

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví
Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bc. Michaela Hametová

Internet, nová média a informační politika v Uzbekistánu

Diplomová práce

Praha 2013

Vedoucí práce: Mgr. Vít Šisler, Ph.D.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Vít Šisler, Ph.D.

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 7. 2013

.....

Michaela Hametová

Identifikační záznam

HAMETOVÁ, Michaela. *Internet, nová média a informační politika v Uzbekistánu* [Internet, new media and information policy in Uzbekistan]. Praha, 2013. 99 s., 6 s. příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.

Abstrakt

Cílem práce je analýza informační politiky Republiky Uzbekistán, postihující období od 2. pol. 90. let do současnosti. Pozornost byla věnována zejména vývoji ICT a jejich podpoře ze strany státu. Popisovány a analyzovány jsou také možnosti přístupu k informacím, problematika restrikcí publikovaných informací a oblast cenzury. Teoretické znalosti byly propojeny s praktickými poznatky, získanými během realizované studijní cesty do Uzbekistánu. Během této studijní cesty byla provedena krátká průzkumná studie mapující, jak jsou internet a média všeobecně vnímána a využívána obyvateli Republiky Uzbekistán. Případová studie v závěru práce se pak snaží přiblížit využívání internetu a zejména tzv. nových médií nezávislými novináři z prostředí rádia Ozodlik, jež je součástí Radio Free Europe /Radio Liberty.

Klíčová slova

Informační politika, vývoj ICT, cenzura, svobodný přístup k informacím, nová média, Uzbekistán

Abstract

The purpose of the thesis is to analyze the Information Policy of the Republic of Uzbekistan, focused primarily on the mid. 90s up to nowadays. The focus is mainly given on to the ICT development and its support by the Republic of Uzbekistan. It covers the analysis and descriptions on access to information, restriction problems of the press and censorship. Theoretical knowledge has been supported with practical analysis gained during the study tour to Uzbekistan. During the study tour has been accomplished a small exploratory study conduct a survey of how the Internet and the mass media is accepted and used by the population of Uzbekistan. The case study, at the end of the thesis, tries to approach the use of the Internet and particularly the so-called new media by independent journalists from Radio Ozodlik, an Uzbek department of Radio Free Europe/Radio Liberty.

Keywords

Information policy, ICT development, censorship, freedom of access to information, new media, Uzbekistan

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	7
SEZNAM VYOBRAZENÍ	9
PŘEDMLUVA.....	10
ÚVOD	12
1 ZÁKLADNÍ FAKTA O REPUBLICCE UZBEKISTÁN	14
1.1 FENOMÉN ISLAM KARIMOV	14
1.2 ISLÁM A HISTORICKÝ VÝVOJ UZBEKISTÁNU.....	23
2 ROZVOJ ICT A INTERNETU V UZBEKISTÁNU SPOLU S INFORMAČNÍ POLITIKOU STÁTU	30
2.1 SPECIFIKA REPUBLIKY UZBEKISTÁN SOUVISEJÍCÍ S INTERPRETACÍ DAT OHLEDNĚ ICT A INFORMAČNÍ POLITIKY	31
2.2 UZBEKISTÁN – PŘÍCHOD A VÝVOJ INTERNETU A ICT SPOLU S DŮLEŽITÝMI MILNÍKY INFORMAČNÍ POLITIKY	35
2.2.1 <i>Současná situace v Uzbekistánu z hlediska internetu a ICT</i>	45
2.2.1.1 Statistická data	46
2.2.1.2 Nejvýznamnější instituce působící na poli ICT v Uzbekistánu (za rok 2012)	47
2.2.1.3 Seznam poskytovatelů internetu v Republice Uzbekistán k březnu roku 2013.	50
2.2.1.4 Seznam mobilních operátorů působících v Republice Uzbekistán k březnu roku 2013	52
2.2.1.5 Mobilní operátor MTS a jeho působení na uzbeckém telekomunikačním trhu	52
2.2.2 <i>Vybrané legislativní dokumenty Republiky Uzbekistán</i>	54
2.2.3 <i>Vlastní zhodnocení informační politiky Uzbekistánu</i>	63
3. PŘÍSTUP K INFORMACÍM A CENZURA	65
3.1 TÉMATA, KTERÁ JSOU PŘEDMĚTEM CENZURY	70
3.1.1 <i>Politika</i>	71
3.1.2 <i>Náboženský extremismus a podpora terorismu</i>	73
3.1.3 <i>Pornografie</i>	73
3.1.4 <i>Lidská práva</i>	74
3.1.5 <i>Dětská práce</i>	75
3.2 CENZURA V PROSTŘEDÍ INTERNETU.....	77
3.3 SPECIFIKA CENZURY UZBECKÉHO TISKU, TELEVIZE A ROZHLASU JAKO ROZŠÍŘENÝCH MASOVÝCH MÉDIÍ.....	80
3.3.1 <i>Specifika cenzury v prostředí tisku</i>	81
3.3.2 <i>Specifika cenzury v prostředí televize</i>	82
3.3.3 <i>Specifika cenzury v prostředí rozhlasu</i>	82
3.6 PRŮZKUMNÁ STUDIE PROVEDENÁ NA PŮDĚ REPUBLIKY UZBEKISTÁN	83
3.7 VNÍMÁNÍ MÉDIÍ A TZV. NOVÝCH MÉDIÍ OBYVATELI UZBEKISTÁNU.....	84
4. PŘÍPADOVÁ STUDIE : VYUŽÍVÁNÍ INTERNETU A NOVÝCH MÉDIÍ V RÁMCI RÁDIA OZODLIK	86
4.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA RÁDIA OZODLIK.....	86
4.2 PŘÍPADOVÁ STUDIE : VYUŽITÍ INTERNETU A MÉDIÍ RÁDIEM OZODLIK	87
4.2.1 <i>Zainteresované osoby a stručný popis jejich rolí:</i>	88
4.2.2 <i>Proces vzniku článku :</i>	89
4.2.3 <i>Závěry:</i>	90
4.3. NOVÁ MÉDIA A JEJICH POSTAVENÍ V RÁMCI RÁDIA OZODLIK.....	91
5 ZÁVĚR.....	92
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94

Seznam zkratek

BCC.....	(Blind Carbon Copy)
CBU.....	Centrální banka Uzbekistánu (Central Bank of Uzbekistan)
CEGG.....	Centrum pro studium geopolitiky a správy (Centre d'Études en Géopolitique et Gouvernance)
DNS.....	(Domain Name System)
DSLAM.....	(Digital Subscriber Line Access Multiplexer)
DWDM.....	(Dense Wavelength Division Multiplexing)
HTTP.....	(Hypertext Transfer Protocol)
ICT	Informační a komunikační technologie (Information and Communication Technology)
IMU.....	Islámské hnutí Uzbekistánu (Islamic Movement of Uzbekistan)
IP.....	Internetový protokol (Internet Protocol)
MPLS.....	(Multiprotocol Label Switching)
NDPU.....	Lidově-demokratická strana Uzbekistánu (National Democratic Party of Uzbekistan)
OSN.....	Organizace spojených národů (United Nations)
PC.....	Osobní počítač (Personal Computer)
PERDCA.....	Projekt ekonomických reforem a rozvoje v Centrální Asii (Project on Economic Reforms and Development in Central Asia)
RFE/RL.....	Rádio svobodná Evropa / Rádio svoboda (Radio Free Europe / Radio Liberty)
SDH.....	(Synchronous Digital Hierarchy)
SSH.....	(Secure Shell)

UNESCO.....	Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UUCP.....	Unix-to-Unix Copy
UzCERT.....	Uzbecký tým pro krizové situace v oblasti počítačů (Computer Emergency Response Team of Uzbekistan)
UzLiDeP.....	Liberálně-demokratická strana Uzbekistánu (Liberal Democratic Party of Uzbekistan)
UZS.....	Uzbecký Sum (Uzbek Sum)
UzSciNet.....	Uzbecká vědecká a vzdělávací síť (Uzbek Scientific and Educational Network)
UzSSR.....	Uzbecká Sovětská Socialistická Republika
VPN.....	(Virtual Private Network)

Seznam vyobrazení

obr. č. 1	Oficiální fotografie Islama Abduganijeviče Karimova z vládního portálu gov.uz	23
tab. č. 1	Stručná charakteristika dnešního Uzbekistánu v číslech a datech.....	29
obr. č. 2	Ukázka nedostupných statistických dat – převzato z UNESCO Institute for statistics / Reference year 2010.....	32
obr. č. 3	Publikované výsledky z projektu - Central Asia + Information and Communication Technologies prováděného University of Washington.....	35
obr. č. 4	Vývoj v počtu uživatelů internetu, pevných linek a mobilních telefonů v letech 2002 – 2007 dle agendy UzACI	45
tab. č. 2	Základní statistická data z oblasti ICT v Uzbekistánu pro rok 2012.....	46
obr. č. 5	Mapa pokrytí Uzbekistánu sítí GSM (mob. operátor Beeline). Označena je oblast hlavního města Taškentu.....	47
obr. č. 6	Podíl uživatelů jednotlivých mobilních operátorů k 1. 1. 2006.....	54
obr. č. 7	Grafické znázornění svobody tisku dle organizace Reporters sans frontiers.....	65
obr. č. 8	Grafické znázornění úrovně cenzury informací majících politický charakter.....	72
obr. č. 9	Screenshot z počítačové hry „My cotton picking day“	77
obr. č. 10	Screenshot z webové stránky pro stažení nástroje Psiphon, odkazované ze stránek rádia Ozodlik.....	80
obr. č. 11	Údajně nejdéle vycházející uzbecké noviny Hlas Uzbekistánu.....	81
tab. č. 3	Osoby účastníci se procesu vzniku článku „Bazar ve městě Pop“.....	88

Předmluva

Téma této diplomové práce vzniklo na základě modifikace oficiálního tématu vypsaneho v rámci Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a zní: „Internet, nová média a informační politika v Uzbekistánu“. Za volbou tématu stál můj osobní zájem o dosud nezpracovanou a zajímavou problematiku informační politiky v netradičním a mnohém specifickém prostředí. Výběr země ovlivnil můj kladný vztah k Uzbekistánu a především fakt, že díky svým kontaktům budu moci teoretickou rovinu práce částečně propojit s praxí.

K nejzávažnějším překážkám při sběru a studiu relevantních materiálů patřila jazyková bariéra. Uzbečtina, patřící do skupiny turkických jazyků, je velmi vzdálená evropskému jazykovému prostředí. Naštěstí však v Uzbekistánu, jako v zemi bývalého Sovětského svazu, přetrvává ve značné míře ruský jazyk. K překonání jazykové bariéry, stejně tak k pochopení některých specifík Uzbekistánu, ve smyslu využívání ICT či fungování restriktivních mechanismů, přispěli značnou měrou také dva občané Republiky Uzbekistán. Ti plnili funkci určitých externích konzultantů. V textu práce jsou pak tyto osoby z bezpečnostních důvodů citovány jako „nejmenované zdroje“.

Vlastní tvorbě diplomové práce samozřejmě předcházela bibliografická příprava. Přestože záměrem bylo především studium problematiky ICT v prostředí Republiky Uzbekistán a oblasti cenzury, opomenuta nebyla ani související témata. Jmenovitě: stručná historie státu, působení Islama Karimova či islám a jeho vliv na běžný život v Uzbekistánu. V souvislosti se studiem dostupných pramenů byl také navázán kontakt s Velvyslanectvím České republiky v Taškentu.

Pro účely komplexnějšího popisu jsou napříč diplomovou prací uvedeny oficiální názvy důležitých organizací i zákonů v uzbečtině. Pro snadnější orientaci v textu práce uvádím uzbecká jména a oficiální názvy kurzívou v hranatých závorkách.

Text diplomové práce je členěn celkem do 4 základních kapitol. První kapitola se věnuje převážně elementárním charakteristikám Uzbekistánu, včetně stručného úvodu do islámu a popisu politické kariéry Islama Karimova. Ta ukazuje především propojení historického vývoje země, práce médií a praktikovanou informační politiku, jejímž je Karimov zásadním tvůrcem. Druhá kapitola představuje historický vývoj ICT na území Uzbekistánu,

společně s informační politikou praktikovanou státem. Součástí kapitoly jsou i nejzásadnější legislativní dokumenty vztahující se k tématu. Následná třetí kapitola reflektuje situaci v oblasti cenzury a cenzurovaných témat, a to včetně ryze uzbeckých specifik. Třetí kapitolu pak o poznatky z praxe rozšiřuje krátká průzkumná studie, jejíž výsledky jsou zde popsány. Vyplněné dotazníky, které byly při studii využity, tvoří přílohu A této diplomové práce. Popisovaná studie vznikla díky průzkumné cestě po Uzbekistánu, kterou jsem realizovala v období 25. dubna – 3. května 2012. 20% celkových nákladů na tuto cestu zpětně hradilo účelové stipendium, poskytnuté Filozofickou fakultou Karlovy univerzity. Závěrečná čtvrtá kapitola se prostřednictvím případové studie snaží propojit teoretickou část diplomové práce s praxí. Závěr pak přináší shrnutí celé práce, spolu s nejdůležitějšími zjištěními.

Bibliografické citace byly vytvořeny dle mezinárodní normy ISO 690 : 2010. V samotném textu diplomové práce byly zdroje citovány pomocí tzv. Harvarského stylu, kdy do hranatých závorek (pro snadnější vizuální oddělení od závorek běžných) byl uváděn vstupní prvek citovaného zdroje spolu s rokem publikování a případným stránkováním.

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu diplomové práce, Mgr. Vítu Šislerovi, Ph.D., za jeho odborné vedení a podnětné věcné připomínky. Dále Mgr. Romanu Masaříkovi, velvyslaneckému radovi Velvyslanectví České republiky v Taškentu (toho času českému chargé d'affaires v Uzbekistánu), v neposlední řadě pak svým externím konzultantům v podobě nejmenovaných zdrojů a účastníkům průzkumné studie, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Můj velký za dík patří také rodině, partnerovi a pracovním kolegům za jejich podporu.

Úvod

Diplomová práce s názvem Internet, nová média a informační politika v Uzbekistánu si za svůj hlavní cíl klade v určitém komplexním pohledu přiblížit oblast informační politiky praktikované Republikou Uzbekistán. Náležitá pozornost je věnována průřezovým tématům, jakými jsou rozvoj ICT, cenzura či fenomén tzv. nových médií.

Úvodní kapitola věnuje zdánlivě poměrně velký prostor osobě prezidenta Republiky Uzbekistán – Islama Abduganijeviče Karimova. Velmi stručně je zde popsán jeho osobní život a pozornost se soustředí především na jeho politickou kariéru. Důvodem je úzká souvislost s tématem diplomové práce. Hovoříme-li o informační politice Uzbekistánu, postava Islama Karimova je jejím zcela zásadním tvůrcem. Zapomínat bychom neměli ani na skutečnost, že mezi témata, na která v Uzbekistánu platí nej přísnější informační embargo, patří bezesporu právě politika. Prostřednictvím textu, který zde představuje 23 let trvající cestu Islama Karimova jako hlavy státu, je přiblížena také práce uzbeckých médií v souvislosti s důležitými politickými tématy. Je běžné, že média vytvářejí či různým způsobem zkreslují určitý obraz jednotlivých států světa a nejinak je tomu i v případě Republiky Uzbekistán. Uzbekistán však výrazněji ukazuje také druhou stranu mince, a sice na kolik stát dokáže ovlivnit podobu a fungování médií. První kapitola, v níž jsou přiblížené základy islámu, se snaží poukázat na to, že náboženství je také jedním z důležitých faktorů ovlivňujících fungování médií – zejména pak cenzuru.

Následující kapitola poskytuje vhled do historie a rozvoje oblasti ICT v Uzbekistánu, včetně legislativy a národních specifik. Současná situace na poli informačních a komunikačních technologií je představena prostřednictvím klíčových institucí, aktuálních poskytovatelů internetu a mobilních operátorů.

Třetí kapitola věnovaná cenzuře se snaží poukázat na propojení politiky, náboženství, ICT, médií a restrikcí informací. Publikované výsledky průzkumné studie provedené v uzbeckém hlavním městě Taškentu pak propojují teoretické a prakticky získané poznatky.

Taktéž závěrečná čtvrtá kapitola, prostřednictvím provedené a popsané případové studie, zprostředkovává spojení teoretické a praktické části této diplomové práce. Prostřednictvím případové studie je vysvětlen příběh vzniku článku v rámci Rádía Ozodlik,

keré je součástí mediálního gigangu Radio Free Europe/ Radio ibery. Následně je objasněn vztah mezi tzv. novými médii a rádiem Ozodlik, potažmo všemi cenzurovanými zdroji informací.

1 Základní fakta o Republice Uzbekistán

Problematika internetu, nových médií a celkové informační politiky je v případě každého státu spjata s jeho historickým vývojem. Stejné fenomény, objevující se v jeho vývoji, zákonitě ovlivňují podobu i fungování médií, případnou cenzuru, přístup k internetu, informační politiku státu či obyčejnou percepci informací z médií běžnými uživateli.

1.1 Fenomén Islam Karimov

„Velká pozornost byla věnovaná prezidentem Islamem Karimovem národním masovým médiím, vyžadující ještě větší aktivitu, iniciativu a ostražitost novinářů, žít a pracovat s pocitem sounáležitosti s osudem vlasti.

Tyto aspekty jsou ještě jasněji ukazovány právě v těchto dnech, kdy zem ve velkém oslavuje 27. červen – den tisku a novinářů. Veteráni žurnalistiky, kteří učinili důstojný příspěvek k rozvoji oblasti, slavní novináři, kreativní a techničtí pracovníci všech typů médií, vydavatelé, tiskaři, učitelé žurnalistických fakult, mladí spisovatelé, zástupci různých ministerstev a oddělení veřejných organizací byly pozváni na slavnostní setkání v Uzbekém národním akademickém činoherním divadle.

Státní poradce prezidenta Kh. Sultonov přečetl blahopřejný pozdrav Islama Karimova pracovníkům tisku a masových médií.“¹

Citováno z vládního portálu Republiky Uzbekistán [UzA, 2012].

¹ *A great attention paid by President Islam Karimov to the national mass media requires even more activity, initiative and alertness of journalists, to live and work with a sense of belonging to the fate of Motherland. These aspects are being even more clearly manifested in these days, when the country is widely celebrating 27 June – Press and Mass Media Workers Day. Veterans of journalism, who have made a worthy contribution to the development of the sphere, famous journalists, creative and technical personnel of all types of media, publishers, printers, teachers of journalism faculties, young writers, representatives of various ministries and departments, public organizations were invited to the solemn meeting held at the Uzbek National Academic Drama Theatre. The State advisor to the President Kh. Sultonov read the congratulatory greeting of Islam Karimov to the workers of press and mass media.*

Úvodní citace představuje oficiální příspěvek z vládního portálu Republiky Uzbekistán ze dne 28. června 2012. Tiskový servis prezidenta republiky zde informuje o oslavě Dne novinářů.

Hovoříme-li o tématu, jakým je Internet, nová média a informační politika v Uzbekistánu, považuji za nutné představit osobnost prezidenta Republiky Uzbekistán - Islama Abduganijeviče Karimova. Islam Karimov ve svých 75 letech (*30. 1. 1938) vystupuje jako lídr Uzbekistánu již celých 23 let (poprvé zvolen prezidentem r. 1990). V rámci doby vládnutí se tak ve světových žebříčcích pohybuje ve společnosti jmen, jakými jsou: Robert Mugabe, Muammar Kaddáfí či Umar Hasan Ahmad al-Bašír. Silná pozice Islama Karimova, kterou dokazuje např. právě jeho více než dvacetileté působení v úřadu prezidenta republiky, se odráží také v celkové politice státu. Prezident Islam Abduganijevič Karimov má zásadní vliv na politiku a veřejný život v Uzbekistánu i celkovou prezentaci Uzbekistánu v zahraničí. Budeme-li chtít nastínit vztah mezi prezidentem Karimovem a internetem, novými médii a informační politikou v Uzbekistánu, dalo by se říci, že Islam Karimov patří k hlavním tvůrcům informační politiky státu a jeho dlouhodobé působení v úřadu prezidenta je propojeno a podpořeno poměrně důslednou kontrolou médií a internetu.

Oficiální biografie, uveřejněná na vládním portálu Republiky Uzbekistán uvádí, že Islam Abduganijevič Karimov se narodil v Samarkandu 30. ledna roku 1938 do rodiny státních úředníků.

Dilip Hiro představuje Karimova jako dítě z nuzných poměrů, které v rodině uzbeckého otce a tádžické matky přežívalo často jen o chlebu a čaji [2009, s. 136]. O dětství Islama Abduganijeviče Karimova se příliš neinformuje a dostupné zdroje se v některých bodech liší. Nalezneme například informaci, že Karimov vyrůstal v sovětském sirotčinci [Szcepancki, 2013]. V jiném zdroji se ovšem uvádí, že se jednalo o promyšlenou dezinformaci, která začala být šířena samotným Karimovem v pol. 80. let [Purnell, 2004]. Údajně šlo o snahu distancovat se od rodiny, aby Karimovu slibně se vyvíjející kariéru nepoškodil hrozící korupční skandál staršího bratra Huršida.

Islam Abduganijevič Karimov díky státnímu stipendiu vystudoval internátní

školu, po jejímž dokončení absolvoval Polytechniku centrální Asie [*O'рта Osiyo Politexnika*] a Taškentský institut národní ekonomie [*Toshkent Xalq xo'jaligi institutlarini tugatgan*], čímž získal tituly inženýr ekonomie a mechaniky. Již za studií se seznámil se svou první manželkou, ruskou botaničkou pracující v Institutu botaniky Akademie věd Republiky Uzbekistán [*O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiiyasi*], Natalyou Kučmi. Dle některých zdrojů bylo první manželství Islama Abduganijeviče Karimova jen prospěchářstvím. Natalyin otec Pjotr Kučmi zastával funkci předsedy společnosti Tašsel'maš [*Toshkent qishloq xo'jalik mashinasozligi zavodida*], což byl ve své době hlavní sovětský strojírenský závod na výrobu zemědělských strojů pro sběr bavlny. Po studiích začal Islam Abduganijevič Karimov pracovat na pozici inženýra a konstruktéra. Nejprve v r. 1960 u Tašsel'maš a v letech 1961 – 1965 v komplexu V. P. Čkalova na výrobu letadel [*V.P.Chkalov nomidagi Toshkent Aviatsiya ishlab chiqarish birlashmasida muhandis*]. V průběhu roku 1964 také vstupuje do Komunistické strany Uzbekistánu [*O'zbekiston Kompartiyasi Markaziy*]. Ze svazku s Natalyou se Karimovi narodil syn, jehož pojmenoval Rustam. Manželství však bylo záhy rozvedeno (dle některých zdrojů již koncem 60 let) a Natalya² změnila synovo jméno na Pjotr. Navzdory tomu, že se jedná o Karimova jediného syna, domácí ani zahraniční média o něj nikdy neprojevovala zájem.

Druhou Karimovou manželkou se stala ekonomka a vědecká pracovnice s tatarskými a běloruskými kořeny Tatjana Akbarovna. Také ona shodou okolností pracovala v Akademii věd Republiky Uzbekistán, ovšem v Institutu ekonomie [*O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiiyasi*]. Manželé spolu mají dvě dcery (Gulnara Karimova *1972, Lola Karimovoa-Tilljaeva *1978) a celkem čtyři vnoučata. Mediálně nejznámější a politicky nejangažovanější z Karimových potomků je bezesporu jeho nejstarší dcera Gulnara Karimova, která stojí např. v pozadí nástupu telekomunikačního gigantu Ucell na uzbecký trh. Hovoří se o ní také jako o možné nastupkyni svého otce v prezidentském úřadu.

Za prvopočátek politické kariéry Islama Abduganijeviče Karimova bychom mohli označit rok 1966, kdy začal působit v Úřadu státního plánování UzSSR

² Natalya Kuchmi zemřela v Taškentu roku 2008 ve věku 71 let.

[*O'zbekiston SSR Davlat plan komitetiga*]. Z pozice hlavního specialisty se rychle vypracoval na pozici prvního náměstka předsedy Úřadu státního plánování UzSSR. Roku 1983 byl Karimov jmenován ministrem financí UzSSR [*O'zbekiston SSR Moliya ministri*] a jako dlouholetý člen Komunistické strany Uzbekistánu roku 1986 místopředsedou Rady ministrů UzSSR [*O'zbekiston SSR Ministrlar Soveti Raisining o'rinbosari*] a předsedou Úřadu pro státní plánování [*O'zbekiston SSR Davlat plan komitetiga*]. Dilip Hiro ve své monografii uvádí, že Karimovo dosažení vysokých politických pozic bylo způsobeno především snahou uspokojit Michaela Gorbačova, hledajícího mladší politické lídry bez skandálů [2009, s. 136]. Karimov byl pak poměrně záhy Rafiqem Nishanovem, předsedou Komunistické strany Uzbekistánu, přeřazen do oblasti Kaškadarja [*Qashqadaryo viloyat*]³, kde od roku 1986 do roku 1989 vykonával funkci předsedy zemského výboru komunistické strany. V červnu roku 1989 byl Karimov jmenován do funkce předsedy Ústředního výboru Komunistické strany Uzbekistánu. Dne 24. března 1990 zvolil nejvyšší sovět UzSSR Islama Abduganijeviče Karimova prezidentem Uzbecké sovětské socialistické republiky. Karimov také stále stojí v čele Komunistické strany UzSSR, která však již funguje pod novým názvem – „Lidově-demokratická strana Uzbekistánu“ [*NDPU, O'zbekiston Milliy Demokratik Partiyasi*]. Již v červnu 1990 reaguje Karimov jak na politickou situaci ve světě (rozpadající se se systém Sovětského svazu), tak na stále rostoucí míru nacionalismu na území Uzbekistánu, myšlenkou na nezávislý a samostatný stát. Dne 31. srpna 1991 byla oficiálně vyhlášena nezávislost Republiky Uzbekistán, v jejímž čele opět stanul Islam Abduganijevič Karimov.

Oficiální biografie na vládním portálu republiky Uzbekistán uvádí, že dne 29. prosince 1991 byl Karimov zvolen prezidentem Uzbekistánu ve volbách s více kandidáty [Biography, 2001]. Jeho soupeřem se stal předseda turkické strany Svoboda [*Erk*] Muhammad Salih, který však směl oficiálně kandidovat pouze jako představitel oficiálně uznávané Unie spisovatelů [*Yozuvchilar Uyushmasi*]. Dilip Hiro ve své knize uvádí [2009, s. 137], že zatímco Karimov měl podporu celostátní televize, kde denně vystupoval ve svých zpravodajských bulletinech, Muhammad Salih měl jen

³ Kaškadarja je jednou z 12 správních oblastí Uzbekistánu. Nachází na jihu země a sousedí s Turkmenistánem.

patnáctiminutový spot v lokální televizi, vysílaný týden před konáním voleb. Salihův spot byl údajně také upraven cenzory (vystříhány celkem 3 minuty z jeho proslovu). Karimova vláda pak dle některých zdrojů vyřadila kandidaturu Abdurahmana Pulatova, představitele opoziční strany Jednota [*Birlik*].⁴

V roce 1995 přichází další milník Karimovy politické kariéry. Prodloužení mandátu v úřadu prezidenta republiky až do roku 2 000. K tomuto kroku došlo 26. března 1995 v souladu s národním referendem. Aby Uzbekistán budil dojem vznikajícího demokratického státu, rozhodl se Karimov stát v pozadí založení dvou nových politických stran. Jejich vznik sám sponzoroval a představitele stran pečlivě vybral z řad loajální opozice. Uvádělo se také, že sám dokonce vybral jak názvy stran, tak jejich „politický program“. V únoru 1995 vzniká Sociálně-demokratická strana spravedlnost [*Adalat Sotsial Demokratik Partiyasi*] a v červnu 1995 pak Demokratická strana národního obrození [*Milli Tiklanish Demokratik Partiyasi*]. V roce 1996 se Karimov rozhodl ukázat svou nadstranickou pozici a rezignoval na funkci lídra Lidově-demokratické strany Uzbekistánu [*O'zbekiston Milliy Demokratik Partiyasi*].

9. ledna roku 2000 přichází prezidentské volby v Republice Uzbekistán. Karimovým protikandidátem se stává člen dřívější komunistické strany [*O'zbekiston Kompartiyasi Markaziy*] a ředitel Institutu filosofie v Akademii věd Republiky Uzbekistán [*O'zbekiston Respublikasi filosofie akademiiyasi*] třiapadesátiletý Abdul Hafiz Jalalov. Ukázalo se, že politická kampaň se v mediální rovině v mnohém podobala té z roku 1991. Protikandidát Islama Abduganijeviče Karimova - Abdul Hafiz Jalalov - nedostal v médiích téměř žádný prostor. Výjimkou bylo jeho odevzdání volebního hlasu Islamu Karimovi. Státem kontrolovaná média tak výrazně přispěla k volebnímu výsledku, kdy z celkové volební účasti 95% patřilo všech 95% hlasů bývalé hlavě státu – Islamu Karimovi. Ten se díky svému vítězství ve volbách stal prezidentem Republiky Uzbekistán na další volební období tj. do roku 2005. Pravdou je, že v prezidentských volbách uskutečněných v roce 2000 pomohl Karimovi ke znovuzvolení také jeho „boj

⁴ *Birlik Halk Harakati* – Jednota lidová fronta (opoziční strana založená roku 1989). Ve volbách v r. 1991 volební komise požadovala od opozičních stran předložení 100 000 podpisů, sesbíraných ve lhůtě tří dnů. Dodržení této podmínky mělo nominovat kandidáta dané opoziční strany. Strana *Birlik* toto nařízení dodržela, ale když její zástupci v odpoledni třetího dne dorazili do kanceláře volební komise, byla již kancelář uzavřena.

proti terorismu a extremismu". Ať už se jedná o skutečné nepokoje související s terorismem či extremismem nebo o občanské nepokoje vyvolané nespokojeností obyvatel, Islam Karimov vždy zakročí železnou rukou, aby ochránil lid a zajistil mír v Uzbekistánu.⁵

Nezávislá mediální organizace Uznews.net na svých webových stránkách informuje o referendu konaném na území Uzbekistánu 27. ledna 2002 [Uznews, 2012]. Obyvatelům Republiky Uzbekistán byly položeny celkem dvě otázky. První se týkala prodloužení funkčního období prezidenta republiky⁶ a druhá reformování parlamentu, který měl být nově dvoukomorový. Otázka „Souhlasíte, aby bylo ústavní funkční období prezidenta Uzbekistánu změněno z pěti na sedm let?“ byla sice jasná, avšak úřady se vyhnuly jakékoli odpovědi na otázku, zda je toto „prodloužení“ platné na současného prezidenta, který byl zvolen na pětileté funkční období, či zda se týká prezidenta zvoleného v příštích volbách. Přestože se západním novinářům podařilo přesvědčit předsedu volební komise Abdurafika Akhadova, že prodloužení prezidentského mandátu by se mělo vztahovat až na prezidenta zvoleného v následujících volbách, skutečnost po ukončení referenda byla jiná. Uzbecká média údajně o referendu příliš neinformovala. Nejmenovaný zdroj [A, 2012] pak objasnil komunikační bariéru, jež v mnoha případech může hrát důležitou roli. Některá, byť důležitá témata, jsou často v celostátní televizi zpracována příliš odborně a pro řadu prostých a méně vzdělaných lidí je podstata věci velmi těžko pochopitelná. Údajně tomu tak bylo i v případě referenda v roce 2002. Výše zmíněné faktory pak zapříčinily celou řadu zmatených voličů, kteří nevěděli, k čemu přesně se referendum vztahuje. Při interview s voliči se proto objevovaly například takovéto odpovědi:

„Nebudu hlasovat pro věci, o kterých nic nevím.“⁷

⁵ Valná většina obyvatel má v r. 2000 v živé paměti exploze pěti bomb v hlavním městě Taškentu z 16. února 1999. Výsledkem byly stovky zatčených nejen v Uzbekistánu, ale také v Kazachstánu, Turkmenistánu, Ázerbajdžánu, Turecku i Ukrajině. [Hiro, 2009]

⁶ “Do you agree with the constitutional term of office for the President of Uzbekistan being changed from five years to seven years?” = souhlasíte, aby bylo ústavní funkční období prezidenta Uzbekistánu změněno z 5 let na 7? [Uznews, 2012]

⁷ *I'm not voting for things I know nothing about.*

„Neřeklo se nikde nic, ale pokud znám své uzbecké politiky, je to k prodloužení Karimova současného termínu.“⁸ [Machleder, 2002]

Následkem referenda skutečně došlo k prodloužení mandátu aktuální hlavy státu, prezidenta Islama AbduGANIJEVIČE Karimova do roku 2007.

Termínem dalších prezidentských voleb se v roce 2007 stává 23. prosinec. Prezident Islam Karimov je nominován jako kandidát Hnutí podnikatelů – Liberálně-demokratické strany Uzbekistánu [*Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati -O`zbekiston Liberal-demokratik partiyasi*]. Strana nejčastěji vystupuje pod zkratkou (UzLiDeP). Kritici Karimova poukazovali na skutečnost, že pro prezidenta úřadujícího již dvě bezprostředně po sobě jdoucí volební období, je z hlediska ústavy nemožné, aby opět kandidoval v tomto termínu voleb. Karimovi stoupenci ovšem oponovali tím, že musí být brána v úvahu aktuální podoba ústavy, (v kontextu znění pozdějších úprav a předpisů), která vstoupila v platnost v roce 2002. O funkci prezidenta hovoří v Ústavě Republiky Uzbekistán část 5. s názvem Organizace státní moci [*Beshinchi bo'lim. – Davlat chokimiyatining tashkil etilishi*], konkrétně její 19. kapitola. Článek 90 pojednávající o kritériích, která musí splňovat prezident Republiky Uzbekistán pak výslovně uvádí: *„Občan Republiky Uzbekistán ne mladší třiceti pěti, který plně ovládá státní jazyk a trvale pobývá na území Uzbekistánu po dobu nejméně 10 let bezprostředně předcházejících volbám, může být zvolen prezidentem Republiky Uzbekistán. Jedna a tatáž osoba nemůže být prezidentem Republiky Uzbekistán na více než dvě po sobě jdoucí období.“⁹ [Constitution, 2001]*

Ač v roce 2002 došlo vlivem referenda skutečně k drobným změnám Ústavy Republiky Uzbekistán (v článku 90 je uvedeno, že prezident je volen na dobu 7 let (dříve 5) a článek 117 hovoří o prezidentských volbách, které mají být konány v roce ukončení mandátu prezidenta – přesněji třetí prosincovou nedělí), nic nenasvědčuje tomu, že by nemělo platit, co je řečeno v čl. 90. Mezinárodní pozorovatelé se svorně

⁸ *It didn't say anything anywhere. But, if I know my Uzbek politicians, it's to extend Karimov's current term.*

⁹ *A citizen of the Republic of Uzbekistan not younger thirty five, being in full command of the state language and permanently residing on the territory of Uzbekistan for at least 10 years, immediately preceding the elections, may be elected the President of the Republic of Uzbekistan. One and the same person may not be the President of the Republic of Uzbekistan for more than two consecutive terms.*

domnívali, že Islam Karimov se bude snažit využít dvě proběhnuvší referenda k tomu, aby alespoň jeden z jeho termínů ve funkci byl považován za „technicky neplatný“. Jde o pokus obejít ústavu tím, že se jednalo o jedno pětileté a jedno sedmileté funkční období.

Prezidentských voleb v roce 2007 se účastnili celkem 4 kandidáti. Hnutí podnikatelů – Liberálně-demokratická strana Uzbekistánu (UzLiDeP) se rozhodla nominovat stávajícího prezidenta Islama Abduganijeviče Karimova. Lidově-demokratická strana Uzbekistánu (NDPU, bývalá komunistická strana) vyslala do voleb Asliddina Rustamova. Za Sociálně-demokratickou stranu spravedlnost (Adalat) kandidovala v prezidentských volbách Dilorom Toshmuhamedova a posledním kandidátem se stal Akmal Saidov, ředitel Národního centra pro lidská práva a lídr parlamentního výboru pro demokratické instituce, nevládní organizace a samosprávné orgány, který byl nominován iniciativní skupinou voličů. Kromě ženské kandidátky na post prezidenta a nominace Akmala Saidova se v těchto volbách objevují také další nové prvky. Jednotlivé strany se navzájem v médiích „otevřeně kritizují“ a poukazují na chyby či slabiny volebních programů soupeřících stran. Nejedná se o prezentaci jednotlivých prezidentských kandidátů, která je známa ve většině zemí světa. Cílem je především ukázat postupující demokratizaci Uzbekistánu. Nejznatelnější byla v médiích konfrontace Liberálně-demokratické strany Uzbekistánu a Lidově-demokratické strany Uzbekistánu. Dne 17. prosince 2007 odvysílala uzbecká stanice První kanál (Uzbekistán) [*Birinci kanal / O'zbekiston*] televizní pořad, v němž Liberálně-demokratická strana Uzbekistánu zkritizovala Lidově-demokratickou stranu za prázdné sliby a populistické slogany. Následující den odvysílal pořad Zprávy [*Axborot*] televizní zpravodajství zahrnující interview se zástupci obou politických stran, kteří navzájem zkritizovali program konkurenční strany. Zbývající dvě politické strany (Sociálně-demokratická strana spravedlnost a Demokratická strana národního obrození) se do předvolebních bojů a otevřené kritiky zapojily spíše symbolicky. Ve stejných datech (17. a 18. prosince 2007) se v tisku objevily dva články, kde se navzájem obviňovaly z nekalých praktik a neetických kroků v rámci volební kampaně.

Ve světě mohlo být mnohdy toto volební klání vnímáno jako určitý posun

vpřed, co se týče samotného průběhu voleb i restrikcí publikovaných informací. Ikdýž vše bylo do značné míry naplánováno, domácím médiím v Uzbekistánu bylo povoleno ukazovat otevřenou kritiku strany, která se rozhodla nominovat Islama Karimova opět na post prezidenta, stejně jako strany, v rámci níž dlouhá léta působil. V den samotné prezidentské volby neměly údajně uzbecké sdělovací prostředky problém najít řadu západních pozorovatelů, kteří velmi opatrně a v podstatě pozitivně informovali o uzbeckých prezidentských volbách. Zmiňována byla zejména vysoká volební účast.

Nicméně, jak poukazuje ve svém článku o uzbeckých parlamentních volbách Monika Sheperdová, volby, u nichž jsou všichni prezidentští kandidáti vybráni a lustrováni již dlouho předem, nelze označit za demokratické [Sheperd, 2010]. Navzdory otevřené kritice mezi jednotlivými stranami všichni prezidentští kandidáti údajně veřejně podporovali Islama Karimova.

Vzhledem k tomu, že Karimov po volbách v prosinci 2007 vstoupil oficiálně do úřadu prezidenta republiky dne 16. ledna 2008, jeho funkční období by mělo končit k 16. lednu 2015. Článek 117 uzbecké ústavy jasně říká, že poslední možný termín nových prezidentských voleb je první neděle ve třetí dekádě prosince téhož roku, kdy končí prezidentský mandát [Constitution, 2001]. Nejzazší termín prezidentských voleb by tedy mohl být 27. prosince 2015. Dne 23. března 2012 však Oliy Majlis (dolní komora uzbeckého parlamentu) přijal nový zákon „O řádných volbách zástupců orgánů státní správy a prezidenta Republiky Uzbekistán“. Obsahem tohoto zákona je usnesení, že příští parlamentní volby se budou konat v prosinci 2014 (tedy 5 let od posledního termínu voleb) a volba prezidenta republiky proběhne 90 dní po vyhlášení oficiálních výsledků těchto parlamentních voleb, což ukazuje na jaro roku 2015. Islam Karimov tak o několik měsíců zkrátil svou působnost v úřadě prezidenta Republiky Uzbekistán. Nezávislá mediální organizace Uznews.net popisuje, že místní uzbecká média nový zákon o zkrácení prezidentského mandátu příliš podrobně nekomentovala [Uznews, 2012]. Důvodem bylo údajně varování, že není vhodné upozorňovat příliš na zákony, které v podstatě doplňují či pozměňují Ústavu Republiky Uzbekistán. Lidé, kteří měli eminentní zájem o podrobnější informace či vysvětlení, se tak často museli spoléhat na nejrůznější zahraniční média. Objevovala se i taková zahraniční média, která překvapivě pochopila zákon jako

prostředek Islama Karimova k opětovnému prodloužení působnosti v prezidentském úřadě. Některé interpretace tak mohly být přinejmenším zcestné. Ruská média (např. zpravodajská agentura RIA Novosti) však situaci pochopila správně a uváděla vcelku objektivní komentář. Velká část obyvatel Uzbekistánu tak neměla příliš velký problém v přístupu k podrobnějším informacím, jelikož obražejí-li se na zahraniční média, ve valné většině se jedná právě o média ruská.

obr. č. 1

Oficiální fotografie Islama Abduganijeviče Karimova z vládního portálu gov.uz

[Biography, 2001]

1.2 Islám a historický vývoj Uzbekistánu

Hovoříme-li o státě, jakým je Uzbekistán, nelze opomenout jeden z důležitých faktorů, který velkou měrou ovlivňuje život v této středoasijské republice, a tím je náboženství – islám.

Samotné slovo islám (al Islám) znamená „odevzdání se do vůle Boží“. Muslim se pak dá přeložit jako: „odevzdávající se do vůle Boží“. Dva základní články víry

tohoto monoteistického náboženství jsou vyjádřeny v tzv. vyznání víry = šaháda.¹⁰ Vyřčení šahády znamená přijetí islámu. Základní principy víry jsou shrnuty v tzv. člancích víry islámu :

1. „*Víra v jediného Boha.*
2. *Víra v anděly.*
3. *Víra ve všechny seslané Knihy.*
4. *Víra v posly Boží.*
5. *Víra v soudný den.*
6. *Víra v osud, dobrý či špatný.“* [Co, 2003]

Mezi základní povinnosti muslimů pak patří: Víra v jedinstvo Boží a božské poslání Mohameda, modlitba, půst, udílení almužny a pouť do Mekky.

Abychom lépe pochopili význam islámu a jeho vliv na běžný život v Uzbekistánu, musíme si uvědomit, že hovoříme-li zde o islámu, nejedná se o „pouhé náboženství“, ale životní styl místních obyvatel. Existuje mnoho států, v nichž je praktikován islám. S trochou nadsázky pak lze říci, že existuje také téměř shodný počet jakéhosi „pojetí islámu“. Islám je v případě věřících nejen náboženstvím, ale většinou také životním stylem. Náhled na islám, výklad Koránu i praktikování islámu se však může diametrálně lišit. (Všeobecně nejznámější jsou v rámci islámu pravděpodobně rozdíly v případě sunnitů a šíitů.) Vývoj a „pojetí“ islámu je vždy svázáno s mnoha faktory. Velký vliv hraje propojení náboženství s historickým vývojem státu.

Webové stránky Velvyslanectví České republiky v Taškentu udávají jako aktuální počet obyvatel Republiky Uzbekistán číslo 29 559 100¹¹. 88% všech obyvatel Uzbekistánu se hlásí k umírněnému sunnitskému islámu. Druhou nejpočetnější skupinou je vlivem výrazné ruské menšiny pravoslavní 9%. V Uzbekistánu bez

¹⁰ „1) *Ašhadu an lá iláha illá 'Iláh (Vyznávám, že není boha kromě Boha) 2) wa ašhadu anna Muhammadan rasúlu 'Iláh. (a vyznávám, že Muhammad je posel Boží.)“* [Fleissig, 1993]

¹¹ Údaje pocházejí z ledna roku 2012 a poskytl je statistický úřad Uzbekistánu. „Jejich data jsou založena na vzorku o velikosti 10% populace. Poslední plné sčítání lidu Uzbekistánu bylo provedeno v roce 1989.“ [Základní, 2012]

problémů koexistují také katolíci, buddhisté, židé či šíité, což potvrzuje další informace z webových stránek Velvyslanectví České republiky v Taškentu, že Uzbekistán je v zásadě velmi tolerantní, pokud jde o náboženství. V zemi je údajně oficiálně registrováno 16 náboženských vyznání. [Základní, 2012]

Jeden z předních českých odborníků na islám, profesor Luboš Kropáček, ve své knize *Duchovní cesty islámu* poukazuje na to, že vyznavači islámu pokládají svou víru za „řád daný Bohem již prvnímu člověku“ [2011, s. 9]. Nicméně historici datují počátek islámu do 7. století. (Kniha *Stručný průvodce k porozumění islámu od I. A. Ibrahima* uvádí, že v letech 610 až 632 n. l. byl proroku Mohamedovi *salalláhu `alaihi wa sallam*¹² zjeven Korán [Ibrahim, 2009, s. 3].) Vzhledem k násilné islamizaci ve Střední Asii, ke které došlo v období 8. století pod vlivem vpádu arabských vojsk, nelze hovořit o příchodu islámu do Uzbekistánu, ale spíše o vzniku Uzbekistánu na území, již ovládaném islámem. Samotná historie státu je tak často spjata s náboženstvím. Slavomír Horák v mnoha svých materiálech zmiňuje snahu Uzbeků dokázat pomocí archeologických výzkumů, že dějiny Střední Asie mají své počátky právě v Uzbekistánu.

- Oblast dnešního Uzbekistánu byla poprvé osídlena přibližně v 5. tisíciletí př. n. l. Jednalo se převážně o údolí řek Zeravšan, Amudarja či Murgab. (Jedním z prvních států vzniklých na tomto území je např. Soghdiana.) Území dnešního Uzbekistánu (spolu s částí Tádžikistánu a Kazachstánu) bylo dříve označováno jako Má Wará'a n-nahr, nebo-li Transoxanie.

- V roce 329 př. n. l. ovládá území Střední Asie Alexandr Makedonský. Přichází období rozvoje tzv. „Hedvábné stezky“.

- V pol. 6. stol. se do Střední Asie dostávají turkické kmeny (v oblasti Soghdiany vzniká Turkický kaganát).

¹² Slova „salalláhu `alaihi wa salam“ jsou v muslimských textech vždy připojována za jménem Muhammad (např. i v případě, že je jeho jméno zastoupeno zájmenem). Význam slov lze přeložit jako „mír a požehnání s ním“ či „nechť mu Bůh požehná a dá mu mír“. Je tak prokazována úcta proroku Muhammadovi. [A, 2012]

- 8. stol. je ve znamení islamizace Araby. V oblasti do té doby převládal zoroastrismus, manicheismus či šamanismus.

- Území dnešního Uzbekistánu je postupně ovládáno dynastiemi Sámánovců, Qarachánovců, Seldžuků, Qarachitajců a Chórezmsáhů. Zejména s první jmenovanou iránskou dynastií Sámánovců (1. pol. 9. stol.) se pojí vývoj a upevnění islámu. Islám se postupně pod vlivem turkických kmenů poněkud odchýlil od svého arabského původu. Věra Exnerová ve své publikaci *Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády* doslova uvádí: „...stal se mnohem bohatší, přizpůsobivější a univerzální kulturou.“ [2009, s. 7] V období 11. a 12. stol. dochází k posílení islámských náboženských institucí a kodifikaci sunnitské ortodoxie. Předislámské zvyky a tradice byly postupně „islamizovány“ (kodifikovány pomocí právních dobrozdání, jimž se říká fatwa).

- Roku 1220 se Střední Asie ocitá pod nadvládou Mongolů. (Islám ztrácí pozici i podporu coby oficiální náboženství. Islámské morální a etické normy jsou nahrazovány mongolskou praxí.) Později vzniká tzv. Zlatá horda, k jejímž vládcům patřil také chán Gijat Al-din Mohamed Öz Beg (někdy pouze Öz Beg). Právě jeho jméno dalo údajně název celému státu – Uzbekistán [*O'zbekiston*] i národu Uzbeků.

- Ve 14. stol. za vlády Amira Timura dochází k velkému rozvoji kultury a vzdělanosti a islám opět získává postavení oficiálního náboženství.

- Koncem 15. stol. přicházejí na území dnešního Uzbekistánu kmeny Uzbeků vedené Abu al-Chajrem. (Roku 1467 následuje založení Kokandského chanátu. Dále roku 1489 vzniká Kazašský chanát, r. 1599 Bucharský emirát a r. 1687 pak Chivský chanát.)

- První znatelnější vliv Ruska se objevuje v roce 1731, kdy tzv. Malá horda (jedna ze tří částí rozpadnutšího se Kazašského chanátu) přijímá ruský protektorát.

- Ruský vliv v oblasti se stupňuje. V letech 1865 – 1876 Rusko zcela ruší Kokandský chanát, zatímco Chivský chanát se spolu s Bucharským emirátem stávají vazalskými protektoráty carského Ruska. Rusové přistupovali k místnímu prostředí

jako nositelé „vyspělé“ civilizace, která by měla především „modernizovat“ „zaostalou“ muslimskou společnost. Přestože přinášejí do oblasti Střední Asie např. propracovanější systém vzdělávání či zlepšení sítě železniční dopravy, sílící vliv Ruska není přijímán vždy kladně. (Rusové se pokoušejí omezit vliv a praktikování islámu.)

- Po abdikaci cara roku 1917 požadovaly muslimské a kazašské kongresy oddělení středoasijského regionu od Ruska. Došlo však ke konfliktům a do roku 1920 se bolševikům podařilo svrhnout poslední formálně nezávislé vládcy ve Střední Asii. Komunistická vláda měla velmi jasnou představu ohledně převažujícího islámu. Ten se ihned zařadil na seznam nepřátelských ideologií potenciálně ohrožujících nový režim. Cílem proto bylo vymýtit islám z veřejného života obyvatel centrální Asie. Institucionální základy islámu i náboženské autority byly tvrdě potírány a likvidovány. Islám se tak stáhl do ilegality, avšak místní komunity ho praktikovaly stále – i pod hrozbou vězení.

- Roku 1924 došlo k oficiálnímu ustavení Uzbeké sovětské socialistické republiky. Jejím centrem byl nejprve Samarkand a od roku 1930 pak Taškent.

- V období druhé světové války, kdy SSSR potřeboval podporu muslimského obyvatelstva, ustala perzekuce islámu v oblasti Střední Asie. Již v roce 1947 však bylo dle instrukce ústředního výboru zpomaleno otevírání a registrace náboženských spolků. Po smrti Josefa Vissarijonoviče Stalina byla opět zahájena protináboženská (převážně protiislámská) politika.

- Po druhé světové válce dochází k upevňování mocenských pozic uzbeckých elit v Uzbeké SSR. V letech 1958-1983 zastává pozici prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany UzSSR Šaraf Rašidov. V rámci liberalizace života v Sovětském svazu docházelo po r. 1989 na území Uzbekistánu opět k umírněnému postoji k islámu.

- Dne 24. března 1990 byl prezidentem Uzbeké sovětské socialistické republiky zvolen Islam Abduganijevič Karimov. V srpnu následujícího roku došlo k oficiálnímu vyhlášení nezávislosti a vznikla Republika Uzbekistán, v jejímž čele opět stanul Islam Karimov. Karimova osobnost diktátora, který okamžitě potlačil místní

disent, měla velký vliv na vnímání Uzbekistánu v zahraničí. Velmi rychle se rozšířila o Republice Uzbekistán představa diktatury, kde jsou potlačována lidská práva. V období raného vzniku samostatné a nezávislé republiky lze pozorovat výrazný odklon od Ruska. Uzbekistán v čele s Islamem Karimovem začíná praktikovat tzv. mullivektorovou zahraniční politiku. (Slavomír Horák k tomu uvádí: „*V oficiálním podání se zde jedná o snahu nalézat na všech úrovních partnery, kteří by Uzbekistánu umožnili úspěšnou integraci do systému mezinárodních hospodářských vztahů a spolupráci v mezinárodněpolitické, ekonomické, vědeckotechnické a kulturní sféře. Ve skutečnosti se jedná spíše o hledání nutného spojence tam, kde je to možné a výhodné. Jednotlivé vektory jsou potom využívány podle aktuální politické situace. Z tohoto důvodu se akcent zahraniční politiky Uzbekistánu fakticky střídá podle momentálního stavu a konjunktury zájmu o region*“) [2006, s. 5]. Uzbekistán se v rámci své zahraniční politiky obrací nejen na Rusko, ale také na Turecko, státy Evropské unie, Spojené státy americké i Čínu. Vzhledem k autoritářskému režimu, cenzuře a omezování lidských práv však k nejspolehlivějším spojencům Republiky Uzbekistán patří Rusko a Čína, které tolerují tyto praktiky.

Co se týče islámu, nově vzniklá republika nepodporuje dřívější praktiky Ruska – omezit či vymýtit islám z života místních obyvatel. Prezident Karimov však na druhou stranu po celou dobu své vlády velmi obratně využívá islám ke svým politickým cílům a ospravedlňování svých mocenských vlivů (včetně silné cenzury, „tolerování“ nevládních organizací či tvrdého zásahu v případě jakýchkoli nepokojů). Vše se obvykle odehrává pod rouškou potírání náboženského extremismu a terorismu.

oficiální název státu	Republika Uzbekistán [O‘zbekiston Respublikasi], či Uzbekistán
rozloha a sousední státy	447 400 km ²
()* délka státních hranic	Kazachstán (2 203 km)*, Kyrgyzstán (1 099 km)*, Tádžikistán (1 161 km)*, Turkmenistán (1 621 km)* Afghánistán (137 km)*
počet obyvatel	29 559 100 (z toho 36% městské ob., 64% venkovské ob.)
demografické složení obyvatel	0-14 let: 25,8% (muži 3 757 958 / ženy 3 577 644) 15-64 let: 69,5% (muži 9 805 718 / ženy 9 924 871) 65 let a více: 4,7% (muži 567 148 / ženy 760 841)
administrativně správní členění země	Uzbekistán je administrativně členěn na 12 oblastí: Andižanská, Bucharská, Džizacká, Ferganská, Chorézmská, Kaškadarjinská, Navojská, Namanganská, Samarkandská, Surchardarjinská, Syrdarjinská, Taškentská, hlavní město Taškent a autonomní Republiku Karakalpakstán. Karakalpakstán má vlastní vládu, parlament a jeho hl. městem je Nukus.
peněžní jednotka	Uzbecký sum - UZS
hospodářství	Uzbekistán je 4. největší producent a 2. největší vývozce bavlny na světě. V produkci zlata se řadí ve světovém žebříčku na 7. místo a je také významným producentem zemního plynu, uhlí, ropy, mědi, uranu či stříbra.

tab. č. 1

Stručná charakteristika dnešního Uzbekistánu v číslech a datech¹³

¹³ Vlastní tab. autorky DP.

2 Rozvoj ICT a internetu v Uzbekistánu spolu s informační politikou státu

Termín „informační politika“ či „státní informační politika“ lze najít v mnoha definicích nejrůznějších odborníků. Nejčastěji bývá zmiňováno, že se jedná o jakýsi systém či soubor pravidel a nařízení, určených povětšinou nejrůznějšími legislativními dokumenty, který má v první řadě regulovat a ovlivňovat obecně přístup k informacím, jejich využití, šíření a správu. Např. Sandra Bramanová v článku z Journal of information policy uvádí následující definici: *„Informační politika se skládá z právních a dogmatických pozic - a dalších rozhodování a postupů s celospolečenskými konstitutivními účinky – zahrnujícími vytváření informací, zpracování jejich toků, jejich přístupu a používání.“*¹⁴ [Braman, 2011, s. 3] Rudolf Vlasák ve svém textu s názvem Knihovnictví, informační profese, informační politika a vzdělávání připomíná, že přibližně do 90. let minulého století: *„...se za státní informační politiku považovalo především to, jak se vláda angažuje v podpoře informační podpory vědecko-technického rozvoje stát.“* [2007, s. 7]. V textu - Informační politika : minulost a současnost v Čechách a ve vyspělých demokraciích - pak tentýž autor představuje informační politiku jako soubor procesů *„...ovlivňování způsobů nakládání s informacemi ve společnosti – v rámci „informační sféry“*

- státem

- regionálními a místními správními orgány

- institucemi a podniky

ale také

- jednotlivými fyzickými osobami jako občany či profesionály v zaměstnání“

[Vlasák, 2011, s.1]

Státní informační politika obvykle nabývá širokého pole působnosti. Dokument organizace UNESCO s názvem Information policy in Asia definuje oblasti působnosti

¹⁴ Information policy is comprised of laws, regulations, and doctrinal positions – and other decision making and practices with society-wide constitutive effects – involving information creation, processing, flows, access, and use.

informační politiky přibližně takto: telekomunikační infrastruktura; celková politika a vize; rozvoj sítě; cenová politika; předpisy a právní rámec; informační sektor; informační obsah; doručování informací; zpracování informací; informace a organizace; veřejný sektor; soukromý sektor; e-commerce; e-government; informační společnost; práva k duševnímu vlastnictví; ochrana dat; přístup k informacím; cenzura; dovednosti a kompetence populace a informační gramotnost.

Cílem této diplomové práce je poskytnout vhled do informační politiky Uzbekistánu v souvislosti s problematikou ICT. Z toho důvodu je následující kapitola omezena především na příchod informačních a komunikačních technologií [*axborot komunikatsiya texnologiyalari*] do Uzbekistánu, a to jak z pohledu historického vývoje, tak z hlediska legislativy či aktuální situace. Výčet institucí a nejrůznějších počinů na poli ICT jistě není vyčerpávající. Účelem bylo poskytnout určitý vhled do celkové problematiky, a jelikož se tato práce zabývá informační politikou Republiky Uzbekistán, hlavním vodítkem pro excerpci se staly informace zveřejňované vládními agenturami a jinými oficiálními zdroji Republiky Uzbekistán. V této části je tedy prezentován vývoj na poli ICT především tak, jak „jej vidí samotný Uzbekistán“.

2.1 Specifika Republiky Uzbekistán související s interpretací dat ohledně ICT a informační politiky

Ačkoli se ve jménu globalizace svět stále více propojuje, zůstávají jednotlivým státům stále jistá specifika. Na úvod této kapitoly by bylo vhodné zmínit ta, která se týkají oblasti ICT a potažmo informační politiky v Uzbekistánu. Veškeré dostupné údaje je především potřeba brát s rezervou a podrobit je kritickému zkoumání. Jde o prostý fakt, že některé kvantitativní či kvalitativní údaje nemusejí vždy odpovídat realitě. Proč tomu tak je, se pokusím popsat níže.

Jsou data vůbec dostupná?

Potřebujeme-li analyzovat, posoudit či zpracovat jakákoli data, nejprve je přirozeně musíme mít. (Situaci může komplikovat cenzura, pomalé fungování některých serverů na území Uzbekistánu, „mizející“ webové stránky či prostý fakt, že pro jakýkoli celonárodní

průzkum na území Uzbekistánu je nutno zmapovat na 30 milionů lidí.) Čím více informačních kanálů a informačních technologií dokážeme využít, tím lépe. Nesmíme však zapomínat, že i nulová rešerše je rešerší s výsledkem.

CULTURE & COMMUNICATION	
Films and cinema :	
Screen per capita (per 100 000 inhabitants)	...
National film production	...
Attendance frequency per capita	...
Daily Newspapers: Total Avg Circulation per 1 000 inhabitants	...
National libraries: registered users	...
SCIENCE & TECHNOLOGY	
Researchers per 1 000 000 inhabitants (FTE)	...
Expenditure on R&D as a % of GDP	...
Percentage distribution of gross domestic expenditure on research and development by source of funds Data not available.	

obr. č. 2. Ukázka nedostupných statistických dat - převzato z - UNESCO Institute for statistics / Reference year 2010¹⁵ [Unesco, 2012]

Z jakého zdroje data pocházejí?

Toto je velmi zásadní otázka. Vše má samozřejmě svá pro i proti. Informace publikované vládou, státní agenturou či místním odborníkem žijícím v Uzbekistánu mohou

¹⁵ V případě Uzbekistánu, se v souvislosti s nejrůznějšími mezinárodními průzkumy či celosvětovými statistikami skutečně stává, že pro tuto zemi jednoduše nejsou dostupná určitá data.

být zavádějící tím, že ukazují v drtivé většině pouze pozitiva, či mírně „nadhodnocují“ výsledná data. Informace publikované zahraničními odborníky a organizacemi bývají oproštěny od konceptu „ukázat vše v tom nejlepším světle“, ale nemusejí vždy vycházet z nejaktuálnějších zdrojů, popř. mohou být mylně interpretovány neznalostí jistých specifík.

Co může skrývat termín „uživatel internetu“ ?

V následující oblasti se dostáváme ke skutečnostem typickým pro Uzbekistán, které se pravděpodobně v mnoha zemích světa neprojevují. Jak autorce práce potvrdil nejmenovaný zdroj [B, 2013], nejčastějším způsobem, jakým se obyvatelé Uzbekistánu připojují k internetu, je připojení pomocí mobilního telefonu. Část těchto uživatel je však zvyklá pouze na připojení k internetu pomocí mobilního telefonu. V praxi to znamená, že tito uživatelé jsou zvyklí pracovat pouze s mobilními aplikacemi v osobním telefonu, ale neumí např. zacházet s počítačem. Jejich počítačová gramotnost může být skutečně nulová a informační gramotnost velmi nízká.

Dalším fenoménem jsou internetové kavárny, které dříve (zejména konec 20. stol.) fungovaly jako téměř jediná možnost, jak se běžní obyvatelé Uzbekistánu mohli připojit k internetu. Ve skutečnosti internetové kavárny sloužily a dodnes často slouží primárně jako herny počítačových her. Část osazenstva tedy přichází pouze hrát hry a ani jejich informační a počítačová gramotnost není příliš valná. Někteří návštěvníci internetových kaváren (zejména v minulosti) internet nevyžívali vůbec. Přicházeli za zábavou, a tak hráli počítačové hry, případně sledovali filmy uložené přímo na disku počítače (popř. sdíleném disku internetové kavárny). Někteří „uživatelé internetu“ pak např. pouze sledovali videa na YouTube. Objevovalo se také čtení a posílání elektronické pošty, popř. komunikace na sociálních sítích.

Co může ukrývat termín „místo s veřejně přístupným internetem“ ?

Jak již bylo popsáno výše, drtivá většina „internetových kaváren“ sloužila v minulosti (a často i dnes) primárně jako počítačové herny. Z celkového počtu počítačů zdaleka ne všechny musely být připojeny k internetu. V krajním případě se mohlo stát, že k internetu nebyl připojen žádný počítač. Někteří místa s veřejně přístupným internetem naopak nebyla nikde oficiálně registrována (tudíž v některých výzkumech či statistikách nemohla figurovat).

Zejména v minulosti se pak také stávalo, že místa deklarující veřejně přístupný internet – neměla funkční stálé připojení. Obecně můžeme říci, že k místům s nejkvalitnějším připojením k internetu patřily zejména hotely v hlavním městě Taškentu.

Co může ukrývat „počet domén druhého řádu v rámci domény .uz“?

Velmi jednoduše řečeno je v rámci Uzbekistánu monitorován vznik nových domén, ne však jejich zánik, popř. znepřístupnění či zpřístupnění pod jinou webovou adresou. Nelze bohužel procentuálně vyjádřit, o jak velkou část domén se jedná. Jisté však je, že nefunkční webové stránky mají často charakter stránek z hlediska cenzury nezávadných. Webové stránky vznikají poměrně živelně, jejich dlouhodobá existence je však často nejistá.

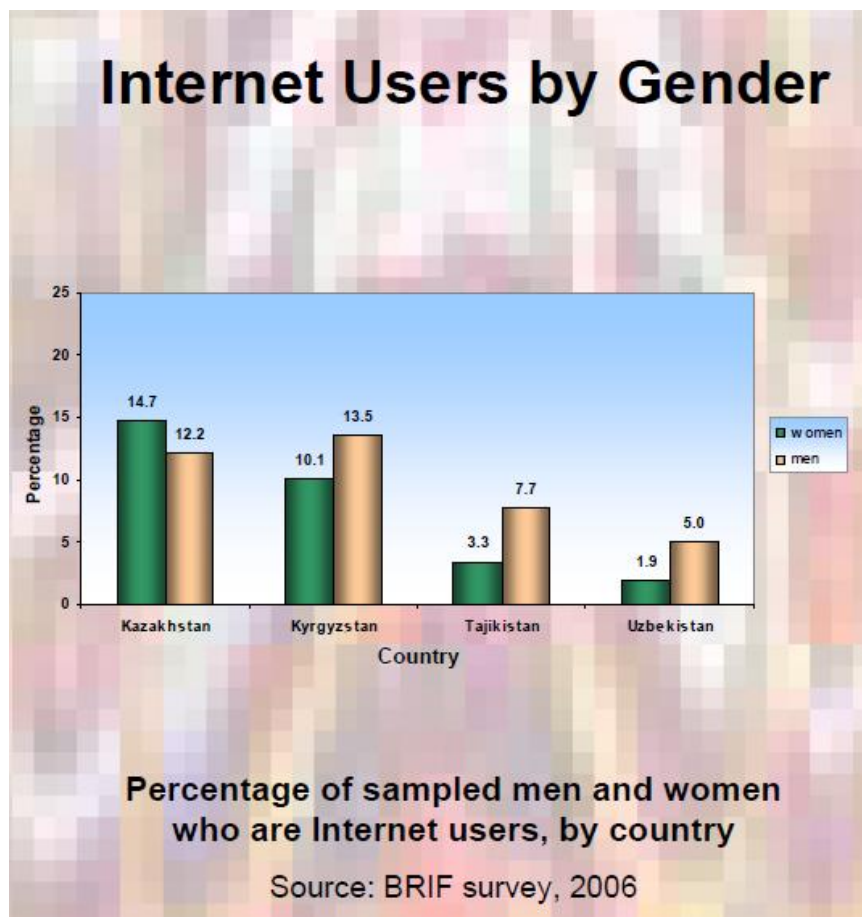
Jaký vliv má legislativa ?

Dostáváme se opět k jednomu ze „specifik“ Uzbekistánu. Legislativa a běžná praxe se mohou diametrálně lišit. Nemusí tomu tak být vždy, nejedná se také však o vzácnou výjimku. V případě potřeby se dá legislativní ošetření určité problematiky samozřejmě i upravit tak, aby vyhovovalo aktuálním potřebám.

Uzbekistán je obecně napříč světem kritizován za nejrůznější formy cenzury, represivní opatření či přístup k lidským právům. Pokud bychom však Uzbekistán podrobili analýze legislativy a své hodnocení založili pouze na ní, situace by v mnoha ohledech vypadala jinak.

Genderové rozdíly ve využívání internetu?

Zastoupení podílu žen a mužů v populaci Republiky Uzbekistán je téměř vyrovnané. (Muži mají údajně mírnou převahu pouze v nejmladší generaci do 14 let. V ostatních věkových kategoriích pak mírně převažují ženy.) Z hlediska kulturních a historických tradic, kdy postavení muže ve společnosti je vnímáno jako významnější, by okolnosti nasvědčovaly vyššímu využití internetu v mužské populaci. Velmi však záleží na tom, kde jsou sbírána data o využívání internetu. Pokud se jedná o místa jako univerzity, pracoviště a domácnosti – poměr mezi muži a ženami by měl být poměrně vyrovnaný, což autorce potvrdily nejmenované zdroje. Vezmeme-li však v potaz rozsáhlou síť internetových kaváren, (sloužících převážně jako PC herny) podíl mužů jako uživatelů internetu se rapidně zvýší.

obr. č. 3. Publikované výsledky z projektu - Central Asia + Information and Communication Technologies prováděného University of Washington [Central, 2008]

2.2 Uzbekistán – příchod a vývoj internetu a ICT spolu s důležitými milníky informační politiky

Oficiální analýza současného stavu a možného vývoje internetu v Uzbekistánu, zpracovaná roku 2009 Uzbeckou agenturou komunikace a informatizace ve spolupráci s programem United nations development v Uzbekistánu, hovoří o tom, že první možnosti vzdáleného přístupu k datům a posílání dat se v Uzbekistánu objevují počátkem 90. let. První datové přenosy v Uzbekistánu probíhaly prostřednictvím protokolu UUCP¹⁶ a jednalo

¹⁶ (Unix-to-Unix Copy) [UUCP, 2013]

se v podstatě pouze o „e-mail“). Uživatelé pracovali s analogovým modemem a pomocí přenosové rychlosti 1 200 – 2 400 bit/s mohli nadálku komunikovat. Přístup k těmto technologiím měli samozřejmě pouze vědci, akademici a vládní složky.

V letech 1992 – 1995 se objevují místní poskytovatelé UUCP (přenosová rychlost dat vzrostla na 9 600 – 14 400 bit/s) a přicházejí také poskytovatelé připojení prostřednictvím BCC¹⁷ (např. Biznes Aloqalar markazi). Již v roce 1992 se v Uzbekistánu také podle informací webového portálu Internet Word stats objevují první známky „mobilní komunikace“.

3. října 1992 je přijato rozhodnutí Kabinetu ministrů Republiky Uzbekistán č. 360 „O formování Státního patentového úřadu Republiky Uzbekistán“, na jehož základě je 1. října 1992 oficiálně otevřen Státní patentový úřad Republiky Uzbekistán [O‘zbekiston Respublikasi Intellektual Mulk Agentligi]. (Historicky prvním zaregistrovaným dokumentem byla údajně 2. března 1993 metoda pěstování vinné révy.) Patentový úřad podléhá Kabinetu ministrů Republiky Uzbekistán a jeho hlavním úkolem je realizovat jednotnou státní politiku v oblasti duševního vlastnictví a jeho právní ochrany.

V roce 1993 vzniká PERDCA, nebo-li The Project on Economic Reforms and Development in Central Asia. Jedná se o neziskovou organizaci, jejímž cílem je poskytovat místním lidem zdarma offline připojení. PERDCA sice poskytovala offline připojení zdarma (neziskové organizace běžně nabízejí zdarma přístup k internetu), ale fakturovala poplatek za připojení k internetu (pouze na pokrytí telekomunikačních nákladů).

Internet se v Uzbekistánu objevil poprvé v roce 1995. Hned zpočátku zde existovalo několik poskytovatelů internetu (např. PERDCA, RELCOM, Sovam Teleport či UzPAK). Objevuje se také připojení k elektronické obchodní síti Sonet a byla vytvořena globální síť textových zpráv FidoNet. Začíná fungovat první e-mailový systém Relcom a přístup k internetu zajišťují analogové modemy. Dne 29. dubna 1995 začíná fungovat národní doména .uz.

Později byla také vytvořena mezibankovní datová síť CBU. Uzbekistán se však technicky potýká s problémy ohledně dostupnosti internetu. Dle Taťány Klementijevy, pracující toho času u neziskové organizace PERDCA, pouhá 3% lidí z celkové populace

¹⁷ (*Blind Carbon Copy*) [BCC, 2013]

Uzbekistánu měla v této době přístup k internetu [Klementijeva, 1998]. Několik poskytovatelů internetu sídlících v Taškentu proto pracuje na modernizaci telekomunikačních zařízení, jako jsou satelitní paraboly či optické telefonní linky.

Roku 1996 na základě právě vznikajícího projektu OSN pro rozvoj internetu v Uzbekistánu vzniká při Kabinetu ministrů společnost UzPAK, později známá jako UzNET, pohybující se na telekomunikačním trhu. V roce 1996 byla založena také společnost Unitel, jeden z pozdějších lídrů na trhu mobilních komunikací.

V souvislosti s rokem 1997 mnoho mezinárodních studií či průzkumů zmiňuje vyhlášku prezidenta republiky, z 23. července 1997, vydanou pod názvem „O opatřeních ke zlepšení řízení a reorganizaci v oblasti informačních systémů.“ Tato vyhláška, zaměřující se především na nově vznikající Agenturu uzbeckých pošt a telekomunikací [*O`zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligi faoliyatini tashkil etish to`g`risida*], zahraniční investice či dodržování standardů, je detailněji popsána níže, v části věnované legislativě.

Období od roku 1997 do roku 1999 označuje zpráva publikovaná Uzbekou agenturou komunikace a informatizace jako éru „*divokého rozvoje internetu*“ [Informacionno, 2009, s.10]. Jednou z charakteristik tohoto období údajně byla skutečnost, že každý poskytovatel internetu disponoval svým vlastním mezinárodním kanálem k internetovému připojení. U některých se jednalo o připojení pomocí modemů (spojení s Moskvou), u jiných byl využit asynchronní satelitní kanál. K uživatelům obousměrného satelitního kanálu patřily např. Sovam Teleport či UzNet. Na trh v té době přichází řada nových poskytovatelů internetu.

Toto období je však také typické velmi drahým připojením k internetu, které si v Uzbekistánu řada lidí nemůže dovolit. Zpráva Uzbeké agentury komunikace a informatizace udává, že v roce 1997 se průměrná cena za 1 hodinu připojení k internetu pohybovala okolo 600 UZS (uzbeckých sumů), nebo-li 4\$. Což by představovalo částku přibližně 125 Kč. Pokud se jedná o způsob účtování cen, jako protipól k běžnému účtování za hodinu připojení k síti Internet se začíná objevovat také nový tarif účtovaný na základě objemu přenesených dat. V tomto období vzniká také UzSciNet, deklarovaný jako uzbecká akademická vědecko-vzdělávací síť.

Dalším přelomovým bodem je změna technologického řešení ve smyslu přechodu od analogového připojení k digitálnímu. Sovam Teleport i UzNet shodně používají digitální modem pro připojení uživatelů, jakými jsou právnické osoby či další poskytovatelé internetu.

Jednotlivcům takovéto připojení umožněno není.

Společnost Sarkor Telecom začíná zavádět bezdrátové sítě technologie Ethernet. Vzniká také Trans-asijsko-evropská síť na bázi optických vláken pro přenos dat.

Rok 1999 je v souvislosti s ICT v Uzbekistánu spojován zejména s Usnesením Kabinetu ministrů č. 52, které bylo vydáno dne 5. února 1999. Tento legislativní dokument je opět podrobněji popsán níže. V zásadě můžeme říci, že pokud období let 1997-1999 bylo v Uzbekistánu vnímáno jako éra „divokého rozvoje internetu“, dostáváme se nyní do éry „divoké kontroly internetu“. Již zmíněné Usnesení Kabinetu ministrů s č. 52 neslo název „O národních sítích přenosu dat a řádném přístupu k celosvětové informační síti“. V souvislosti s tímto ustanovením se Uzbecká agentura pro komunikaci a informatizaci (UzACI) dostává do monopolního postavení. Stává se v podstatě výlučným poskytovatelem internetu pro Republiku Uzbekistán a jediným provozovatelem veškerých veřejných datových sítí. Každý vnitrostátní subjekt, který má zájem fungovat jako poskytovatel jakékoli datové sítě, musí obdržet oficiální licenci od společnosti UzAci (Uzbek Agency for Communication and Information) a stát se součástí „Uzbektelecomu“. Tato centralizace usnadňuje celostátní kontrolu a blokování široké škály mezinárodních zpravodajských serverů, nežádoucích exilových zdrojů či jiných informací, které jsou státem vyhodnoceny jako nevhodné.

V roce 1999 přestává také fungovat mezinárodní přístup k vládní síti „Jiskra“ [Iskra] a údajně i mnoho dalších prostředků k přenosu dat. Rychlost přenosu dat se (dle oficiálních vládou poskytnutých zdrojů) pohybovala v roce 1999 kolem 33 600 bit/s.

V období let 1999-2000 začal v rámci OSN / UNDP (United Nations Development Programme) ve spolupráci se sítí UzSciNet fungovat nový projekt nesoucí označení UZB-99/016, jehož cílem byl rozvoj ICT v Uzbekistánu. (Poskytoval přístup k internetu např. výzkumným či vzdělávacím institucím a také neziskovým organizacím.) Na trh začínají vstupovat noví poskytovatelé internetu. Na území Uzbekistánu také vzniká první univerzita specializující se na informační technologie – Akademie Cisco [Cisco akademija].

Jako jeden z významných milníků let 2001 – 2002 zmiňuje analýza Uzbecké agentury komunikace a informatizace zvýšení tzv. propustnosti internetu. [Informacionno, 2009] Údajně se jednalo o zvýšení z hodnot 8,5 Mb/s na 18 Mb/s. Prvním poskytovatelem internetu, který dosáhl zmíněných hodnot se pravděpodobně stal Sarkor Telecom, jenž

se prostřednictvím Trans-asijsko-evropské sítě připojil k China Telecomu. Naproti tomu poskytovatel internetu v podobě firmy Naytov internet přechází pod společnost Buzton. Dochází také k výrazným poklesům cen tzv. vytáčeného připojení, nebo-li dial-up připojení k internetu.

Z hlediska legislativy je považováno za významné zejména Usnesení Kabinetu ministrů č. 352 z roku 2002, které řeší decentralizaci přístupu k mezinárodním počítačovým sítím. Mění tím částečně Usnesení Kabinetu ministrů č. 52 z 5. února roku 1999. V praxi se mělo jednat o omezení monopolního postavení agentury UzPAK v oblasti poskytování internetu. K omezení tohoto monopolního postavení však došlo pouze ve velmi specifických případech. Jako příklad jsou analýzou Uzbeké agentury komunikace a informatizace uvedeny bankovní sítě či oblast aeronautiky. [Informacionno, 2009] Drtivá většina poskytovatelů internetu však stále potřebuje pro přístup do mezinárodní sítě být součástí již výše zmiňovaného Uzbektelecomu.

Dalším významným legislativním dokumentem z roku 2002 je Usnesení kabinetu ministrů č. 200 z 6. června o rozvoji výpočetní techniky a informačních a komunikačních technologií. Toto usnesení bylo např. hlavním impulzem ke vzniku Národního summitu informačních a komunikačních technologií [*Milliy AKT sammit*], který se od té doby v Uzbekistánu pravidelně koná. Webové stránky summitu ictsummit.uz informují, že tato událost má stimulovat rozvoj oblasti ICT v Uzbekistánu a informovat o nejnovějších trendech v Uzbekistánu i zahraničí [Nacional'nyj, 2012]. Kromě aktuálních problémů, perspektiv či nových technologií jsou pravidelně diskutována také opatření tzv. regulační politiky.

Do roku 2002 spadá také vznik centra s názvem Uzinfocom. Jeho úkolem je zejména podpora a provádění strategických priorit státu v oblasti ICT. Na základě dohody mezi Uzinfocom a Uzbekou agenturou komunikace a informatizace, která byla uzavřena rovněž v r. 2002 pod dohledem společnosti IANA, se Uzinfocom stává oprávněným správcem uzbecké domény nejvyššího řádu „UZ“. (V počátcích existovalo v Uzbekistánu 6 oficiálně akreditovaných registrátorů národní domény: Tomas, BCC, Sarkor Telecom, Global Study, TV Inform a Arsenal-D.)

Kabinetem ministrů Republiky Uzbekistán byla roku 2002 ustanovena také Koordinační rada pro rozvoj elektronizace a informační a komunikační technologie [*Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha*]. Údajně by

se mělo jednat o nejvyšší mezipříslušný orgán k zajištění koordinace rozvoje výpočetní techniky a informačních a komunikačních technologií.

V rámci organizace United Nations Development Programme, která působí ve 166 zemích světa, je oficiálně k datu 4. 10. 2002 spuštěn projekt Digital Development Initiative nesoucí označení UZB/02/004. V rámci projektu úzce spolupracují mezinárodní i místní organizace, státní orgány Republiky Uzbekistán i řada zahraničních sponzorů. Uzbeká vláda vidí v oblasti ICT jednu ze svých priorit. Program pomáhá v první řadě plnit rozvojové cíle určené státem v oblasti ICT. Zaměřuje se především na tzv. e-government a podporu celkového prostředí pro vývoj ICT, spolu s určitou „konzultační“ činností. Pomáhá tím formovat jakýsi concept rozvoje ICT v Uzbekistánu.

V roce 2003 byl uveden v činnost project „The Silk project“, který byl ustanoven již r. 2001 organizací NATO. Jedná se o projekt podpory infrastruktury pro zlepšení připojení k internetu (zejména výzkumné a vzdělávací instituce) a zahrnuje oblast Uzbekistánu, Turkmenistánu, Kyrgyzstánu, Tádžikistánu, Kazachstánu, Gruzie, Ázerbajdžánu, Arménie a Afghanistánu. Cílem je také usnadnění spolupráce mezi výzkumnými a vzdělávacími organizacemi napříč podporovaným územím i se zbytkem světa.

V období let 2003 – 2005 opět dochází ke zvýšení tzv. propustnosti internetu (ze 32 Mb/s až 143, 1 Mb/s), a tím ke zrychlení internetového připojení. Údajně také rychle narůstá přístup k internetu prostřednictvím DSL, které je nyní na trhu již i pro soukromé osoby. Poskytovatelé internetu se obecně více zaměřují na připojení na regionální úrovni – tedy v nejrůznějších krajích Uzbekistánu.

Z rozhodnutí prezidenta republiky - O vytvoření veřejné vzdělávací informační sítě v republice Uzbekistán [O'zbekiston respublikasining ammat talim axborot tarmog'ini tashko etish to'g'risida], které vstoupilo v platnost dne 28. září 2005, vzniká v rámci centra Uzinfocom specializovaná síť Ziyonet. Jejím úkolem je především podporování informačních technologií v rámci vzdělávání. Na svých domovských webových stránkách Ziyonet uvádí, že jeho cílem je vytvoření národního portálu spojujícího na 12 000 vzdělávacích institucí v rámci Uzbekistánu. Tento portál by pak měl sloužit jako „elektronická knihovna“, kde budou zdarma online dostupné nejrůznější texty a vzdělávací materiály. Dalším úkolem Ziyonetu je podpora a zavádění metod určitého „dálkového vzdělávání“.

Kromě Ziyonetu vznikl v rámci centra Uzinfocom také specializovaný tým odborníků

na zajištění bezpečnosti vnitrostátních informačních a komunikačních systémů. Tato skupina působí od roku 2005 pod názvem UZ-CERT. Kromě poskytování technické podpory uživatelům při prevenci ohrožení počítačové bezpečnosti deklaruje UZ-CERT na svých webových stránkách také sběr a analýzu nejrůznějších informací o incidentech ohrožující počítačovou bezpečnost, které jsou následně analyzovány. [UZ-CERT, 2013]

Tato starost o „počítačovou bezpečnost“, která se velmi výrazně projevila právě v roce 2005, není bezdůvodná. V souvislosti s nepokoji ve městě Andižan (ve světě je tato událost známa především pod názvem „Andižanský masakr“)¹⁸ sloužily informační a komunikační technologie k šíření necenzurovaných informací. Tradiční uzbecká média (dle informací organizace Freedomhouse) v tomto směru žádné informace neposkytovala. Ze strany vlády se tedy v roce 2005 objevilo zpřísnění v cenzuře internetu.

Dne 12. května 2005 schválila Koordinační rada pro rozvoj elektronizace a informační a komunikační technologie pozměněnou Koncepti rozvoje informačních technologií v Uzbekistánu. Klíčové oblasti budoucího rozvoje byly charakterizovány celkem v 6 bodech:

- 1) rozvoj národní infrastruktury ICT
- 2) „elektronické“ vzdělávání – e-learning
- 3) vznik a vývoj informačního a znalostního trhu
- 3) „elektronická správa“ – e-government
- 4) „elektronické obchodování“ – e-commerce
- 5) „elektronické zdravotnictví“ – e- healthcare
- 6) zlepšení právního rámce

V souladu s usnesením Uzbecké agentury komunikace a informatizace, je roku 2005 ustanovena společnost Unicon prvním centrem v Uzbekistánu k registraci elektronického podpisu.

Od 19. června 2006 oficiálně působí na území Uzbekistánu mobilní operátor Beeline.

¹⁸ Dne 13. května 2005 během poklidné demonstrace proti vládě došlo ke krvavému incidentu, kdy vládní ozbrojené složky postřílely téměř tisícovku lidí. Oficiální vládní informace zněla 187 mrtvých (z toho 94 teroristů, 20 trestně stíhaných osob, 11 vojáků, 57 civilistů a 5 neidentifikovaných osob).

Co se týče mobilních operátorů, na vrcholu se kromě Beeline vlastněného ruským telekomunikačním gigantem Unitel pohybuje ruská společnost MTS. (Dříve uzbecká Uzdurobta ovládaná Gulnarou Karimovou – již roku 2005 však 74% této společnosti vlastní MTS).

Statistická data za rok 2006 poskytovaná agenturou UzACI prozrazují, že v této době bylo na území Uzbekistánu registrováno přibližně 1 725 600 pevných linek a cca 1 149 900 mobilních telefonů. Statistické údaje ohledně uživatelů internetu z téhož roku pak hovoří o zhruba 855 000 [Informacionno, 2009].

Orgány agentury UzACI poskytují také zajímavá čísla ohledně tzv. e-governmentu. Percentuální zastoupení vládních institucí, které v roce 2006 disponují funkčními webovými stránkami, se rovná číslu 96,7. Dále orgány UzACI uvádějí, že zhruba 15,5% z celkového počtu vládních institucí poskytuje nejrůznější online služby široké veřejnosti. Celkový podíl prostředků ze státního rozpočtu, který byl roku 2006 přidělen na oblast ICT, se dle ministerstva financí rovnal 0,56% [Informacionno, 2009].

Již v roce 2005 měl údajně vzniknout Národní informační vyhledávací systém WWW.UZ, jehož webové stránky jsou v provozu od roku 2006. Tento vyhledávací systém s uživatelským rozhraním v uzbeckém a ruském jazyce byl vytvořen k rychlému zpřístupnění informací pocházejících z nejrůznějších národních informačních systémů a databází, s nimiž má být integrován. Celý systém je údajně denně aktualizován.

Roku 2007 vzniká na základě vyhlášky Kabinetu ministrů č. 259. ze 17. prosince oficiální vládní portál Republiky Uzbekistán. Na samotných domovských webových stránkách portálu s adresou WWW.GOV.UZ je uvedeno, že se jedná o oficiální státní informační zdroj uzbecké vlády [O'zbekiston, 2013]. Portál je zde deklarován jako klíčový prvek infrastruktury elektronické výměny informací mezi právníky i fyzickými osobami a nejrůznějšími organizacemi. Celý portál funguje ve třech jazykových mutacích, a to uzbecké, ruské a anglické verzi. Mezi jeho hlavní cíle patří: vytvoření specializovaného informačního systému pro tvorbu a rozvoj informačních zdrojů, který by poskytoval veřejné online služby či obchod; zvýšení povědomí o činnosti vlády Republiky Uzbekistán – zejména v oblasti sociálních, politických či hospodářských reforem - na mezinárodní úrovni; pomoc při interakci veřejné správy s právníky a fyzickými osobami; zlepšení interakce občanů s veřejnou správou; zkvalitnění výměny a šíření informací mezi státními organizacemi

a na závěr pak standardizování elektronické výměny informací napříč státními organizacemi.

V roce 2007 můžeme dle statistických údajů pozorovat značný nárůst uživatelů internetu. Ve srovnání s předešlým rokem 2006, kdy byl počet uživatelů internetu zhruba 855 000, se v roce 2007 dostáváme až k číslu 1 835 700. K problematice „uživatelů internetu“ a možných faktorech zkreslení takovýchto výsledků, jsem se již vyjádřila výše v podkapitole – Specifika Republiky Uzbekistán související s interpretací dat ohledně ICT a informační politiky. Vzhledem k místním „internetovým kavárnám“ a vysokému nárůstu počtu uživatelů mobilních telefonů se nemusí jednat o takové uživatele internetu, o jakých panují většinové představy. (V souvislosti s již zmíněnou kapitolou – značná část těchto uživatelů internetu pravděpodobně neumí používat počítač a jejich informační gramotnost může být velmi nízká).

V letech 2006 – 2009 se dle analýzy provedené Uzbeckou agenturou komunikace a informatizace ve spolupráci s programem United Nations Development v Uzbekistánu, zvyšuje tzv. propustnost internetu na 1125 Mb/s. Bezdrátové připojení k internetu je zajišťováno technologiemi GPRS, 3G a Wi-max. Počet uživatelů mobilních telefonů se údajně pohybuje kolem 10 000 000 a uživatelů internetu má být již přes 2 000 000. Propastné rozdíly v případě uživatelů internetu však panují ve srovnání obyvatel žijících ve velkých městech (zejména pak v Taškentu) a ve vesnických oblastech. Ve vesnických oblastech jsou mnohdy problémy s telekomunikační infrastrukturou a zásadním problémem je pak často téměř nulová počítačová gramotnost.

Prezident Republiky Uzbekistán vydává dne 17. března 2009 pod číslem 1073 usnesení, týkající se rozvoje infrastruktury v rámci tzv. antikrizového programu. Příloha dokumentu, která je označena pořadovým č. 4, obsahuje speciální seznam schválený vládou, s výčtem nejrůznějších projektů na modernizaci a rozvoj telekomunikačních sítí. Celý seznam je uveden níže, v podkapitole věnované legislativě.

V lednu 2009 byl Evropskou komisí založen projekt CAREN (Central Asian Research and Education Network), který částečně navazuje na tradici „The Silk Project“, ustanoveného společností NATO. V případě projektu CAREN se jedná o vytvoření vysokokapacitní sítě poskytující prostřednictvím broadbandu vysokorychlostní připojení k internetu univerzitám a výzkumným centrům. Hlavním cílem je pomocí lepšího přístupu k moderním ICT technologiím přispívat k rozvoji výzkumu a vzdělávání. CAREN je podobně jako „The Silk

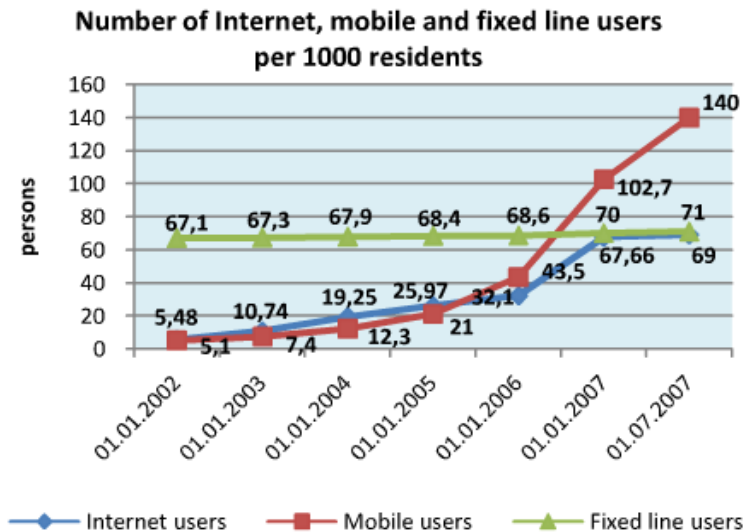
Project” zaměřen na území Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Tádžikistánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu.

Již v roce 2009 se údajně, v té době největšímu mobilnímu operátoru Republiky Uzbekistán, společnosti MTS podařilo získat licenci k vybudování tzv. 4G mobilní sítě. Tato síť pak začala v roce 2010 fungovat na území hlavního města Taškentu. Uzbekistán se tímto krokem stal prvním státem v oblasti Střední Asie, kde bylo možno najít mobilní síť tzv. 4. generace.

Prezident Islom Karimov stanovil jako jednu v národních priorit pro rok 2011 zvýšení počtu uživatelů širokopásmového připojení k internetu. Zatímco byla zahájena masová výroba širokopásmových modemů, poskytovatelům internetu bylo oficiálně zakázáno poskytování internetu prostřednictvím satelitu.

Ceny internetového připojení se v roce 2011 snižují. Státem vlastněný „národní operátor“ Uzbektelecom údajně snížil ceny až o 22%. Domácnostem byly nabízeny speciální balíčky širokopásmového připojení s rychlostí 600 Kb/s až 2 Mb/s v ceně 9 000 – 85 000 Sum (\$5-\$47), což odpovídalo přibližně ceně 87 Kč – 813 Kč měsíčně. Vzhledem k průměrné měsíční mzdě v Uzbekistánu, která v roce 2011 činila přibližně 711 633 Sum (\$407) – čili asi 7 244 Kč, se však stále jedná o vysoké částky. Zejména v případě rychlejšího internetového připojení.

V rámci nejrůznějších programů a projektů bylo dle rozhodnutí Uzbecké vlády jen v prvním čtvrtletí roku 2011 do oblasti ICT investováno zhruba 64 milionů dolarů (110 mld. SUM; či 1 113 600 000 mld. Kč).

**obr. č. 4. Vývoj v počtu uživatelů internetu, pevných linek a mobilních telefonů v letech
2002 – 2007 dle agentury UzACI. [Communication, 2010]**

2.2.1 Současná situace v Uzbekistánu z hlediska internetu a ICT

K charakteristice současné situace byla využita především dostupná statistická data. Následující část této podkapitoly se pak věnuje nejvýznamnějším institucím působícím v oblasti ICT v Uzbekistánu a jmenovitě jsou vypsáni také poskytovatelé internetu i v současnosti působící (2013) mobilní operátoři.

2.2.1.1 Statistická data

Níže uvedená tabulka představuje dostupné statistické údaje, které charakterizují současnou podobu a úroveň ICT v Uzbekistánu.

počet uživatelů internetu	8 800 000			
penetrace internetu v % populace	30,2 %			
penetrace mobilních telefonů v % populace	90 %			
percentuální zastoupení uživatelů internetu v rámci Asie	0,8 %			
počet uživatelů sociální sítě Facebook	152 900			
počet uživatelů sociální sítě Odnoklassniki	2 000 000			
aktivní pevné linky	1 928 000			
aktivní mobilní telefony	25 442 000			
orientační cena internetu (přes mobilní telefon) (Internetové připojení v mobilním telefonu je v současnosti v Uzbekistánu účtováno dle množství stažených dat.)	30 Mb	\$1	2 039 SUM	20 Kč
	75Mb	\$2	4 078 SUM	40 Kč
	120 Mb	\$3	6 117 SUM	60 Kč
	300 Mb	\$5	10 195 SUM	100 Kč
	500 Mb	\$7	14 273 SUM	120 Kč
	1000 Mb	\$9	18 351 SUM	180 Kč
	1500 Mb	\$11	22 429 SUM	220 Kč
	2500 Mb	\$18	36 702 SUM	361 Kč
	3500 Mb	\$25	50 975 SUM	502 Kč

tab. č. 2

Základní statistická data z oblasti ICT v Uzbekistánu pro rok 2012.¹⁹

¹⁹ Vlastní tab. autorky DP

obr. č. 5 Mapa pokrytí Uzbekistánu sítí GSM (mob. operátor Beeline). Označena je oblast hlavního města Taškentu. [GSM, 2013]

2.2.1.2 Nejvýznamnější instituce působící na poli ICT v Uzbekistánu (za rok 2012)

S ohledem na předběžnou osnovu v zadání práce, hovořící o podpoře ICT ze strany státu, která by zde měla být postižena, se následující část diplomové práce soustředí na nejvýznamnější instituce působící aktuálně v oblasti ICT v rámci Uzbekistánu. Právě tyto instituce, vznikající na základě nejrůznějších legislativních dokumentů, totiž nejlépe ukazují současný způsob, jakým uzbecká vláda, včele s prezidentem republiky Islamem Karimovem, praktikuje politiku podpory ICT v Uzbekistánu. Klíčem k výběru uváděných institucí byl vládní portál Republiky Uzbekistán gov.uz spolu s oficiálními vládními zdroji a e-mailová komunikace s Velvyslanectvím České republiky v Taškentu.

- **Koordinační rada pro rozvoj výpočetní techniky a informačně – komunikačních technologií** [*Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi Kengash*] ict.gov.uz

Tato organizace je samotnou vládou Republiky Uzbekistán označena za nejvyšší koordinační orgán v oblasti ICT v Uzbekistánu a funguje v rámci Kabinetu ministrů Republiky Uzbekistán. Její založení je spojeno s prezidentským dekretem UP - 3080 ze dne 30. května 2002. Zásadní

je skutečnost, že výše jmenovaná koordinační rada odvozuje svou činnost od vyhlášek a zákonů prezidenta republiky, popřípadě Kabinetu ministrů Republiky Uzbekistán. (V čele Kabinetu ministrů ovšem stojí opět prezident republiky). Hlavním úkolem Koordinační rady pro rozvoj výpočetní techniky a informačně – komunikačních technologií je údajně stanovení prioritních oblastí na poli ICT, a to jak v souladu se socioekonomickým rozvojem Uzbekistánu, tak mezinárodními trendy v oblasti ICT. Jako výkonný orgán rady byla ustanovena agentura UzACI.

- **Státní výbor komunikace, informačních i telekomunikačních technologií Republiky Uzbekistán** [*O'zbekiston Respublikasi aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari davlat qo'mitasi*] ccitt.uz/uz/

Jmenovaný výbor vznikl teprve 16. října 2012, a to jak jinak, než na základě dekretu prezidenta republiky (UP – 4475). Podstatné je, že vznikl na základě výše zmiňované agentury UzACI. Předsedou výboru se stal Huršid Misabirovič Mirzahidov, který dříve zastával funkci generálního ředitele UzACI. Ani co se týká cílů, neproběhly v souvislosti se změnou názvu organizace žádné velké změny. Hlavním úkolem Státního výboru komunikace, informačních i telekomunikačních technologií Republiky Uzbekistán je v zásadě provádění politiky v oblasti ICT stanovené státem.

- **Národní tisková agentura Uzbekistánu** [*O'zbekiston milliy axborot agentligi*] uza.uz

Historie této instituce sahá údajně již do roku 1918, kdy byl na území hlavního města Taškentu založen odbor RosTA. Tato organizace se postupně transformovala až k funkci Národní tiskové agentury Uzbekistánu, která se dnes snaží podrobně informovat o činnosti státních orgánů. Údajně se snaží rychle a objektivně reflektovat aktuální události z nejrůznějších regionů Uzbekistánu. Celý webový portál funguje v 8 jazykových mutacích, přičemž uzbečtina je přítomna hned dvakrát. Jedno webové rozhraní obsahuje uzbečtinu v latince a druhé informuje prostřednictvím uzbečtiny v azbuce. Zastoupena je také angličtina, ruština, francouzština, němčina, španělština, arabština a čínština. „Informační politikou“ agentury Uza je představit světu komplexní obraz Uzbekistánu se všemi probíhajícími reformami. Z agentury Uza pak čerpají informace nejen celostátní televizní stanice či rádia, ale také tisk, nejrůznější ministerstva a vládní organizace.

- **Národní asociace elektronických sdělovacích prostředků Republiky Uzbekistán**

[O'zbekiston Elektron Ommaviy Axborot Vositalari Milliy Assotsiatsiyasi] naesmi.uz

Tato instituce, založená v prosinci roku 2003, je prezentována jako nevládní a nekomerční organizace. Funguje jako občanské sdružení. Sdružuje především právnické osoby a organizace, které působí na uzbeckém mediálním trhu a snaží se docílit rozvoje elektronických médií. Údajně sdružuje přes 100 nevládních televizních a rádiových stanic či studií. K cílům Národní asociace elektronických sdělovacích prostředků Republiky Uzbekistán patří také rozšíření role médií při budování občanské společnosti či zlepšení situace ohledně svobody projevu a svobody informací. Deklarována je také účast asociace při vytváření legislativních dokumentů spojených s regulací elektronických médií či snaha spoluutvářet určitý etický kodex novinářů publikujících v elektronických médiích.

- **Informačně-knihovnické centrum republiky** [*Respublika axborot-kutubxona markazi*] infolib.uz

Centrum vzniká na základě usnesení prezidenta Republiky Uzbekistán, které bylo vydáno 26. srpna 2008 pod označením PP 952. V zásadě se jedná o elektronickou knihovnu vědecké literatury. V elektronické formě by mělo být dostupných přibližně 12 000 fulltextových publikací. Tato elektronická knihovna má v první řadě za úkol podporovat výzkumné pracovníky a studenty. Zdigitalizované zdroje byly údajně ukládány a připravovány v souladu s autorskými právy a na základě v Uzbekistánu platného zákona o autorských a příbuzných právech. Informačně-knihovnické centrum republiky má dále za úkol koordinovat veškerou práci informačních a knihovnických center na území Uzbekistánu, včetně autonomní Republiky Karakalpakstán.

- **infoCOM.UZ** uz.infocom.uz

Název infoCOM.UZ označuje odborné periodikum, které začalo oficiálně vycházet 25. listopadu 2002. (Pod vlivem usnesení Kabinetu ministrů č. 200 z 6. června 2002, jenž je blíže popsáno v podkapitole Vybrané zákony a legislativní dokumenty Republiky Uzbekistán.) Dle současných webových stránek vychází s měsíční periodicitou, a to ve 2 verzích – tištěné a online. K zakladatelům infoCOM.UZ patřilo cca 20 veřejných

i soukromých organizací, které měly v r. 2002 zásadní vliv na trh informačních a komunikačních technologií v Uzbekistánu. (Jmenovitě např. UzACI, Uzbektelecom, SP Coscom, Sarkor Telecom, Nuron, Centrum pro rozvoj a zavádění ICT [*AKTni rivojlantirish va joriy qilish markazi*] či rádio Setar). Časopis vznikl v první řadě za účelem podpory oblasti ICT, kterou se snaží přiblížit i laickým čtenářům. Zároveň se údajně snaží nabízet témata také pro odborníky i vědce, kterým by časopis měl sloužit jako určité fórum pro odborné diskuse.

2.2.1.3 Seznam poskytovatelů internetu v Republice Uzbekistán k březnu roku 2013.²⁰

Chceme-li postihnout současnou podobu ICT a informační politiky v Uzbekistánu, neměli bychom zapomínat na poskytovatele internetu. Níže uvedený abecedně řazený seznam se vztahuje k období března roku 2013. Společným jmenovatelem pro všechny uvedené poskytovatele je bedlivá kontrola ze strany státu.

- ARS-INFORM LTD.
- ALBATROS. PRIVATE ENTERPRISE
- BUSINESS COMMUNICATION CENTRE LTD.
- BUZTON LTD. UZBEK-AMERICAN JV
- CIMUS. PRIVATE FIRM
- COMNET. TRADE MARK (IPLUS LTD.)
- CRON TELECOM NETWORK LTD.
- DIGITAL-TEL NET LTD.
- DOSTLINK LTD.
- EAST TELECOM LTD.

²⁰ Převzato z www.goldenpages.uz dne 9. 3. 2013. [Goldenpages, 2013]

- EVO TRADE MARK. (SUPER IMAX LTD.)
- FLYNET TRADE MARK (PLATINUM EXPRESS LTD.)
- GALS TELECOM.
- CHIRKOM. UZBEK-SWISS JV
- ICENET HSN PROVIDER LTD. JV
- INFONET SERVICE LTD.
- INFOPORT LTD.
- IQ LAND SERVIS LTD.
- NANO TELECOM LTD.
- NET CITY LTD. BRANCH
- PLATINUM CONNECT. UZBEK-BRITISH LTD. JV
- S-LINK LTD.
- SAIDJON GUL SAL SERVIS LTD.
- SARKOR TELECOM LTD. JV
- SCINET INFO SYSTEMS LTD.
- SERVIS-KOMMUNIKATSIYA SISTEMALARI LTD.
- SHARQ TELEKOM LTD.
- "SIMUS" PRIVATE FIRM, KOKAND DEPARTMENT
- SKYLINE. TRADE MARK (LIT-TEL LTD.)
- SOHO TRADE MARK, NET CITY LTD JV.
- SOLOMON LINK LTD.

- TEXNOPROSISTEM LTD.
- UZMOBILE. TRADE MARK
- UZNET. BRANCH OF UZBEKTELECOM
- YANGIYUL-INTERKOM LTD.

2.2.1.4 Seznam mobilních operátorů působících v Republice Uzbekistán k březnu roku 2013²¹

Podobně jako poskytovatelé internetu, jsou pro vykreslení aktuální podoby informační politiky státu důležití také mobilní operátoři. Vzhledem k milionům lidí, kteří v Uzbekistánu přitupují na internet prostřednictvím mobilních telefonů, nemůže v této části diplomové práce chybět ani aktuální přehled mobilních operátorů působících k březnu roku 2013 v Republice Uzbekistán.

- BEELINE (vlastníkem – Vimpel Com / Rusko)
- PERFECTUM MOBILE (vlastníkem – Rubicon Wireless / Uzbekistán a USA)
- UCELL (vlastníkem – TeliaSonera / Finsko)
- UZMOBILE (vlastníkem – Uzbek Telecom / Uzbekistán)

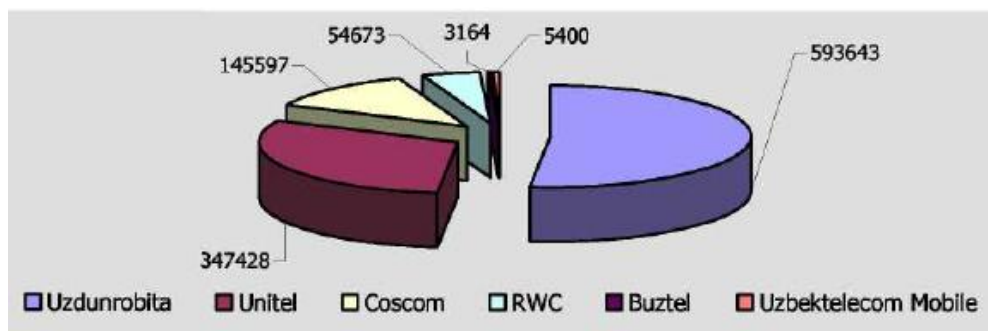
2.2.1.5 Mobilní operátor MTS a jeho působení na uzbeckém telekomunikačním trhu

Mobilní operátor MTS působil v Uzbekistánu od roku 2004, kdy ruská společnost MTS odkoupila většinový podíl uzbecké společnosti Uzdurobita, již měla z pozadí ovládat nejstarší dcera prezidenta Karimova, Gulnara Karimova. Uzdurobita se tak stala dceřinou společností ruské gigantu MTS. Mobilní operátor MTS si na uzbeckém trhu vybudoval velmi silnou pozici (z grafu na obr. č. 6 je vidět většinový podíl uživatelů). Tuto pozici lídra na poli

²¹ Převzato z www.search.uz dne 9. 3. 2013. [Search, 2013]

mobilní komunikace dokládají i výsledky průzkumné studie, která byla autorkou práce provedena na území hlavního města Taškentu v dubnu roku 2012 a jejíž výsledky jsou publikovány v následující kapitole. Nejmenovaný zdroj také potvrdil, že z dostupných mobilních operátorů to byl právě MTS Uzbekistan / Uzdunrobita, který poskytoval nejkvalitnější pokrytí mobilních datových sítí [A, 2013]. To vysvětluje jeho širokou a v minulosti neustále se rozrůstající uživatelskou základnu.

Velký zlom nastává v červnu roku 2012, kdy již počet uživatelů MTS Uzbekistan dosáhl čísla 9 100 000. Uzbecký úřad Státní inspekce komunikací [*Davlat aloqa inspeksiyasi*] údajně odhalil zhoršení kvality poskytovaných služeb a protiprávní používání některých tzv. základnových stanic tohoto mobilního operátora. (Hovořilo se o celkem 48 stanicích v různých regionech Uzbekistánu. Toto číslo se později zvýšilo na 208 stanic.) Státní inspekce komunikací nařídila okamžité zastavení využívání těchto základnových stanic pod hrozbou pozastavení či zrušení licence. Dne 29. června 2012 pak média začala informovat o tom, že bylo uzbeckými státními zástupci zahájeno trestní řízení proti top managementu MTS Uzbekistan. (Jedním z hlavních obviněných byl generální ředitel MTS Uzbekistan, Bekzod Ahmedov). Padla obvinění z daňových úniků, legalizace příjmů pocházejících z trestné činnosti či provádění určitých operací bez příslušné licence. Počátkem měsíce července informuje MTS Uzbekistan o tom, že budou dočasně, v souladu s nařízením Státní inspekce komunikací, vypnuty některé základnové stanice mobilního operátora MTS Uzbekistan. Společnost uvádí, že tyto kroky pravděpodobně povedou ke zhoršení kvality služeb v některých oblastech. Dne 13. srpna pak média informují o rozhodnutí uzbeckého soudu - zrušení všech licencí společnosti Uzdunrobita a mobilního operátora MTS Uzbekistan. Přestože se společnost proti rozsudku odvolala, výsledkem byl pád největšího mobilního operátora v zemi. Přes 9 milionů uživatelů MTS Uzbekistan bylo nuceno najít si jiného mobilního operátora. (Nejvíce údajně posílil Ucell, vlastněný finskou společností TeliaSonera, za jejímž nástupem na uzbecký trh dle některých informací stojí Gulnara Karimova i samotný Bekzod Ahmedov.)

obr. č. 6. Podíl uživatelů jednotlivých mobilních operátorů k 1. 1. 2006
[Communication, 2010]

2.2.2 Vybrané legislativní dokumenty Republiky Uzbekistán

Pro práci s legislativními dokumenty Uzbekistánu byl využíván zejména webový portál Lex.uz. Jedná se v podstatě o databázi vnitrostátních právních předpisů, prezentovanou jako systém na vyhledávání právních informací. Lex.uz vznikl na základě usnesení Kabinetu ministrů č. 304. „Opatření ke zlepšení systematizace právních předpisů a zefektivnění šíření právních informací“ [*Konun chuzhzhatarlari turkumlashni takomillashtirish va hukuky ahborotlarni tarkatishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida*], které vstoupilo v platnost dne 5. srpna 2000. Lex.uz má grafické rozhraní ve dvou jazykových mutacích (uzbecké a ruské) a pro využití pokročilých funkcí (zobrazení zákonů včetně všech novelizací a dodatků či zasílání informací o nových zákonech na e-mail) je nutné přihlášení.²²

Rešeršemi v systému Lex.uz lze získat poměrně velké množství materiálů. Z toho důvodu bylo nutné zvolit kritéria, dle kterých byly vybrány zde prezentované legislativní dokumenty. Vybrány byly tedy dokumenty, o kterých nejčastěji hovoří v souvislosti s problematikou ICT oficiální dokumenty vydané v Republice Uzbekistán, či nejrůznější odborné zahraniční články a studie. Hlavní hypotézou tohoto výběru byla myšlenka, že tak bude z velké části postižena zásadní legislativa k tématu ICT v Uzbekistánu.

- Vyhláška prezidenta Republiky Uzbekistán č. 8 / UP 1823 / ze dne 23. 7. 1997

²² Vzhledem k povaze uzbeckých právních dokumentů, které velmi často podléhají novelizacím či nejrůznějším úpravám v podobě dodatků, - lze přihlášení, - lze přihlášení, které je v systému Lex.uz zdarma, více než doporučit.

O opatřeních ke zlepšení řízení a reorganizaci v oblasti informačních systémů.

[Axborot tizimlari sohasini qayta tashko etish va boshqarishni takomillashirishga iao chor-tadbirlar to'g'risida] [Uzbekistán, 1997]

Zákon údajně vznikl z důvodu zlepšení řízení: e-mailové komunikace, informačních systémů a telekomunikací. Deklarován je také rozvoj tržních vztahů, zapojení oblasti informačních systémů, do zahraničních investic a tendence decentralizace. Tato vyhláška prezidenta republiky obsahuje celkem 8 bodů.

- 1) Bylo zrušeno Ministerstvo komunikací Republiky Uzbekistán *[O'zbekistan Respublikasi kommunikatsia vazirligi]* a na jeho základě vznikla Agentura uzbeckých pošt a telekomunikací *[O'zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida]*.
- 2) Nově vzniklá Agentura uzbeckých pošt a telekomunikací byla pověřena následujícími úkoly: vypracovat a realizovat politiku pro vytváření a provozování místní i mezinárodní telefonní, telegrafní a poštovní služby, rozhlasové sítě a televizního vysílání; prohloubit tržní reformy a vytvořit konkurenční prostředí; zlepšit regulaci a kontrolní činnosti v oblasti poštovních služeb a telekomunikací; deklarovat požadavky na zavádění a využívání telekomunikačních technologií a organizovat státní kontrolu ohledně dodržování těchto podmínek; zabezpečovat jak ochranu práv spotřebitelů, tak informační bezpečnost národní telekomunikační sítě.
- 3) Odsouhlasení návrhu podaného výborem pro státní majetek Uzbekistánu spolu s podniky pro telekomunikační a veřejné informační sítě – o zřízení státní akciové společnosti „Uzbecká pošta“ *[O'zbekistan poch-tasi]*.
- 4) Návrh na vznik agentury uzbeckých a telekomunikačních mimorozpočtových fondů, která by poskytovala státní podporu pro pošty a oblast telekomunikací. Prioritami jsou inovace v oblasti sítí a poštovních služeb, financování systému vzdělávání a rekvalifikace, dodržování státních regulací ve smyslu řízení a dohledu nad telekomunikačními systémy, které nemají nezávislé zdroje příjmů.

- 5) Předpisy a nařízení vydané Agenturou uzbeckých pošt a telekomunikací jsou závazné pro všechny fyzické i právnické osoby poskytující poštovní či telekomunikační služby. Předpisům agentury podléhají také nově navrhované a budované systémy telekomunikace, popř. pošt, a to bez ohledu na jejich vlastnictví.
 - 6) Od 1. ledna 1998 je plánováno daňové osvobození akciových společností a státních podniků, které jsou součástí státní akciové společnosti „Uzbecká pošta“. Ušetřené finanční prostředky mají být použity k posílení materiálně-technické základny.
 - 7) Ministerstvu spravedlnosti Republiky Uzbekistán byla dána lhůta jednoho měsíce na předložení případných změn souvisejících s touto vyhláškou prezidenta republiky.
 - 8) Kabinet ministrů má k dispozici dvoutýdenní lhůtu pro přípravu usnesení o Agentuře uzbeckých pošt a telekomunikací.
- Usnesení Kabinetu ministrů č. 52 / ze dne 5. 2. 1999
(později upraveno Usnesením Kabinetu ministrů č. 352 z 10. 10. 2002 a Usnesením Kabinetu ministrů č. 221 z 6. 10. 2005)
O národních sítích přenosu dat a řádném přístupu k celosvětové informační síti.
[Malumotlar uzatish millia tarmog'ini tashko etish va zhahon axborot tarmoqlaridan foydalanishni tartibga solish to'g'risida.] [Uzbekistán, 2005]
Toto usnesení deklaruje UzPAK jako hlavního poskytovatele internetu pro Republiku Uzbekistán a provozovatele veřejných datových sítí. Pokud má jakýkoli vnitrostátní subjekt zájem provozovat ve funkci poskytovatele jakékoli datové sítě včetně internetu, musí získat oficiální licenci od společnosti UzACI a zařadit se do „Uzbektelecomu“. Uzbektelecom se tak stává jakýmsi národním operátorem. Hlavními cíli Uzbektelecomu má být rozvoj a provoz národní datové sítě, která má maximálně uspokojovat potřeby vlády, veřejných institucí, občanů, podniků, a nejrůznějších organizací. Software používaný v datových sítích Uzbektelecomu

má údajně ochraňovat informační zdroje a zabraňovat šíření informací, které by obsahovaly jakékoli výzvy k násilnému svržení ústavního pořádku, propagandu spojenou s násilím, válkami, podněcováním náboženské či rasové nenávisti, pornografií nebo porušování lidské důstojnosti²³. Agentura UzPAK byla také po dobu pěti let osvobozena od celních poplatků (Výjimkou bylo dovážené hardwarové a softwarové vybavení, kde je účtován administrativní poplatek).

- Usnesení Kabinetu ministrů č. 200 / ze dne 6. 6. 2002

O opatřeních k dalšímu rozvoji výpočetní techniky a informačních a komunikačních technologií.

[Kompyuterlashtirishni yanada rivozhlantirish va axborot-kommunikacija technologiyalarini zhory etish chor-tadbirlari to'g'risida.] [Uzbekistán, 2002]

Navazuje na dekret prezidenta republiky ze dne 30. května 2002 (vydán pod označením UP – 3080) a obsahuje celkem 14 bodů. Nejzásadnější části jsou obsaženy v následujícím komentáři.

- 1) Kabinet ministrů přijal rozhodnutí o schválení Programu informatizace a informačních a komunikačních technologií pro období let 2002 - 2010. Detailnější informace obsahuje příloha č. 1 výše zmíněného usnesení kabinetu ministrů.
- 2) Koordinační rada pro rozvoj počítačových, informačních a komunikačních technologií dostala za úkol schválit celkový harmonogram rozvoje a struktury programů národní telekomunikační sítě pro období 2003 – 2010; zavést elektronické technologie v prostředí veřejné správy a nastolit rozvoj e-commerce.
- 3) Uzbecká agentura pro komunikace a informace se ve spolupráci s ministerstvem zahraničí a ministerstvem makroekonomiky a statistiky snaží na uzbeckou půdu přilákat zahraniční investory, granty či úvěry. Ve spolupráci s ministerstvem pro vyšší, střední a speciální školství se pak projevují snahy o posílení materiálně –

²³ Je nasnadě, že zmíněný software, používaný jako určitý „filtr“ Uzbektelecomu, byl využíván také pro účely cenzury.

technických prostředků Taškentské univerzity informačních technologií [*Toshkent axborot texnologiyalari universiteti*]. Je také nastolena idea organizovat vydávání odborného časopisu (s povinnou online verzí), který by mapoval jak domácí, tak zahraniční trendy v oblasti informačních technologií.

- 4) V rámci Uzbecké agentury pro komunikace a informace (UzACI) bylo založeno centrum pro rozvoj a zavádění výpočetní a informační techniky. To bylo pověřeno účastnit se výběrových řízení na vývoj softwaru a nejrůznějších aplikací, informační databáze a webových stránek v rámci veřejné správy (v oblastech podnikání, zdraví, vědy i vzdělávání) včetně realizace e-commerce. Centrum slouží zejména vládě a rozpočtovým organizacím, kterým poskytuje potřebný informační servis ohledně implementace ICT. V jeho kompetenci je také příprava pravidelných (uvedeno čtvrtletních) zpráv informujících o aktuálních domácích i mezinárodních trendech v oblasti ICT.
- 5) Centrum pro rozvoj a zavádění počítačových programů a informačních technologií má do konce roku 2002 podporovat ministerstva a vládní agentury Uzbekistánu, včetně Rady ministrů Republiky Karakalpakstán. Cílem je postupné zavedení el. vytvářených dokumentů a jejich zpřístupnění na příslušných webových stránkách, vytvoření místních resortních sítí, průběžné aktualizace obsahu na webových stránkách a vyškolení pracovníků v používání moderního hardwaru.
- 6) Bod šestý nařizuje Radě ministrů republiky Karakalpakstán spolupráci s chokimijaty Taškentského kraje, při otevírání soukromých firem zabývajících se rozvojem softwarových nástrojů, hostingem, vytvářením databází a webových stránek, údržbou výpočetní techniky či tvorbou lokálních sítí.
- 7) Bod sedmý řeší zvýšení počtu kvalifikovaných odborníků pro vývoj i údržbu softwarů, informačních databází, multimédií, výpočetní techniky a nejrůznějších informačních technologií. Ministerstvo vyšší, střední a speciální pedagogiky by mělo uskutečňovat větší počet školení na specializovaných univerzitách a odborných školách. Společně s uzbeckou agenturou pro komunikaci a informace a ministerstvem veřejného školství by pak mělo pracovat na návrzích a politických

opatření, aby vše fungovalo v souladu se vzdělávacími standardy a e-learningovým rámcem. Je prosazováno vytvoření informační infrastruktury vzdělávacích institucí, výuka angličtiny na všech školách a vývoj a implementace standardizovaného mechanismu pro používání uzbeckého jazyka v latině v rámci národní informační sítě.

- 8) Za rozdělení finančních prostředků ze státního rozpočtu zodpovídá agentura UzACI. Upřednostněn je především výzkum, aplikovaný výzkum a inovace v oblasti vývoje ICT.
- 9) UzACI, ministerstvo financí, státní daňový výbor a ministerstvo spravedlnosti mají povinnost ve lhůtě jednoho měsíce od přijetí tohoto usnesení Kabinetu ministrů předložit návrhy, kam směřovat adresnou finanční pomoc, jaké jsou preference ohledně poskytovatelů a provozovatelů internetu, poskytujících zvýhodněné ceny pro vzdělávací a vědecké instituce či uživatelům internetu ve venkovských oblastech.
- 10) Ministerstvo vyšší, střední a speciální pedagogiky Republiky Uzbekistán je povinno vyčlenit v období let 2002-2005 finanční prostředky pro Národní univerzitu, Taškentskou státní technickou univerzitu a Vysokou školu ekonomickou. Finance budou využity na metodickou činnost, „lidské zdroje“ a posílení materiálně-technické základny v oblasti ICT.
- 11) Sdružení „Uzeltechprom“; ministerstvo makroekonomie a statistiky; ministerstvo financí; ministerstvo pro vyšší, střední a speciální pedagogiku a ministerstvo školství a mládeže; dostaly tímto od Kabinetu ministrů tříměsíční lhůtu k přípravě návrhů a strategií na organizaci národní výroby počítačů. Návrhy mají být následně zahrnuty do investičních projektů v souladu s Programem výpočetní techniky a informačních a komunikačních technologií pro období 2002-2010.

- Usnesení Kabinetu ministrů č. 352 / ze dne 10. 10. 2002
Decentralizace přístupu k mezinárodním počítačovým sítím.

[Halqaro computer tarmoqlaridan foydalanishni markazlashtirishdan chiqarish to'g'risida]
[Uzbekistán, 2002a]

Kabinet ministrů Republiky Uzbekistán se rozhodl v zájmu urychlení programu pro výpočetní techniku a informační a komunikační technologie pro období 2002-2010 schválit tzv. rovné podmínky pro provozovatele a poskytovatele datových sítí a přístup do celosvětových informačních sítí, včetně internetu. Jako jeden z důvodů tohoto kroku je uváděna podpora vzniku menších a středních provozovatelů datových sítí na území Uzbekistánu. Agentuře UzPAK byl odebrán její „monopol“ v oblasti poskytování internetu.

- Usnesení Kabinetu ministrů č. 221 / ze dne 6. 10. 2005

Kterým se mění některá rozhodnutí vlády Republiky Uzbekistán (vyhláška prezidenta Republiky Uzbekistán č. 149, z 8. 8. 2005) „Rozvoj datových služeb a příprava na privatizaci JSC Uzbektelecom“.

[O'zbekiston Respublikasi hukumatining ayrim qarorlariga o'zgartirish va ko'shimchalar kiritish to'g'risida (O'zbekiston Respublikasi prezidentining O'zbektelekom aksiyadorlik kompaniyasining malumotlar uzatish xizmatlarini rivozhlantirish va hususiyashtirishga tayerlash chortadbirlari to'g'risida 2005 yil 8 avgustdagi Pq 149-dream qarori)] [Uzbekistán, 2005]

Usnesení upravuje některá předchozí nařízení pomocí vypouštění slov z textu legislativních dokumentů. Jedná se např. o vypuštění slov „a nyní pro vývoj a provoz veřejné datové sítě UzPAK“ či nahrazení slov UzPAK slovy Uzbektelecom [Uzbekistán, 2005]. Pod Uzbektelecom jsou sdružováni vnitrostátní provozovatelé datových sítí, včetně internetu, z celého Uzbekistánu.

- Usnesení Prezidenta Republiky Uzbekistán č. 1073 / ze dne 17. 3. 2009

Opatření k realizaci projektů na další infrastrukturní zařízení zahrnutá v antikrizovém programu.

[Krizisga qarshi dasturga kiritilgan qo'shimcha infratuzilma obektlari bo'yicha loyihalarni amalga oshirish chor-tadbirlari to'g'risida.] [Uzbekistán, 2009]

Hlavním cílem tohoto dokumentu je legislativní podpora nejrůznějších projektů v oblasti infrastruktury. Na základě toho by měla vzniknout moderní průmyslová a sociální infrastruktura, napomáhající dynamickému rozvoji ekonomiky

a efektivnímu využívání přírodního a hospodářského potenciálu všech regionů Uzbekistánu. Cílem je v té souvislosti také vytvoření nových pracovních míst, zvyšující se příjmy a rostoucí kvalita života. V souladu s přílohou č. 3 tohoto dokumentu by mělo dojít k urychlení projektů realizace infrastruktury objektů obsažených v protikrizovém programu z roku 2009. Příloha č. 4 pak obsahuje seznam schválený vládou, který zmiňuje projekty na modernizaci a rozvoj telekomunikačních sítí. S výjimkou dováženého hardware a software platí v souvislosti s těmito projekty zrušení cla do 1. ledna 2010.

Z přílohy č. 4 – Seznam projektů na modernizaci a rozvoj telekomunikačních sítí a zařízení, který je určen pro poskytování celních výjimek u dováženého materiálu, hardware, software a nejrůznějších nástrojů či materiálů:

- 1) *„Modernizace páteřní komunikační linie Taškent – Buchara prostřednictvím DWDM (Dense wavelength division multiplexing).*
- 2) *Výstavba mezinárodních komunikačních linek v oblastech Andižan – Osh, Kungrad – Beineu, Denau – Tursunzade a Termez – Hairaton.*
- 3) *Rozšíření pokrytí rádiovými vlnami v oblastech Taškent, Almalyk, Begetelek a Kokand.*
- 4) *Rozšíření datových sítí v Taškentu založených na technologiích DWDM / SDH / IP / a MPLS.*
- 5) *Pořízení komponentů pro výrobu digitálních telefonních ústředen, nízkokapacitní "Koinot E SGM" pro venkovské komunity.*
- 6) *Rekonstrukce sítí speciálních služeb (Call center) v Taškentu.*
- 7) *Rozšíření širokopásmového přístupu na bázi technologie založené na DSLAM“.*

[Uzbekistán, 2009]

- Usnesení prezidenta Republiky Uzbekistán č. 13 / PP 1730 / ze dne 21. 3. 2012

O opatřeních k dalšímu zavádění a rozvoji moderních informačních a komunikačních technologií.

[Zamonaviy axborot-kommunikacija texnologiyalarini yanada zhory etish va rivozhlantirish chor-tadbirlari to'g'risida] [Uzbekistán, 2012]

Hlavním cílem je zajištění širokého využití moderních informačních a komunikačních technologií ve státní správě. Dokument se sestává z celkem 10 bodů. Kontrolou provedení tohoto usnesení byli oficiálně pověřeni předseda vlády Republiky Uzbekistán Š. M. Mirzijojev, spolu s tajemníkem Rady národní bezpečnosti prezidenta Republiky Uzbekistán B. H. Tašmatovem. Níže uvedený komentář postihuje nejzásadnější části tohoto usnesení.

- 1) Bod první hovoří o problémech při zavádění ICT. Je navrženo vytvoření „Národního informačního systému“, který by vznikl postupnou integrací nejrůznějších informačních systémů (systémů státních agentur, fyzických i právnických osob). Tyto informační systémy by měly v první řadě automatizovat činnost státních orgánů. Je vyjádřena potřeba rozšíření veřejných služeb poskytovaných online vládními agenturami a zlepšení služeb stávajících. Jako problemická je také vnímána nízká dostupnost těchto informačních zdrojů, a to zejména ve venkovských oblastech. Zlepšení je údajně potřeba také v oblasti regulace ICT či vývoji informačních zdrojů.
- 2) Schválení programu pro další vývoj informačních a komunikačních technologií v Republice Uzbekistán pro období 2012 - 2014 je obsahem druhého bodu. Je zde odkazováno na přílohu č. 1 výše jmenovaného usnesení prezidenta republiky. V souladu s touto přílohou by měl být také celkový program pro vývoj ICT v Uzbekistánu. Příloha č. 2 pak obsahuje seznam informačních systémů státní správy či orgánů veřejné moci, které mohou být v období 2012 – 2014 začleněny do nově vzniklého národního informačního systému.
- 3) Byla ustanovena koordinační rada pro rozvoj informatizace a ICT. Jedná se o expertní skupinu, údajně vyvíjející a hodnotící celou situaci pro potřeby vlády Republiky Uzbekistán.

- 4) Uzbecká agentura pro komunikaci a informatizaci UzACI byla pověřena vymezením a prováděním informační politiky národního informačního systému, zajištěním integrace informačních systémů vládních agentur a poskytováním celkové technické podpory při realizaci technologických řešení pro poskytování veřejných online služeb.
- 5) Za vývoj a údržbu informačního zabezpečení integrovaných informačních systémů, využívaných pro potřebu úřadu prezidenta republiky, je opět zodpovědná agentura UzACI.
- 6) Koordinační rada pro rozvoj informatizace, informačních a komunikačních technologií spolu s příslušnými útvary a ministerstvy dostává dvouměsíční lhůtu, po níž by měla předložit návrhy na zlepšení Národního systému na vyhledávání informací, a tím pomoci zvýšit počet jeho uživatelů. Jejím dalším úkolem by pak mělo být přijetí programu na podporu a rozvoj internetu v Uzbekistánu. Zdůrazněna je také podpora Střediska pro rozvoj a zavádění počítačových a informačních technologií "Uzinfocom" a v neposlední řadě podávání informací o pokrocích kanceláři prezidenta Republiky Uzbekistán.
- 7) Od 1. srpna 2012 mohou začít instalace nově vyvinutých a jako součást Národního informačního systému zakoupených softwarových produktů, které mají oprávnění od agentury UzACI. Za to, že nebude použit software bez tohoto povolení, má ručit veřejná správa.

2.2.3 Vlastní zhodnocení informační politiky Uzbekistánu

UNESCO či jiné mezinárodní organizace hodnotí nepříznivě například nedostupnost některých vládních informací pro širokou veřejnost, zejména pro obyvatele Uzbekistánu. Velmi kritizovaným tématem pochopitelně bývá cenzura a nejrůznější restriktivní opatření, vytvářející řadu komunikačních bariér. Za problematickou je tradičně považována také informační a počítačová gramotnost. Pozitivně je naopak v mezinárodních průzkumech vnímána oblast jasně definovaných zákonů a pravidel upravujících fungování internetu

i telekomunikací.

Zásady a priority deklarované uzbeckou vládou se příliš neliší od těch, které známe například z prostředí Evropské unie. Často zdůrazňovanými termíny jsou: dynamický rozvoj, zlepšení infrastruktury, více pracovních míst, zvýšení konkurenceschopnosti či zlepšení kvality života lidí.

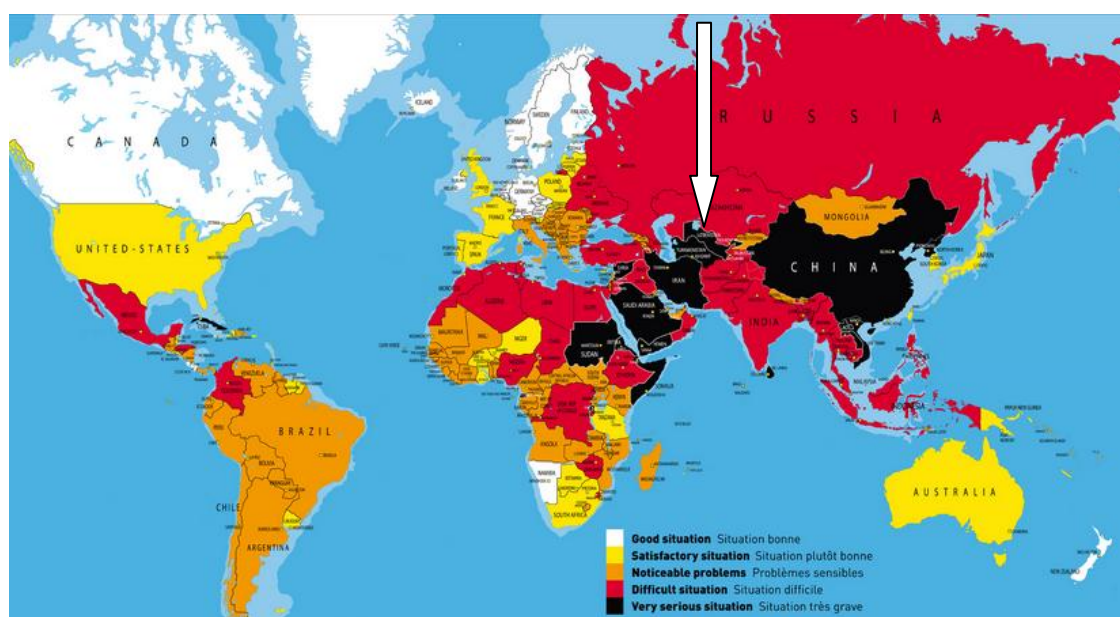
Informační politika Uzbekistánu včetně podpory informačních a komunikačních technologií se však v případě tohoto státu projevuje zcela specifickým způsobem. Jakýmsi klíčovým slovem by se mohlo stát slovo kontrola. Navenek (tedy směrem k ostatním státům světa, stejně tak směrem k samotným obyvatelům Uzbekistánu) je uzbecká informační politika prezentována jako nástroj dopomáhající k rozvoji země a k zařazení Uzbekistánu po bok rozvinutých států světa. Vše je dokládáno vznikem specializovaných organizací, mezinárodních projektů či závratně rostoucími čísly o nárůstech uživatelů internetu, vládních organizací propojených v rámci e-governmentu, popřípadě stále se zlepšujícími možnostmi internetového připojení. Ve skutečnosti je však informační politika Uzbekistánu spojena právě s důslednou kontrolou. Není samozřejmě pochyb o tom, že na poli informačních a komunikačních technologií i ostatních oblastí souvisejících s informační politikou došlo v případě Uzbekistánu skutečně k výrazným pokrokům. Oním hnacím motorem všech změn, „vylepšení“ a reforem je však v první řadě snaha o udržení maximální kontroly nad tokem informací v rámci pokud možno všech komunikačních kanálů. Jak domácí, tak zahraniční organizace působící na území Uzbekistánu jsou pod neustálým drobnohledem vlády, která se často v jednotlivých oblastech snaží centralizovat moc v podobě nejrůznějších organizací, tvořících jakousi špičku na pyramidě mocenské hierarchie. (Zářným příkladem byl vznik agentury UzACI či „státního operátora“ Uzbektelecom). Informační politika se tak stává nástrojem a také jakýmsi zrcadlem kontroly a manipulace. Nutno samozřejmě přiznat, že podobné praktiky probíhají ve všech státech světa, demokratické nevyjímaje. Termíny jako cenzura, manipulace obyvatel prostřednictvím médií či důsledná kontrola jakéhosi „kyberprostoru“ státu se v různé míře objevuje napříč světem. V případě Republiky Uzbekistán jsou však vytrvale a přirozeně prezentovány jako nejsprávnější cesta státu k udržení klidu, míru a prosperity.

3. Přístup k informacím a cenzura

Cenzura a s ní spojená restriktivní opatření patří v souvislosti s Uzbekistánem k vůbec nejčastěji medializovaným a celosvětově diskutovaným tématům. Velmi zajímavé je sledovat příkrý rozpor v oficiální rétorice Republiky Uzbekistán a běžné praxi.

Cenzuru oficiálně zapovídá samotná Ústava Republiky Uzbekistán. V její třetí části, nazvané „Společnost a jedinec“ [*Jamiyat va shahs*], je v kapitole 15 s názvem „Masová média“ [*Ommaviy axborot vositalari*] obsažen článek č. 67, který doslova uvádí: „Masová média jsou svobodná a mají jednat v souladu se zákonem. Tyto zákony nesou předepsaným způsobem odpovědnost za důvěryhodnost informací. Cenzura je nepřijatelná“²⁴ [Uzbekistán, 1992].

Ústava Republiky Uzbekistán tedy říká, že cenzura je zde nepřijatelná a uzbecká média jsou svobodná. Nejrůznější mezinárodní organizace zabývající se svobodou tisku a médií však situaci vidí zcela jinak. Na obrázku níže je znázorněna svoboda tisku dle hodnocení organizace Reporters sans frontiers.

Obr. č. 7 Grafické znázornění svobody tisku dle organizace Reporters sans frontiers [Freedom, 2013]

²⁴ „Оммавий ахборот воситалари эркиндир ва қонунга мувофиқ ишлайди. Улар ахборотнинг тўғрилиги учун белгиланган тартибда жавобгардирлар. Цензурага йўл қўйилмайди. = „Ommaviy ahborot vositalari erkindir va qonunga muvofiq ishlaydi. Ular ahborotning to‘g‘riligi uchun belgilangan tartibda javobgardirlar. Čenzuraga yo‘l qo‘gilmaydi.“ [Uzbekistán, 1992]

Klíčová by se tedy z hlediska uzbecké ústavy mohla stát formulace o tom, že média mají jednat v souladu se zákonem. Příslušné zákony pak určují předepsaným způsobem odpovědnost za zveřejňované informace.

Dne 12. prosince 2002 byl v Uzbekistánu přijat zákon č. 439 týkající se svobody přístupu k informacím, který vstoupil v platnost dne 7. února 2003. Zákon nese název: O zásadách a zárukách svobody informací [*Axborot erkinligi printsiplari va kafolatlari to'g'risida*] [Uzbekistán, 2003]. Hlavním úkolem tohoto zákona by mělo být zajištění souladu mezi dvěma oblastmi. První je oblast zásad a záruk svobody informací, spolu s právy každého člověka svobodně vyhledávat, přijímat, analyzovat, ukládat či distribuovat informace. Druhá je zajištění ochrany dat a bezpečnosti jednotlivců, společnosti a státu. Pokud bychom se na takový zákon podívali bez ohledu na veškerý kontext, vypadá vše v naprostém pořádku. Snad každý stát světa se více či méně úspěšně snaží různými způsoby najít rovnováhu mezi těmito dvěma oblastmi. V případě Uzbekistánu je ono „nalezení rovnováhy“ většinou ostatních států považováno za cenzuru. Uzbekistán je skutečně typický tím, že veškeré své kroky v rámci cenzury a nejrůznějších restrikcí argumentuje snahou ochránit jednotlivce i samotný stát před různými škodlivými vlivy. Můžeme říci, že pod touto rouškou „ochrany“ poskytuje Uzbekistán svým obyvatelům možnost svobodně vyhledávat, přijímat, analyzovat, ukládat a distribuovat informace, které uzbecká vláda neshledala závadnými.

Článek 2. výše uvedeného zákona č. 439 uvádí, že při střetu v rámci svobod informací mezi uzbeckými zákony a mezinárodními úmluvami, do nichž je Uzbekistán zapojen, mají přednost mezinárodní úmluvy [Uzbekistán, 2003].

V zákoně jsou dále definovány určité klíčové pojmy. Jmenovitě se jedná o:

„- informace

(Údaje o osobách, předmětech, faktech, událostech, jevech a procesech, bez ohledu na zdroj a formu prezentace.)

- vlastníka informace

(Právnícká nebo fyzická osoba, uskutečňující správu, využívání, šíření i zabezpečení informací, vlastněných či získaných zákonným způsobem.)

- *informační bezpečnost*

(Opatření k zabránění ohrožení informační bezpečnosti a odstranění jejích následků.)

- *informační zdroje*

(Samostatné dokumenty, samostatné celky dokumentů, dokumenty i soubory dokumentů v informačních systémech (knihovnách, archivech, fondech, databankách apod.))

- *informační sféra*

(Sféra působnosti subjektů, svázaná s vytvářením zpracováním i využíváním informací.)

- *informační bezpečnost*

(Stav ochrany zájmů jednotlivce, společnosti a státu v oblasti informací.)

- *majitel informace*

(Právnícká nebo fyzická osoba, uskutečňující správu, užívání, i zabezpečování informací v mezích práv ustanovených zákonem či vlastníkem informací.)

- *důvěrné informace*

(Zdokumentované informace, k nimž je přístup omezen v souladu s právními předpisy.)

- *masová informace*

(Zdokumentovaná informace, tištěná, audio, audiovizuální i jinak sdělená i materiály stanovené pro neomezený okruh osob.)

- *dokumentovaná informace*

(Informace zaznamenané na fyzickém nosiči, s údaji umožňujícími identifikaci.)”

[Uzbekistán, 2003]

Dále v souvislosti se svobodným přístupem k informacím je zdůrazněno, že může být v souladu se zákony Republiky Uzbekistán odepřen přístup k některým informacím, které se týkají ústavního pořádku, morálních hodnot společnosti, duchovního, vědeckého

či kulturního potenciálu a bezpečnosti země. Tato problematika bude krátce zmíněna také v podkapitole „Témata, která jsou předmětem cenzury.“

Přestože zákon O zásadách a zárukách svobody informací řadí k základním principům pojmy jako přístupnost informací, jejich otevřenost a autentičnost, výjimku dělá u tzv. důvěrných informací. K důvěrným informacím se údajně neřadí např. zákony o právech či svobodách občanů, demografické, epidemiologické či meteorologické informace, informace nutné pro zajištění bezpečnosti obyvatelstva a podobně. Tyto informace však údajně nejsou dostupné prostřednictvím archivů, knihoven či informačních systémů. Nejrůznější orgány státní správy, samosprávy či neziskové organizace mají povinnost předložit dle platných zákonů zprávy médiím. Média pak mají za úkol šířit tyto informace s odkazem na jejich autory a zdroje, které dle příslušných zákonů odpovídají za správnost publikovaných informací. Média mají navíc povinnost publikované informace ověřit. Zákon o svobodě informací oficiálně zapovídá jakékoli falšování a zkreslování informací. Za urážky na cti či pomluvy ve sdělovacích prostředcích stanovuje sankce trestní zákoník Republiky Uzbekistán. O tzv. věcech veřejného zájmu je údajně státem chráněno právo každého občana na vyhledávání, přijímání, distribuci, používání či ukládání informací, a to bez ohledu na etnický původ, jazyk, sociální postavení, víru či pohlaví.

Zákon O zásadách a zárukách svobody informací dále hovoří o tom, že občané mají právo žádat po nejrůznějších agenturách či úřednicích informace přímo či prostřednictvím svých zástupců, a to ústní i písemnou formou [Uzbekistán, 2003]. Písemná žádost musí povinně obsahovat celé jméno a adresu žadatele (u právnických osob další kontaktní údaje). Žádosti jsou pak předepsaným způsobem registrovány. V případě, že agentura či úředník nedisponují informacemi, které si žadatel přeje získat, mají povinnost žadatele o této skutečnosti informovat do lhůty pěti dnů od obdržení žádosti. Odpověď na písemnou i ústní žádost by měla být poskytnuta co nejdříve. Písemná žádost pak má být dle zákona zodpovězena nejpozději do 30 dnů od jejího obdržení. Pokud hrozí zpoždění, musí o něm být žadatel informován. Zpoždění nesmí přesáhnout dobu 2 měsíců od data podání žádosti. Oznámení o odkladu žádosti se odesílá žadateli do týdne po jejím obdržení a musí obsahovat důvody, pro které informace není možno poskytnout včas, a dále datum, k němuž budou reálně poskytnuty.

Informace týkající se práv občanů a tzv. oprávněných zájmů mají být poskytovány

zdarma. Cena dalších informací může být údajně stanovena na základě vzájemné dohody.

Zákon dále uvádí, že může dojít také k odmítnutí poskytnutí informací [Uzbekistán, 2003]. Dochází k tomu v případech, že se jedná o informace vysoce důvěrné a tajné, nebo pokud jejich zveřejnění může poškodit práva jednotlivce, zájmy společnosti a státu. Oznámení o odmítnutí poskytnutí informací je spolu s odůvodněním odesíláno žadateli o tyto informace do pěti dnů ode dne obdržení žádosti.

V souvislosti s ochranou osobních údajů. Veškeré tyto údaje jsou údajně předmětem ochrany, aby bylo předcházeno ohrožení bezpečnosti jednotlivce, společnosti i státu. Politika státu v oblasti informační bezpečnosti definuje činnost a hlavní cíle státních orgánů, samosprávy, neziskových organizací, různých sdružení i samotných občanů. Za účelem ochrany jednotlivců jsou informace o osobních údajích klasifikované jako důvěrné. Bez souhlasu těchto jednotlivců je vyjma případů stanovených zákonem zakázáno shromažďování, zpracovávání, uchovávání, distribuce či využití důvěrných informací.

Poměrně zásadní informace uvádí také článek 14. zákona O zásadách a zárukách svobody informací. Článek 14. hovoří o tzv. informační bezpečnosti společnosti. Je zde zdůrazněn význam rozvoje demokratické občanské společnosti i svobody sdělovacích prostředků. Vyzdvíženo je zachování a rozvoj kulturních, historických a duchovních hodnot společnosti, stejně jako vědeckého a technologického potenciálu země. Je zmíněna potřeba vytvořit systém v tom, jak umožnit Uzbekistánu čelit expanzi informací deformujících národní identitu, oddělujících společnost od národních a historických tradic, destabilizujících politickou situaci a narušujících harmonické soužití mezi různými etniky a náboženskými menšinami v rámci státu [Uzbekistán, 2003]. Republika Uzbekistán se tak stará o ekonomická, politická či například organizační opatření, vedoucí k řešení hrozeb v rámci bezpečnosti informací. Ochraňuje údajně jak státní tajemství, tak veřejné informační zdroje proti nežádoucím neoprávněným přístupům. Stát se však také na druhou stranu snaží o integraci v rámci světové informační politiky a telekomunikačních systémů.

Uzbekistán jako stát deklaruje i ochranu proti šíření informací obsahujících: propagandu války a násilí, vyzývajících k násilnému svržení ústavního pořádku nebo svržení volených či jmenovaných vládních úředníků, podněcování terorismu a náboženského extremismu – popřípadě rasové či náboženské nesnášenlivosti, výzvy k porušení územní celistvosti a suverenity Uzbekistánu.

Osoby shledané v Uzbekistánu vinnými z porušení zákona O zásadách a zárukách svobody informací se budou zodpovídat dle příslušných a platných zákonů Republiky Uzbekistán.

3.1 Témata, která jsou předmětem cenzury

Následující kapitolu bych ráda uvedla úryvkem pocházejícím z úst Alishera Sidikova, ředitele rádia Ozodlik, (v uzbeckém jazyce svoboda), které je součástí mediálního gigantu Radio Free Europe / Radio Liberty. Citovaný úryvek pochází z osobní komunikace proběhnuší 2. června 2012, ze které vznikl audiozáznam ve formátu MP3.

„Média jsou zcela pod kontrolou vlády, zcela“²⁵ [Sidikov, 2012].

Jak již bylo uvedeno výše, v kapitole s názvem Přístup k informacím a cenzura, uzbecká legislativa zakazuje cenzuru jako takovou, avšak hovoří také o důležitosti čelit expanzi určitých druhů informací. Filtrovány a státem blokovány jsou tedy zejména informace, které dle uzbecké vlády: deformují národní identitu, oddělují společnost od národních a historických tradic, jakýmkoli způsobem ohrožují stabilitu politické situace, narušují harmonické soužití napříč různými etniky a náboženskými menšinami, podněcují násilí, terorismus či extremismus.

Ve jménu udržení stávající politické situace a ochrany obyvatel Uzbekistánu před „negativními vlivy“ tak dochází k cenzuře široké škály témat, jakými jsou nepokoje v sousedních státech i samotném Uzbekistánu, islámský extremismus, korupce, lidská práva, dětská práce, kritika vlády Republiky Uzbekistán či pornografie.

Následující kapitola si klade za cíl stručně seznámit čtenáře s okruhem základních a zásadních témat podléhajících v Uzbekistánu cenzuře.

U popisu samotné cenzury v rámci jednotlivých masových médií bude největší pozornost věnována internetu. Důvody jsou velmi prozaické. Internet není možné zcela ovládat ani v případě velmi pokročilých filtračních mechanismů. Cenzura v prostředí

²⁵ *The media is totally under governments controll, totally.*

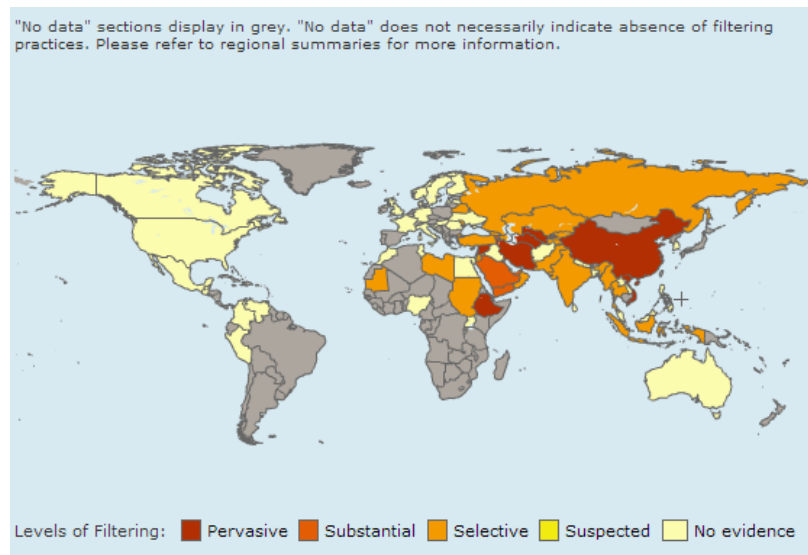
internetu je tak pro Uzbekistán nejkomplicovanější, ovšem často také nejpodstatnější. Jedním z nejčastějších komunikačních kanálů, prostřednictvím kterého se jeho obyvatelé mohou dostat k necenzurovaným informacím, je právě internet. Ronald Deibert pak ve své knize *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering (Information Revolution and Global Politics)* uveřejnil následující myšlenku: „...je zajímavé si všimnout, že v Uzbekistánu jsou informace získané z internetu přijímány jako daleko přesnější, než z jiných zdrojů, což reflektuje silný aspekt kultury k sociálním sítím“²⁶ [2008, 180]

Při popisu cenzury v prostředí tisku, televize a rozhlasu, budou v rámci této práce zohledněna především uzbecká specifika a netypické formy či způsoby cenzury.

3.1.1 Politika

Ne náhodou je zde v rámci témat podléhajících v Uzbekistánu cenzuře na prvním místě uvedena právě politika. Jak dokládá například grafické znázornění cenzury ve světě z hlediska politiky a politických témat, prezentované organizací Open net initiative, v Uzbekistánu se cenzura politických témat dá označit za všudypřítomnou. Mnohé dostupné zdroje ukazují, že právě oblast politiky je v Uzbekistánu pod největším drobnohledem. Uzbecké zákony například omezují kritiku prezidenta Republiky Uzbekistán a veřejná urážka prezidenta je zločinem, který se trestá až pěti lety vězení. Uzbecká legislativa dále výslovně zakazuje zveřejňování informací podněcujících různé náboženské konflikty, etnické konflikty, případně informací napomáhajících svržení ústavního pořádku.

²⁶ ... it is interesting to note that in Uzbekistan information obtained from the internet is accepted as being more accurate than from other sources, reflecting the culture's strong social networking aspect.

**obr. č. 8. Grafické znázornění úrovně cenzury informací majících politický charakter
[Political, 2013]**

Cenzura politických témat je s Republikou Uzbekistán propojena již od jejích počátků. Toto spojení je vždy o to silnější, čím závažnější problémy se v rovině domácí či zahraniční politiky projeví. (Již úvodní kapitola, popisující život a politickou kariéru prezidenta Islama Karimova, dává tušit, jakým způsobem ovlivňují média a cenzura politickou situaci v Uzbekistánu.) Hlavním hnacím motorem vzniku propracovaného systému cenzury v Uzbekistánu se stala snaha uzbecké vlády vytvořit zásadní komunikační bariéru, která pomáhá držet aktuální politický režim u moci, a to bez výrazných protestů obyvatel. Zmíněná komunikační bariéra je namířena jak proti opozičním politikům a disentu, tak proti samotným obyvatelům Republiky Uzbekistán. Z těchto důvodů jsou v Uzbekistánu blokovány např. webové stránky opozice a stránky otevřeně kritizující režim či nejrůznější diskusní fóra, kde je zmiňována také politika. Média v Uzbekistánu nepopisují témata jako: korupce ve vládě a politice obecně; korupce spojená s rodinou samotného Islama Karimova, popřípadě otevřenou kritiku politického režimu. V obavách před nebezpečnou inspirací nereflektují uzbecká média příliš ani nejrůznější revoluční snahy v ostatních státech. Jedná-li se o státy sousedící s Uzbekistánem, tato témata jsou sledována a filtrována velmi pečlivě. Ani události ve světě velmi medializovaného tzv. „arabského jara“ nebyly v Uzbekistánu místními médii nijak popisovány.

3.1.2 Náboženský extremismus a podpora terorismu

V souvislosti s jakýmkoli náboženským extremismem, popřípadě terorismem v Uzbekistánu, je důležité zmínit především tyto skutečnosti.

Uzbekistán právem není považován za žádnou baštu terorismu. Nejen z důvodu 137 km. dlouhé hranice s Afghánistánem je však nutné brát ohled na témata spojená s terorismem, náboženským extremismem a z toho plynoucí nebezpečí.

Uzbecká vláda včele s prezidentem Islamem Karimovem však tuto hrozbu dokáže brilantně využít, aby omluvila či ospravedlnila mnohé restriktce, filtrování obsahu internetu, důraznou kontrolu médií či zásahy proti lidským právům. Existují také případy, kdy jsou násilnosti či protesty místních obyvatel označeny za nebezpečný počín teroristů. Pozornost veřejnosti je tak záměrně směřována k nejrůznějším teroristickým skupinám a radikálním hnutím jako k jediným narušitelům veřejného pořádku v Uzbekistánu.

Relativně silnou a důslednou cenzuru prostředí internetu v Republice Uzbekistán údajně zapříčinily především bombové útoky v Taškentu z března roku 2004. Oficiální rétorika byla taková, že z útoků bylo obviněno Islámské hnutí Uzbekistánu (známé také pod anglickým názvem Islamic Movement of Uzbekistan / IMU) [*O'zbekiston islomiy harakati*]. Zejména od roku 2004 tak veškerá uzbecká média a filtrační mechanismy vlády věnují velkou pozornost tomu, jaké informace v souvislosti s náboženským extremismem či terorismem se dostanou na veřejnost.

3.1.3 Pornografie

Pornografie a s ní úzce spojená témata patří k oblastem, které v určité míře filtrují a kontrolují snad všechny státy světa. Také v případě Uzbekistánu se údajně jedná o první oblast, která začala výrazně podléhat cenzuře. Například oficiální zpráva organizace OpenNet Initiative se vyjádřila v tom smyslu, že do přelomu let 2001 a 2002 nebyl internetový prostor Uzbekistánu téměř cenzurován [Uzbekistan, 2010]. Výjimku měla údajně tvořit právě oblast pornografie, která měla být filtrována prostřednictvím akademické vědecké sítě UzSciNet.

Pornografie a témata úzce spojená se sexem jsou nicméně do dnešní doby v rámci

Uzbekistánu sledována a filtrována velmi pozorně. Ve státem kontrolovaných médiích (televize, rozhlas i tisk) se obecně nevyskytují témata hovořící otevřeně o sexu či ukazující sex, tedy ani cokoli připomínající pornografii. V případě např. ruských televizních kanálů, které je možné běžně sledovat přes satelit, už je ovšem dle informací z nejmenovaného zdroje situace jiná [A., 2013].

Od 13. dubna 2012 je v Uzbekistánu v platnosti zákon doplňující trestní zákoník ve smyslu postihů za pornografii. Jakákoli výroba, dovážení či distribuce i reklama pornografických výrobků se trestá 400 až 600 násobkem minimálního platu, třemi roky tzv. nápravných prací či 6 měsíci vězení. V případě zopakování tohoto trestného činu, jeho prokázání recidivistům či organizované skupině se pak jedná o tres ve výši tří let odnětí svobody.

Na závěr by bylo dobré připomenout, že téma cenzury pornografie souvisí v případě Uzbekistánu také s islámem a vychází z určitých kulturních uzbeckých tradic, jako je např. pohled na výchovu mládeže či celkové vnímání sexuality.

3.1.4 Lidská práva

Oblast lidských práv patří spolu s cenzurou a autoritářským režimem Uzbekistánu k tématům, za která tento stát sklízí asi největší míru kritiky na mezinárodním poli. Výše jmenované oblasti spolu samozřejmě velmi úzce souvisejí a navzájem se ovlivňují.

Ústava Republiky Uzbekistán obsahuje kapitolu č. 10 s názvem Záruky lidských práv a svobod [*Inson huquqlari va erkinliklarining kafolatlari*], kde je ustanoveno, že Uzbekistán má prostřednictvím zákonů chránit práva a svobody svých občanů; každý má údajně právo se bránit právní cestou či se odvolat; dále stát slibuje ochranu práv nezletilých, postižených a starých osob a deklaruje také stejná práva žen a mužů [Uzbekistán, 1992]. Již v předchozích kapitolách však bylo možno se přesvědčit, že co je v Uzbekistánu dáno legislativou, nemusí zdaleka odpovídat běžné praxi.

Lidská práva, obecně řečeno, jsou v Uzbekistánu cenzurována ve dvojí rovině. První rovina se týká domácích, státem ovládaných médií, která programově neinformují o porušování lidských práv na území Uzbekistánu jednoduše pro to, že toto téma

nekoresponduje s obrazem, který se uzbecká média snaží o Uzbekistánu a životě v něm vytvořit. Druhá rovina se týká cenzury zahraničních zdrojů především v prostředí internetu, kde je možno nejčastěji najít různé materiály či oficiální webové stránky, které popisují právě porušování lidských práv v Uzbekistánu. Podobný obsah webových stránek je vládou Republiky Uzbekistán vyhodnocen jako krajně nevhodný a nebezpečný a proto podléhá silným filtračním mechanismům. Dle vládou uváděných proklamací můžeme zařadit kritiku lidských práv do kategorie informací, které by mohly narušit stabilitu politické situace.

Pomineme-li, že samotná cenzura porušuje všeobecnou deklaraci lidských práv znemožněním svobody projevu a také svobody vyhledávat, přijímat informace a myšlenky, v Uzbekistánu lze najít i závažnější porušení lidských práv.

Pokud bychom chtěli dát lidská práva, jakými jsou právo na život, osobní bezpečnost a svobodu, do souvislostí s výše jmenovanými tématy cenzury, jednoznačně lze uvést první dvě jmenovaná, politiku a náboženský extremismus spolu s podporou terorismu. Velmi zjednodušeně lze říci, že nejčastějším případem z uzbecké praxe, kdy dochází k porušení práva na život, práva na osobní bezpečnost a svobodu člověka, je případ, kdy jednotlivec či skupina osob svou činností ohrozí politický režim. Může se jednat o otevřenou kritiku vlády, prezidenta republiky a jeho rodiny, poukazování na nesvobodu, korupci, manipulaci a porušování právě lidských práv v Uzbekistánu. Stát v takovém případě dokáže sáhnout nejen k věznění odpovědných osob, ale také jejich mučení, v krajním případě pak usmrcení. Souvislost s náboženským extremismem a terorismem je pak nasnadě. Běžní civilisté, aktivisté lidských práv či např. novináři bývají v některých případech z důvodu jistého „ospravedlnění státu“ obviňováni z terorismu či náboženského extremismu. Nelze samozřejmě popřít, že jmenované drsné praktiky státu, jako např. mučení, jsou v Uzbekistánu využívány i proti prokazatelným teroristům a náboženským extremistům.

3.1.5 Dětská práce

Dětská práce částečně souvisí s předchozí popisovanou oblastí lidských práv. V tomto případě se však jedná o ohrožování práv dětí. Jako naprosto zásadní je potřeba zmínit fakt, že v Uzbekistánu je dětská práce spojena výlučně s jedinou, zdaleka ne však okrajovou,

problematikou. Tou problematikou je každoroční sklizeň bavlny. Jak již bylo zmíněno v tab. č. 1 v první kapitole této práce, Uzbekistán je aktuálně považován za 4. největšího producenta a 2. největšího vývozce bavlny na světě. Zpráva publikovaná Centre d'Etudes en Géopolitique et Gouvernance (CEGG) uvádí, že odhadem získává Uzbekistán z 800 000 tun sklizené bavlny příjem až 1 milion amerických dolarů. Poslední odhady o sklizni bavlny (z roku 2011) pak udávají, že národní produkce činila téměř 1 milion tun surové bavlny [Forced, 2012].

Zřejmě právě tato vysoká čísla jsou důvodem, proč uzbecká vláda místo potírání problému dětské práce záměrně udržuje v chodu systém, kdy bavlnu povinně sklízají zaměstnanci státních institucí a především studenti a žáci (studenti vysokých i středních škol a také žáci škol základních)²⁷. Za žáky či studenty jsou osobně zodpovědní jejich učitelé, kteří mají povinnost dohlédnout jak na účast, tak na „splnění pracovních norem“. Studenti, kteří by odmítli sběr bavlny, mohou čelit zhoršenému prospěchu či vyloučení ze školy. Podobně učitelům a jiným státním zaměstnancům hrozí pracovní výpovědi. Při samotné sklizni čelí děti mnohdy špatným hygienickým podmínkám v ubytovacích zařízeních, nedostatku přestávek v práci i bití, pokud nesplňují stanovené denní normy.

Uzbecké státní instituce prezentují sběr bavlny dětmi jako zcela dobrovolnou práci dětí, které se tak údajně snaží pomoci svým rodinám. Uzbecká vláda pak oficiálně popírá jakoukoli angažovanost v této problematice. Vládní představitelé údajně maximálně veřejně obviní zemědělce, že využívají dětskou práci. Aktivisté zabývající se v Uzbekistánu lidskými právy tvrdí, že v prostředí Uzbekistánu a uzbeckých médií je nemožné o tématu jakkoli informovat. Média přísně kontrolovaná státem samozřejmě nebudou za žádnou cenu, ani v náznacích prezentovat téma, od kterého se vláda oficiálně distancuje, ale v němž je sama angažována. Velmi pozorně jsou státem sledovány také informace o dětské práci, které přicházejí ze zahraničí. Díky spojení politiky a lidských práv jde v Uzbekistánu v případě dětské práce o silně monitorované téma.

Zajímavou formou se na problém dětské práce v Uzbekistánu, který je nedostatečně medializován, snaží upozornit např. projekt Game the news. V rámci projektu byla vytvořena počítačová hra s názvem „My cotton picking life“, která se snaží přiblížit svým hráčům realitu

²⁷ Období sběru bavlny trvá obvykle od září do listopadu. Žáci a studenti většiny škol v tomto období pouze sbírají bavlnu. Výjimku tvoří univerzity na území hlavního města Taškentu, které své studenty do sklizni neuvolňují.

dětských sběračů bavlny. Hra vám ukládá nasbírat celkem 50 kg bavlny. Zpočátku se vše zdá celkem jednoduché, ale pro dokončení hry je potřeba cca 8 hodin práce. Rozhodnete-li se hru ukončit, tabulka vás informuje o tom, kolik času jste strávili sběrem bavlny, jakou část denní kvóty jste splnili a jaký by byl váš výtěžek. Na závěr je zobrazeno sdělení, že tento luxus v podobě předčasného ukončení je sice dán vám, ale uzbecké děti takovou možnost nemají. Projekt Game the news se tak snaží plnit funkci běžných médií, která informují o zásadních událostech, ale využívá přitom prostředí v dnešní době velmi populární – hraní nejrozličnějších počítačových her.

Obr. č. 9. Screenshot z počítačové hry „My cotton picking day“

[How, 2012]

Od nejmenovaného zdroje [A, 2013] pak pochází informace, že Uzbecká vláda se zřejmě rozhodla vyslyšet apely mezinárodních organizací, či se rozhodla ukázat postupující demokratizaci a liberalizaci, neboť při poslední sklizni bavlny (2012) údajně drtivě klesly počty vysokoškolských studentů a především dětí ze základních škol.

3.2 cenzura v prostředí internetu

Jak již bylo zmíněno v této diplomové práci, oblast internetu je z hlediska cenzury pro Republiku Uzbekistán jednoznačně klíčová. Internet a s ním spojená média či aplikace nelze snadno dostat pod kontrolu státu. Právě internet tak slouží jako komunikační kanál, který

pokrývá výrazné propasti vytvářené uzbeckými státními médii. Témata, která uzbecká státní média záměrně nereflktují či výrazně dezinterpretují, je možno nalézt právě v prostředí internetu. Zřejmá je také souvislost s politikou. Vzhledem k tomu, že skutečná uzbecká opozice byla ve většině případů tvrdě potlačena a nucena odejít ze země, stává se jedním z jejích nejdůležitějších prostředků komunikace právě internet. Zmíněné skutečnosti vnímá uzbecká vláda, která se snaží pomocí progresivních filtračních mechanismů co nejvíce kontrolovat nevhodný či nebezpečný obsah směřující k uživatelům internetu v Uzbekistánu, nebo naopak nevhodný a nebezpečný obsah směřující od uživatelů internetu v Uzbekistánu směrem do celého světa.

„Blokují webové stránky. Všechny webové stránky, - nezávislé stránky“²⁸

[Sidikov, 2012].

Cenzura v prostředí internetu v Uzbekistánu údajně nebyla v minulosti příliš silná. Z počátku (údajně přibližně do roku 2001) byla filtrována především pornografie. Institucí zabývající se v Uzbekistánu jako první filtrováním internetu byla akademická vědecká síť UzSCINET. K filtrování internetu měla využívat produkt Squid Guard, dostupný v režimu open source. Od roku 2002 je cenzura internetu znatelnější. Legislativní dokumenty z této doby (např. Usnesení kabinetu ministrů č. 52, popisované v 2. kapitole této práce) stanovují určitý právní rámec pro využívání globálních informačních sítí. Stát deklaruje jako svou povinnost chránit své obyvatele před nekvalitními, falešnými či nepravdivými informacemi – zejména těmi „cizího původu“. Oficiální legislativa také zakazuje šíření nepravdivých či nedůvěryhodných informací, které byly získány prostřednictvím „mezinárodní výměny informací“. Zhanna Kozhambadiyevová v této souvislosti zmiňuje koncept vládní ideologie, známý údajně jako „*idea of national independence*“ [Kozhambadiyeva, 2008, s. 95].

Nejvýraznější změny a zpřísnění v oblasti filtrování internetu státem nastaly po útocích v Taškentu v roce 2004, z nichž bylo obviněno Islámské hnutí Uzbekistánu [O‘zbekiston islomiy harakati] a skupina radikálů Hizb-ut-Tahrir. Cenzuru posílila také událost známá ve světě jako Andižanský masakr. Prvotní a hlavní snahou při filtrování internetu zde bylo omezit informační kanály opozice, disentu a všech potenciálních hrozeb, které by mohly

²⁸ They block internet websites. All the websites - independent websites.

narušit stabilitu státu. (Vzniká skupina UZ-CERT, zmíněna již ve druhé kapitole této práce, zabývající se oficiálně analýzou informací v rámci počítačové bezpečnosti).

Filtrování internetu v dnešní době není rozhodně jednoduchou záležitostí. V souvislosti s rychlým nástupem neustále nových technologií se jedná o nekončící závod mezi těmi, co se zabývají filtrováním internetového obsahu, a těmi, kdo se snaží internetový obsah naopak zpřístupnit. Uzbecká vláda by ve jménu své “myšlenky národní nezávislosti” ráda docílila ideálního stavu, jakým by bylo vytvoření jakéhosi nepropustného uzbeckého intranetu. Znamenalo by to ovšem popření základních principů internetu, který funguje jako heterogenní celosvětová síť neuznávající hranice států.

Přesto Uzbekistán využíval a využívá nejrůznější techniky a způsoby filtrování a cenzury. V první řadě se jedná o velmi silnou kontrolu státu pomocí centralizace. Příkladem je Uzbektelecom, který sdružuje veškeré poskytovatele internetového připojení v Uzbekistánu. Uzbecká legislativa navíc nedovoluje subjektům se 30 či více procenty zahraniční účasti vytvořit v zemi legálně fungující médium (televizní stanici, internetový časopis, noviny...). Webové stránky, které jsou shledány z jakéhokoli důvodu nevhodnými, jsou v Uzbekistánu zneprístupněny, popřípadě je zajištěno přesměrování. Internet je v Uzbekistánu v dnešní době blokován přes DNS, IP adresy a prostřednictvím portů (např. port 80).

Nejmenované zdroje však potvrzují, že uživatelé internetu v Uzbekistánu, kteří mají jistou úroveň počítačové gramotnosti, dokáží často na blokované stránky přistupovat např. přes proxy server, či s využitím nástrojů jako www.hidemyass.com. Samotné rádio Ozodlik v dnešní době na svých webových stránkách informuje o nástroji s názvem Psiphon 3, který pomocí technologií VPN, SSH, HTTP a proxy umožňuje přístup k blokovanému obsahu na internetu. Po nainstalování pak Psiphon 3 klient automaticky obchází mechanismy blokující nejrůznější blokované stránky. O nástroji Psiphon 3 je v současnosti stručná informace pod každým uzbecky publikovaným článkem na webových stránkách rádia Ozodlik. Pomocí hyperlinkových odkazů se tak každý snadno dostane k základním informacím, návodu na použití i webové stránce umožňující stažení Psiphone 3 (dostupná je aktuálně verze pro operační systémy Windows a Android).

English فارسی Русский Ўзбекча O'zbekcha Türkmençe 中文 العربية ភាសាខ្មែរ
azerbaycan dili Uyghurche қазақ тили Español Tiếng Việt

psiphon

[Try Psiphon 3 for Windows](#)

New! [Try Psiphon 3 for Android](#)

[What is Psiphon 3?](#)
[How do I get Psiphon 3?](#)
[Is my Psiphon 3 for Windows authentic?](#)
[How do I run Psiphon 3 for Windows?](#)

obr. č. 10. Screenshot z webové stránky pro stažení nástroje Psiphon, odkazované ze stránek rádia Ozodlik [Psiphon, 2013]

3.3 Specifika cenzury uzbeckého tisku, televize a rozhlasu jako rozšířených masových médií

V následující části diplomové práce budou velmi stručně popsány specifické metody restrikcí v uzbeckých masových médiích, s nimiž přichází obyvatelé Uzbekistánu do každodenního kontaktu. Vzhledem k tomu, že uzbecká média jsou v drtivé většině financována státem, má nad nimi uzbecká vláda téměř absolutní kontrolu. (Samotná Ústava Republiky Uzbekistán uvádí, že hromadné sdělovací prostředky nesou odpovědnost za informace, které šíří). Jiná je pak situace ohledně některých dostupných ruských médií, které uzbecká vláda nemůže cenzurovat. Jak již bylo zmíněno výše, mediálními subjektům s 30 a více procenty zahraniční účasti nedovolují uzbecké zákony legální fungování na území státu. Tím se uzbecká vláda rozhodla chránit stát před nežádoucími vlivy zahraničních médií. Společným rysem uzbeckých médií je, že jsou využívána jako nástroj propagandy. Zdaleka se nejedná o tak extrémní formu propagandy, jakou je známa např. Severní Korea. Uzbecká média se často zaměřují na úspěchy státu v nejrůznějších oblastech a dále na činnost prezidenta republiky Islama Karimova (s kým se setkal, jaké významné dohody podepsal,

co vykonal pro Uzbekistán...) Určitým společným jmenovatelem uzbeckých médií je také zcela chybějící koncept tzv. „breaking news“.

3.3.1 Specifika cenzury v prostředí tisku

V některých částech Uzbekistánu vychází tzv. „nezávislý tisk“. Ve skutečnosti se však jedná především o horoskopy či kuchařské recepty. V malé míře se ovšem v některých případech objeví lehká kritika aktuálního společenského problému či tématu souvisejícího s politikou.

Z hlediska obsahové analýzy zveřejňovaná témata samozřejmě odpovídají požadavkům vlády a témata, která jsou předmětem cenzury (jako např. výše zmíněná dětská práce, lidská práva či pornografie a související témata), nejsou vůbec zmiňována. V případě politiky a témat, jakými jsou náboženský extremismus či terorismus, jsou prezentována výhradně oficiální stanoviska uzbecké vlády.

Obr. č. 11. Údajně nejdéle vycházející uzbecké noviny Hlas Uzbekistánu [O'zbekiston ovozi] [soukromý archiv autorky, 2012]

3.3.2 Specifika cenzury v prostředí televize

Cenzuru v prostředí uzbecké státní televize charakterizuje mimo jiné několik specifických jevů.

Tím, na první pohled nerozpoznatelným, je absence živého vysílání a živých vstupů. Veškeré záběry vysílané uzbeckou státní televizí jsou dopředu předtočené, aby nedošlo k žádnému nežádoucímu jevu či nekontrolovatelnému překvapení.

Velmi svérázným způsobem se jednotlivé televizní stanice vypořádávají s tematikou sexu. Vzhledem ke kulturním tradicím a převládajícímu islámskému vyznání obyvatel se v uzbecké státní televizi neobjevují žádné erotické scény. V případě domácí produkce je situace poměrně snadná a při vysílání zahraničních filmů či seriálů si televize vypomáhá vystřižením příslušných scén.

V případě reportáží, kdy v Uzbekistánu hovoří cizinci, je jejich mluvený projev předabován do uzbečtiny. Hovoří-li pak cizinec o něčem, co by mohlo být vyhodnoceno jako tematicky nevhodné, překlad nabídne určitou „náhradní publikovatelnou variantu“.

Již v úvodní kapitole této práce byl také nastíněn problém, kdy jsou některá zásadní témata, vysílaná uzbeckou státní televizí, zpracována velmi odborným a nepřehledným způsobem, což zapříčiňuje komunikační bariéru, bránící běžným obyvatelům pochopit smysl sdělení.

3.3.3 Specifika cenzury v prostředí rozhlasu

Oficiální vysílání uzbeckých rádií se obsahově velmi podobá uzbecké státní televizi. (Často shodně přebírají informace z Národní tiskové agentury Uzbekistánu [*O'zbekiston milliy axborot agentligi*]). Případná „autocenzura“ probíhá prostřednictvím editorů, kteří dobře vědí, jaké informace jsou zveřejnitelné a korektní. Některá rádia vytvářejí spíše jazykovou bariéru, která nemá co do činění s cenzurou, avšak ve výsledku mnoha obyvatelům znemožňuje poslech rádia, díky obsahu vysílanému pouze v ruském jazyce. Část obyvatel Uzbekistánu je samozřejmě bilingvní, v hlavním městě Taškentu pak vlivem množství žijících cizinců

a zejména Rusů mírně převládá ruština. Zejména venkovské obyvatelstvo však hovoří často jen uzbecky.

Blokováno je na území Uzbekistánu zejména v uzbečtině vysílající rádio Ozodlik, avšak ostatní odnože patřící taktéž do skupiny Radio Free Europe / Radio Liberty (např. Azatlyk Radiosi vysílající v turkménštině, Radioi Ozodi vysílající v tádžičtině, Azattyq Radiosi vysílající v kazaštině či Azattyq Radiosi vysílající v kyrgyzštině), dle informací poskytnutých českou ambasádou v Taškentu, blokovány nejsou. Cenzuře tedy nepodléhají rádia vysílající v jazycích sousedních států a národnostních menšin.

3.6 Průzkumná studie provedená na půdě Republiky Uzbekistán

V následující části diplomové práce bude přiblížena krátká průzkumné studie, která byla provedena autorkou práce při návštěvě Republiky Uzbekistán v dubnu roku 2012. Cílem této studie je doplnit fakta prezentovaná v diplomové práci o informace získané v praxi prostřednictvím kontaktu s reálnými občany Uzbekistánu.

Aby byla zajištěna určitá reprezentativnost vzorku, bylo na území hlavního města Taškentu osloveno 6 zcela náhodně vybraných obyvatel Uzbekistánu různého věku. Dle předem připraveného dotazníku bylo respondentům pokládáno celkem 6 otázek. Při komunikaci byl vzhledem k jazykové bariéře využit jeden z místních obyvatel, který hovoří česky, uzbecky i rusky a zná dobře místní prostředí. Se dvěma respondenty byl vyplněn dotazník a veden rozhovor autorkou práce v anglickém jazyce. Otázky v dotazníku se týkaly obecně vztahu občanů Uzbekistánu k médiím a internetu včetně poměrně nového fenoménu sociálních sítí. Závěrečná otázka pak zjišťovala využívaného mobilního operátora.

Z bezpečnostních důvodů nebyl respondentům sdělen pravý důvod dotazníkového šetření. Bylo však vysvětleno, že dotazující je zahraniční studentka a tento průzkum souvisí s jejím studiem. Od respondentů nebyly vyžadovány žádné osobní údaje, dle nichž by bylo možno je jakkoli zpětně identifikovat, a všichni byli ujištěni, že průzkum i jeho výsledky jsou zcela anonymní. Odpovědi respondentů na jednotlivé otázky byly ve 2 případech nahrávány jako audiozáznam a v ostatních případech byl využit doslovný přepis.

Jednotlivé dotazníky spolu s doslovně přepsanými (do českého jazyka přeloženými)

odpověďmi jednotlivých respondentů jsou uveřejněny v příloze A této diplomové práce. V odpovědích byly v případě oficiálních názvů, které jsou běžně používány v ruském jazyce, uvedeny i varianty názvů v azbuce.

Ze získaných odpovědí vyplývá, že v rámci respondentů jsou značné rozdíly jak v oblasti přístupu na internet, tak v použití internetu. Přirozeně se také značně liší úroveň informační a počítačové gramotnosti. Velká část respondentů přikládá zásadní význam informacím a zdrojům dostupným na internetu. Uzbecká média jsou také většinou respondentů považována převážně za zdroj zábavy. Respondenti hlásící se k využívání sociálních sítí se na internet připojují prakticky denně a využívají většinou také více než 1 sociální síť. Z mobilních operátorů využívaných náhodně vybranými respondenty pak převažoval MTS následovaný operátorem Ucell.

Získané kvalitativní údaje by neměly být nijak zobecňovány a automaticky vztahovány na celou populaci Uzbekistánu. Studie má pouze doplnit v diplomové práci prezentovaná fakta o některé poznatky z praxe. Společně by tak měly vytvářet jasnější a ucelenější obraz problematiky informační politiky, internetu a tzv. nových médií v prostředí Uzbekistánu.

3.7 Vnímání médií a tzv. nových médií obyvateli Uzbekistánu

Obecně můžeme říci, že navzdory pouhým 6 respondentům zpovídaných v rámci průzkumné studie, její výsledky v mnohém odrážejí realitu vnímání médií, o níž hovoří mnohé publikované studie, texty nejruznějších odborníků i nejmenované zdroje.

Uzbeci obecně vnímají média na několika různých úrovních. Část méně vzdělaných, informačně a počítačově méně gramotných obyvatel Uzbekistánu, žije často v jakési sladké nevědomosti a příliš se nezaobírá nejruznějšími restriktivními opatřeními vlády, která jsou uplatňována v oblasti médií. Oficiální vysílání státní televize, tisk či rozhlas jsou pro ně v některých případech skutečným zdrojem informací. Mohou využívat i sociální sítě, i když nedokáží plně vylézt jejich možnosti. V případě státem prezentovaných informací ohledně restrikcí pak někteří skutečně věří tomu, že stát včele s prezidentem Karimovem dělá vše pro jejich dobro. V knize *Access Denied : The Practice and Policy of Global Internet Filtering* byl autory na str. 182 zmíněn velmi zajímavý termín „*plausible deniability*“ [Deibert, 2008, s. 84

182] – tedy „věrohodné popírání“. To je jakýmsi mottem uzbecké vlády při zdůvodňování různých restriktivních opatření.

Další, pravděpodobně nejvýraznější část obyvatel Uzbekistánu, má poměrně jasnou představu o tom, jak fungují uzbecká státní média, a ta pro ně pozbývají jakéhokoli smyslu jako seriózní zdroj informací. Za zdroj informací považují převážně internet, a tak pokud jim to finanční situace dovolí, čerpají informace právě z internetu, ze zahraničních médií, popřípadě uzbeckých nezávislých médií, která jsou v samotném Uzbekistánu blokována. Státem kontrolovaná média jim slouží převážně jako zdroj zábavy či bulvárních informací. Tito uživatelé mohou mít poměrně dobrou informační i počítačovou gramotnost a dokáží si v některých případech poradit i s blokovanými a zneprístupňovanými zdroji. Běžně využívají tzv. nová média, přistupují denně na sociální sítě, komunikují prostřednictvím Skype, Mail.Ru, vlastní mobilní telefony, chytré telefony, notebooky či tablety a mohou aktivně spolupracovat např. s rádiem Ozodlik.

Poslední skupinou jsou obyvatelé Uzbekistánu, jejichž počítačová i informační gramotnost je na velmi dobré úrovni. V prostředí internetu se pohybují naprosto přirozeně, bez problémů přistupují i na blokované webové stránky a mají dobrý přehled i v oblastech nových ICT technologií či novinek na poli médií a tzv. nová média jsou pro ně zásadním prostředkem komunikace. I oni využívají jako zdroj informací především zahraniční média, popřípadě servis rádia Ozodlik či Voice of America. Často také mohou participovat na šíření pravdivých a aktuálních informací souvisejících s Republikou Uzbekistán.

4. Případová studie : Využívání internetu a nových médií v rámci rádia Ozodlik

Krátká případová studie si klade za cíl především přiblížit práci rádia Ozodlik a postavení tzv. nových médií v práci rádia Ozodlik.

4.1. Základní charakteristika rádia Ozodlik

Rádio Ozodlik (uzbecky Svoboda) je součástí dnes již mediálního gigantu Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL). Radio Free Europe bylo založeno americkým kongresem roku 1950 (během tzv. studené války) a o tři roky později vzniklo a začalo vysílat Radio Liberty. K jejich spojení v jednu organizaci dochází v roce 1976. Tato organizace již od svých počátků plnila roli média, které předává svým uživatelům necenzurované informace v místech, kde se cenzura ve velkém vyskytuje. I když pracovní postupy a zejména využívané technologie v mnohém pokročily, základní mise RFE / RL zůstává stejná. – Informovat a přinášet necenzurované a aktuální informace tam, kde vládne cenzura a restrikce publikovaných informací, posilovat demokratické hodnoty a otevřenou diskusi nad tématy. RFE / RL v současnosti působí v 20 zemích světa a svůj servis poskytuje v celkem 28 jazycích. V uzbečtině byl tento servis spolu s vysíláním zahájen 18 března roku 1953 a od roku 1995 rádio Ozodlik vysílá a poskytuje své služby z Prahy.

Dnes poskytuje rádio Ozodlik denně údajně až 6 hodin živého vysílání v uzbeckém jazyce; Skype rádia, kde je možno zanechat zprávu je v provozu 24 hodin denně; Ozodlik dále poskytuje online talk show prostřednictvím Facebook a Skype; speciální SMS servis; možnost zavolat z mobilního telefonu či speciální verzi webových stránek pro mobilní telefony. Možnosti spojení s Ozodlikem pomocí mobilních telefonů řada lidí velmi vítá a díky tomuto konceptu mnohonásobně vzrostl počet občanů Uzbekistánu spolupracujících na vytváření zpravodajství. Rádio Ozodlik takovým osobám říká: „mobile reporters“. Současný servis rádia Ozodlik je oficiálně zajišťován 10 stálými zaměstnanci a 10 externími spolupracovníky. Vzhledem ke snaze o maximální propojení s obyvateli Uzbekistánu se však nabízí až 30 000 000 možných spolupracovníků. Tematicky rádio Ozodlik pokrývá především informace, o nichž se z důvodu cenzury nezmiňují státem kontrolovaná uzbecká média, popřípadě ani světová nezávislá média. Snaží se reflektovat skutečné a aktuální problémy

z každodenního života v Uzbekistánu. Poskytuje ovšem i zpravodajství týkající se mezinárodních událostí či nejrůznější reportáže a rozhovory s Uzbeky po celém světě. Oficiální hlavou rádia Ozodlik je Alisher Sidikov, který se o práci v Ozodliku vyjadřuje mimo jiné takto: „*Takže je to hra. Vláda ví o téhle hře, to je pravidlo, hrajeme tuto hru s vládou již dlouho...Hra je, že my jsme tady v zahraničí a vysíláme tam a oni jsou tam a jen brání své prostředí sdělovacích prostředků*“²⁹ [2012]

4.2 Případová studie : Využití internetu a médií rádiem Ozodlik

Krátká případová studie si klade za cíl objasnit určité vztahy, procesy, komunikační kanály či případné bariéry, které se mohou vyskytnout při vzniku reportáží rádia Ozodlik.

Zásadní otázky, na které se budu ve studii soustředit, jsou:

1) Která média a informační a komunikační technologie jsou využívány?

2) Jaká je míra interakce mezi reportéry Ozodliku a současnými obyvateli Uzbekistánu?

- Rozebrán bude vznik jednoho konkrétního článku, respektive psané reportáže rádia Ozodlik.

Autorkou případové studie byl záměrně vybrán postup při vzniku článku, neboť rádio Ozodlik není jen tvůrcem živého vysílání a audiozáznamů včetně zpravodajství, ale poskytuje běžně i velké množství článků a psaných reportáží, které se snaží zaplnit mezery vytvářené místními médii v Uzbekistánu. Téma článku se pak snaží ukázat, že Ozodlik se nezajímá pouze o mediálně přitažlivé či politické kauzy, ale snaží se saturovat potřeby běžných obyvatel Uzbekistánu tím, že se věnuje také určitému lokálnímu zpravodajství a popisuje skutečná témata ze skutečného každodenního života v Uzbekistánu.

Téma článku : Bazar ve městě Pop³⁰

²⁹ So it is a game. Government knows about this game, this is rule, we played this game with government for a long time... The game is we are here, abroad, broadcasting there and they are there and they will just defend the media environment.

³⁰ Bazar představuje tradiční uzbecké tržiště, kam lidé chodí běžně nakupovat.

4.2.1 Zainterесované osoby a stručný popis jejich rolí:

V následující tabulce jsou uvedeny všechny osoby, které se účastní procesu vzniku konkrétního článku, popisovaného v rámci této případové studie.

Osoba	role osoby v procesu vzniku článku
Reportér	Tvoří celý článek a jistým způsobem řídí kooperaci jednotlivých zainterесovaných osob.
ředitel rádia Ozodlik	Stanovuje obecně oblast práce reportéra.
lokální informátor	Spolupracovník Ozodliku z Uzbekistánu, poskytuje námět k napsání článku a základní informace, popřípadě kontakt na další osoby (náhodné kontakty).
náhodný kontakt	Běžný obyvatel Uzbekistánu, poskytuje námět k napsání článku a základní fakta.
Fotograf	Běžný obyvatel Uzbekistánu, který je ochoten a schopen zajistit a zprostředkovat obrazový materiál k tématu.
Verifikátor	Běžný obyvatel Uzbekistánu, který je v určitém oficiálním spojení s problematikou řešenou v článku. (Člověk zodpovědný za stavbu nového bazaru). Funguje jako verifikátor faktů a celkové problematiky tématu.
Redaktor	Kontroluje jazykovou a stylistickou stránku výsledného článku.
Editor	Výsledný článek spolu s obrazovým materiálem publikuje na webu Ozodliku.

tab. č. 3

Osoby účastnící se procesu vzniku článku „Bazar ve městě Pop“³¹

³¹ Vlastní tabulka autorky DP.

4.2.2 Proces vzniku článku :

Na ranní poradě rádia Ozodlik proběhla diskuse o zásadních tématech dne a náš klíčový reportér dostal od ředitele rádia Ozodlik zadání, tj. najít vlastní lokální téma, o kterém by vytvořil reportáž. Začíná tedy telefonátem do Uzbekistánu jednomu z místních informátorů. Lokální informátor má skutečně námět na téma, avšak jedná se pouze o základní informaci, že ve městě Pop jsou vážné problémy se stavem místního bazaru. Lokální informátor pak poskytuje reportérovi telefonický kontakt na člověka žijícího v Popu. Jedná se o náhodný kontakt (běžného obyvatele Uzbekistánu nespolupracujícího s žádnými médii). Reportér se následně telefonicky spojí s náhodným kontaktem, kterému volá na mobilní telefon, a probíhá diskuse o tématu. Náhodný kontakt spolupracuje, ale nepřeje si nahrávání komunikace a vytvoření audiozáznamu. Tato skutečnost znamená, že téma bude zpracováváno jako psaný článek, umístěno na web a následně bude článek zpracován jako čtená reportáž – avšak bez rozhovoru s lokálním informátorem. Tento audiozáznam bude později taktéž dostupný z webových stránek rádia Ozodlik. Lokální informátor disponuje dostatečným množstvím informací a je dobře obeznámen s tématem naprosto nevyhovujícího technického i hygienického stavu místního bazaru. Proto není potřeba kontaktovat další osobu, která by poskytla např. bližší informace. Reportér Ozodliku však potřebuje také obrazový materiál. Lokální informátor se proto domlouvá se svým známým, který je ochoten a schopen mobilním telefonem pořídit kvalitní fotografie bazaru v Popu a jeho okolí. Tyto fotografie jsou následně odeslány přes mobilní telefon připojený k internetu. Transport příslušných fotografií pro reportéra Ozodliku probíhá prostřednictvím mailového agenta, kterého automaticky vlastní každý uživatel mající účet na Mail.ru. Odeslání souborů je velmi rychlé a bezproblémové. Reportér má již dostatek potřebných informací i obrazového materiálu pro svůj článek, avšak potřebuje ještě verifikovat fakta získaná od náhodného kontaktu. Na internetu si tedy reportér vyhledá telefonický kontakt na osobu, která má v nejbližší době začít s oficiální rekonstrukcí bazaru v Popu. Reportér se následně opět telefonicky spojuje s příslušným verifikátorem. Ten není příliš ochotný mluvit, avšak potvrzuje zásadní informace získané rádiem Ozodlik od náhodného kontaktu. Téma bazaru ve městě Pop tak může být bez výraznějších problémů zpracováno. Výsledný článek je pak v rámci rádia Ozodlik postoupen redaktoru kontrolujícímu stylistickou a jazykovou formu článku. (Tato fáze bývá v některých případech „přeskočena“. Novináři

působící v Ozodliku delší dobu již mají představu o tom, jak má stylisticky vypadat text nejrůznějších témat a článků. Také s jazykovou korekturou nebývá zásadní problém. Korektura však přichází na řadu vždy, když se nejedná o v Ozodliku dlouhodobě působícího reportéra.) Ozodlik se na rozdíl od uzbeckých státních médií vyznačuje tím, že jeho texty i reportáže jsou tvořeny poměrně prostým jazykem bez krkolomných větných konstrukcí či vysoce odborných výrazů, které by některými obyvateli Uzbekistánu mohly být vnímány jako komunikační bariéra a mohly by způsobit nepochopení prezentovaných informací. Poslední v řadě tzv. zainteresovaných osob v rámci vzniku a publikování článku o bazaru v Popu je editor webových stránek rádia Ozodlik, který příslušný text i fotografie umístí na webové stránky Ozodliku. Následuje veřejné publikování a obsah může být čten po celém světě včetně Uzbekistánu. Alisher Sidikov pak potvrdil, že rádio Ozodlik je otevřeno jakýmkoli zpětným vazbám od svých čtenářů a posluchačů, a to samozřejmě včetně kritiky, kterou si obyvatelé Uzbekistánu směrem k státem ovládaným médiím nemohou dovolit.

4.2.3 Závěry:

Jak ukazuje výše popsáný případ vzniku běžného článku v rámci rádia Ozodlik, míra interakce mezi reportéry a běžnými obyvateli Uzbekistánu je poměrně vysoká. Ozodlik je nakloněn jakékoli nabízené spolupráci a komunikaci, týkající se nových témat, rozpracovaných témat či následné kritiky. Samotní novináři působí často také jako iniciátoři interakce a přirozeným způsobem snaží spolupracovat s jakýmkoli uzbeckými občany, pokud ti jsou spolupráci nakloněni. Patrná je také snaha Ozodliku verifikovat obdržené informace a zajistit tak nejen aktuální, ale také věrohodné a na pravdivých faktech založené zpravodajství. Co se týče využitých médií a informačních a komunikačních technologií, je Ozodlik velmi flexibilní a snaží se o využití maximálního množství komunikačních kanálů. Ve výsledku jsou však nejvíce používané ty způsoby interakce, které jsou vlastní a přirozené pro běžné obyvatele Uzbekistánu. To znamená v současnosti především vysoké využití mobilních telefonů a internetu.

4.3. Nová média a jejich postavení v rámci rádia Ozodlik

Pojem nová média je sice často skloňovaný v nejrůznějších odborných textech, publikacích i v rámci internetu. Jeho definice však není zdaleka jednoznačná a řada odborníků má problémy se shodnout byť jen na základních principech. Pro účely této diplomové práce jsou nová média nahlížena z pohledu českého odborníka v oblasti médií – Josefa Šlerky. Za tzv. nová média jsou tedy považována ta média, která se zatím nestihla plně vyprofilovat a předvést, co vše dokáže a k čemu je možno je využít. Josef Šlerka doslova uvádí, že se jedná o média, která: *„se ještě pořádně neusadila, nevytvořila svůj kánon“* [2012]. Za nová média tedy můžeme považovat dynamicky se rozvíjející a měnící síť Internet, sociální sítě, Skype, YouTube apod.

Alisher Sidikov, ředitel rádia Ozodlik pak říká: *„Zajímáme se o média. Mise je jednoduchá, je to snaha udržet svobodu tisku na živu“*³² [2012]

Média a především tzv. nová média hrají v rámci Ozodliku naprosto klíčovou roli. Smyslem Ozodliku je být v maximálním propojení se svými uživateli a posluchači v Uzbekistánu. Aby bylo toto propojení co nejkvalitnější, nejneohroženější a nejefektivnější, je přímo nutností sledovat vývoj jakýchkoli nových komunikačních technologií, technických a technologických vylepšení týkajících se komunikace a přenosů dat, či rozvoj internetu, sociálních sítí a jejich možností. Ozodlik se tak snaží využívat maximum komunikačních kanálů a vytváří unikátní koncept zpravodajství, na kterém se může podílet kdokoli z Uzbekistánu, či kdokoli, kdo má zajímavé a relevantní informace. Lidé prakticky z celého světa mají možnost posílat rádiu Ozodlik své náměty, obrázky, videa... Práce rádia Ozodlik tak je a i nadále bude spojena s jistou technologickou inovací, což souvisí mimo jiné i s tím, že cílovou skupinou Ozodliku jsou údajně mladí lidé ve věku 25 – 35 let.

³² *We are interested in media. The mission is simple, is to keep freedom of press alive .*

5 Závěr

Tato diplomová práce se snaží v určitém komplexním pojetí analyzovat informační politiku Republiky Uzbekistán spolu s problematikou internetu a tzv. nových médií. Již od samého počátku jsou zdůrazňovány vazby mezi uváděnými tématy, jimiž se zabývají jednotlivé části této práce. První kapitola se snaží poukázat na fakt, že informační politika by měla být vždy nahlížena v jakémisi kontextu. Nelze opomíjet historický vývoj státu, ani jeho současnou politickou situaci či praktikované náboženství. Důležité je také věnovat pozornost určitým místním specifikům. V úvodu zmiňovaný islám se v Uzbekistánu často stává pouze záminkou, jak omluvit cenzuru či potlačování lidských práv. Ukazuje se tedy, že náboženství může být využíváno nejrůznějšími způsoby jako nástroj manipulace. Případ Isloma Karimova dává tušit, že k dlouhodobému udržení politické moci je zcela zásadní kontrolovat média a pomocí informační politiky nejen udržovat občany dané země v jakési „izolaci“ před určitým druhem informací, ale také vytvářet pomocí médií žádoucí obraz života v daném státě.

Druhá kapitola ukazuje, že i cenzura může být velmi dobrým motorem technologického vývoje a inovací. Hlavním hnacím motorem rozvoje ICT v Uzbekistánu a s ním spojené informační politiky je snaha o maximální kontrolu nad prostředím výměny informací. Uplatňovaná cenzorní opatření v Uzbekistánu úzce souvisejí s aktuální politickou situací, momentálními hrozbami politického režimu a dostupnou úrovní technologií. V prostředí ICT na území Uzbekistánu je také jasně viditelný trend centralizace, který ovlivňuje většinu významných organizací a institucí. Viditelné jsou také rozpory mezi legislativou a běžnou praxí. Propracovaný systém zákonů tak nemusí být vždy zárukou toho, že systém předepsaných norem je skutečně dodržován.

Z kapitoly věnované cenzuře je zřejmé, že uplatňovaná restriktivní opatření a nestandardní fungování médií zapříčiňují v Uzbekistánu nedůvěru obyvatel k místním médiím jako zdrojům informací. Ta jsou, jak dokládá i provedená průzkumná studie, považována z velké části pouze za zdroj zábavy či bulvárních informací. Značná pozornost při uspokojování informačních potřeb se tak soustředí na internet. Naprosto klíčovou roli v přístupu k informacím zde hrají tzv. nová média. Ta se snaží suplovat úlohu nefunkčních domácích médií, jak dokládá například provedená případová studie popisující práci rádia

Ozodlik.

Cílem této diplomové práce bylo především analyzovat v určitých komplexních měřítkách informační politiku Republiky Uzbekistán. Jedná se o velmi široké téma, které by bylo možno dále rozpracovat. Přesto se však autorka práce domnívá, že byly postiženy všechny zásadní charakteristiky a vlivy, které pomohou pochopit základní fungování a vývoj informační politiky v Republice Uzbekistán.

Seznam použité literatury

A, nejmenovaný zdroj. [řízený rozhovor], 17. 11. 2012.

B, nejmenovaný zdroj. [řízený rozhovor], 14. 12. 2012.

BCC. In: Webopedia.com. *Webopedia : term* [online]. QuinStreet Enterprise, 2013 [cit 2013-03-10] Dostupný z: <http://www.webopedia.com/TERM/B/BCC.html>

Biography. In: The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan. *The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan : State authority* [online]. Tashkent : Uzbekistan, 2001. [cit. 2012-10-16] Dostupný z: <http://www.gov.uz/en/president/>

BRAMAN, Sandra. Defining information policy. *Journal of information policy* [online] 2011, roč. 1, č. 5 [cit. 2013-03-20]. ISSN 2158-3897. Dostupný z: https://pantherfile.uwm.edu/braman/www/bramanpdfs/38_defininginfopolicy.pdf

Central Asia + Information and Communication Technologies(CA+ICT) Project. In: University of Washington. *Central Asia & ICT* [online] : University of Washington, 2008 [cit. 2013-01-18]. Dostupný z: <http://depts.washington.edu/caict/index.php>

Co jest Islám?: WAMY serie o Islámu. Praha: Islámská nadace v Praze, 2003. ISBN 80-903196-0-2.

Communication and Information Agency of Uzbekistan. ICT in Uzbekistan (2002-2007) : at glance. In: *Docstoc*. [online]. 17. 8. 2010 [cit. 2012-11-05]. Dostupný z: [http://www.docstoc.com/docs/50731923/ICT-in-UZBEKISTAN-\(2002-2007\)](http://www.docstoc.com/docs/50731923/ICT-in-UZBEKISTAN-(2002-2007))

Constitution of the Republic of Uzbekistan. In: The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan. *The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan : Constitution* [online]. Tashkent : Uzbekistan, 2001, [cit. 2012-06-25]. Dostupný z: <http://www.gov.uz/en/constitution/>

DEIBERT, Ronald [et all.]. *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering*. Ed. John Palfrey, Rafal Rohozinski, Jonathan Zittrain. [b.v.]. Cambridge, Mass : MIT Press, 2008. 449 s. ISBN 978-0-262-54196-1.

EXNEROVÁ, Věra. *Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády: - na příkladu jednoho z center oblasti, Ferganské doliny*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 195 s. ISBN 978-80-246-1504-2.

FLEISSIG, Jiří a Charif BAHBOUH. *Malá encyklopedie islámu*. Praha: Dar ibn Rushd, 1993, 188 s. ISBN 80-900767-3-4.

Forced child labour in Uzbekistan : some ganges – but not for the better. Grenoble: Centre d'Etudes en Géopolitique et Gouvernance, 2012.

Freedom of the press worldwide in 2013 : La liberté de la presse dans le monde en 2013. In: *Reporters without borders* [online], 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://fr.rsf.org/IMG/jpg/2013-carte-liberte-presse_1900.jpg

Goldenpages.UZ [online], 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.goldenpages.uz/>

GSM Association a Collins Bartholomew Ltd. Interactive Coverage Map : Beeline (VimpelCom), Uzbekistan. In: Streetmap EU Ltd. *Streetmap* [online]. 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z: <http://gsma.streetmap.co.uk/custom/barts/gsm/TemplateNTTDocomo.srf?cu=NTTDocomo&id=136>

HIRO, Dilip. *Inside central Asia: a political and cultural history of Uzbekistan, Turkmenistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkey and Iran.* 1st ed. New York: Overlook Duckworth, 2009, 448 s. ISBN 978-1-59020-221-0.

HORÁK, Slavomír. *(Ne) závislost střední Asie na Rusku: případ Uzbekistánu.* Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006. 24 s. Pražské sociálně vědní studie = Prague social science studies. Teritoriální řada, TER-009.

How long will you spend picking cotton in this exploration of child labor in Uzbekistan? In: *Game the news* [online]: Auroch digital Ltd., 2012 [2013-04-09]. Dostupný z: <http://gamethenews.net/index.php/my-cotton-picking-life/>

HOWARD, Philip N. *The Digital Origins of Dictatorship and Democracy: Information Technology and Political Islam.* [b.v.]. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2011. 285 s. ISBN 978-0-19-973641-6.

IBRAHIM, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu.* 2. vyd. V Praze: Islámská nadace, 2009. 54 s. ISBN 978-80-904373-4-0.

infoCOM.UZ [online]: Respublika axborot-kutubxona markazi, 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://uz.infocom.uz/>

Informacionno – analitičeskij otčet : analiz sostojanija i perspektiv razvitija internet v Respublike Uzbekistan [online]. Uzbekoe agenstvo svjazi I informatizacii. Programma razvitija OON v Uzbekistnane. Taškent: PROON, 2009 [cit. 2013-03-06]. Dostupný z: http://www.gov.uz/ru/helpinfo/network_informatization/220

KENNY Timothy; GROSS, Peter. Journalism in Central Asia: A Victim of Politics, Economics, and Widespread Self-censorship. *The International Journal of Press/Politics.* 2008, vol. 13, issue 4, s. 515-525. ISSN 1940-1620.

KLEMENTIJEVA, Taťána. Uzbekistan: Creation of an Academic Network. In: Internet society. *On the internet* [online]. Internet society, 1998 [cit. 2013-03-10] Dostupný z:

<http://www.isoc.org/oti/articles/1197/klementieva.html>

KOLKO, Beth E.; WELL Carolyn Y.; Spyridakis, Jan H. Internet Use in Uzbekistan: Developing a Methodology for Tracking Information Technology Implementation Success. *Information Technologies and International Development*. 2003, vol. 1, issue 2, s. 1-19. ISSN 1544-7537.

Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi Kengashning [online] : UZINFOCOM, 2006 [cit. 2013-03-25]. Dostupný z:

<http://ict.gov.uz/uzb>

KOZHAMBERDIYEVA, Zhanna. Freedom of Expression on the Internet: A Case Study of Uzbekistan. *Review of Central & East European Law*. 2008, roč. 33, č. 1, s. 95-134. ISSN 09259880. DOI: 10.1163/092598808X262542. Dostupný z:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=7579ef4e-150e-42bf-bb3b-60c9bbd9b941%40sessionmgr14&hid=25>

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, 292 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7021-925-6.

MACHLEDER, Josh. Confusion and cynicism mark uzbek referendum. In: The open society institute. *Eurasianet : departments*. [online] : Eurasianet.org, 27. 1. 2002, [cit. 2012-06-25].

Dostupný z: <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav012802.shtml>

MASAŘÍK, Roman. VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V TAŠKENTU. RE: *Žádost o pomoc při tvorbě diplomové práce* [e-mail]. Taškent: Velvyslanectví České republiky v Taškentu, 2012.

MISTROVÁ, Veronika et al. *Velký kapesní rusko-český, česko-ruský slovník*. 1. vyd. Praha: KPS ve spolupráci s nakl. Fragment, 2011. 1000 s. ISBN 978-80-253-1350-3.

MUSIN, I. K. Tashkent agricultural machinery plant. In: *The free dictionary: by Farlex* [online]. Farlex Inc., 2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z:

<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Tashkent+Agricultural+Machinery+Plant>

Nacional'nyj sammit po informacionno – kommunikacionnym technologijam [online].

Taškent, 2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z: <http://ictsummit.uz/>

NAJIBULLAH, Farangis. Five years after Andijon events, key questions remain unanswered. In: RFE/RL Uzbek service. *Radio Free Europe / Radio Liberty*. [online]. Radio Free Europe / Radio Liberty, 11. 5. 2010 [cit. 2013-03-25]. Dostupný z:

http://www.rferl.org/content/Five_Years_After_Andijon_Events_Key_Questions_Remain_Unanswered_/2039096.html

O'zbekiston Elektron Ommaviy Axborot Vositalari Milliy Assotsiatsiyasi i [online], 2012 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://naesmi.uz/>

O'zbekiston milliy axborot agentligi [online] : O'za, 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://uza.uz/oz/>

O'zbekiston Respublikasi aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari davlat qo'mitasi [online]: Sarkor solutions, 2012 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://ccitt.uz/uz/>

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali. [online]. 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z: <http://www.gov.uz/uz/>

Political. In: *Open net initiative : global internet filtering map* [online], 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupný z: <http://map.opennet.net/filtering-pol.html>

POTTENGER, John R. Civil society, religious freedom, and Islam Karimov: Uzbekistan's struggle for a decent society. *Central Asian Survey*. [online]. 2004, roč. 23, č. 1, s. 55-77. [cit. 2012-10-08] ISSN 02634937. DOI: 10.1080/02634930410001711189. Dostupný z platformy Ebsco: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=e46d883a-e673-4217-b6a1-b88d93610180%40sessionmgr13&hid=1>

Psiphon. AMAZONAWS. *S3amazonaws.com* [online]. 2013 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <https://s3.amazonaws.com/u82l-8wic-60er/uz@cyrillic.html>

PURNELL, John N. President Karimov not an orphan, and other family secrets. *Cablegatesearch.net* [online] : Wikileaks.org, 2004 [cit. 2012-06-25]. Cable reference ID #04TASHKENT3519. Dostupný z : <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=04TASHKENT3519>

Respublika axborot-kutubxona markazi [online]: Respublika axborot-kutubxona markazi, 2012 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://infolib.uz/uz/>

Search.UZ [online], 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.search.uz>

SHEPERD, Monica. Uzbek parliamentary elections veer a few inches off-script. *The ISCIPI analyst*. [online]. 2010, vol. 16, č. 7 [cit. 2012-10-08]. Dostupný z: <http://www.bu.edu/phpbin/news-cms/news/?dept=732&id=55427>

SIDIKOV, Alisher. RÁDIO OZODLIK. *Interview* [zvukový záznam]. Praha: Ozodlik, 2012, MP3.

SZCEPANSKI. Biography of Islam Karimov. In: *About.com: education, asian history* [online]. About.com, 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z: <http://asianhistory.about.com/od/profilesofasianleaders/p/ProfileKarimov.htm>

ŠLERKA, Josef a Jan BOČEK. Napůl vývojář, napůl filozof a napůl pankáč: rozhovor. *Connect!: živě* [online]. 2012 [cit. 2013-04-03]. Dostupné z: <http://connect.zive.cz/napul-vyvojar-napul-filozof-a-napul-pankac-rozhovor/clanky/a-161970-sc-320>

Unesco institute for statistics. General profile : Uzbekistan. In: UNESCO. *UIS statistics in brief* [online] : UNESCO, 2012 [cit. 2012-06-26]. Dostupný z: http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=124&IF_Language=en&BR_Country=8600

UUCP. In: Webopedia.com. *Webopedia : term* [online]. QuinStreet Enterprise, 2013 [cit. 2013-03-10] Dostupný z: <http://www.webopedia.com/TERM/U/UUCP.html>

UzA. 27 June – Press and Mass Media Workers Day. In: The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan. *The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan : Press center* [online]. Tashkent : Uzbekistan, 28. 6. 2012. [cit. 2012-06-25]. Dostupný z: <http://www.gov.uz/en/press/society/14876>

UZ-CERT. [online]. Taškent : Centr Uzinfocom, 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupný z: <http://www.cert.uz/>

Uzbekistan. In: *Open net initiative : research profiles* [online], 21. 12. 2010 [cit. 2013-03-26]. Dostupný z: <https://opennet.net/research/profiles/uzbekistan>

UZBEKISTÁN. Usnesení Kabinetu ministrů č. 200 ze dne 6. června 2002 opatření pro další rozvoj výpočetní techniky a informačních a komunikačních technologií. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=267044&search_text=

UZBEKISTÁN. Usnesení Kabinetu ministrů č. 352 ze dne 10. října 2002a decentralizace přístupu k mezinárodním počítačovým sítím. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=314310&search_text=

UZBEKISTÁN. Usnesení Kabinetu ministrů č. 221 ze dne 6. října 2005 kterým se mění některá rozhodnutí vlády Republiky Uzbekistán (vyhláška prezidenta Republiky Uzbekistán č. 149, z 8. 8. 2005) „Rozvoj datových služeb a příprava na privatizaci JSC Uzbektelecom“. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=858972&search_text=

UZBEKISTÁN. Usnesení prezidenta Republiky Uzbekistán č. 1073 ze dne 17. března 2009 opatření k realizaci projektů na další infrastrukturní zařízení zahrnutá v antikrizovém programu. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=1457895&search_text=

UZBEKISTÁN. Usnesení prezidenta Republiky Uzbekistán č. 13 / PP 1730 ze dne 21. března 2012 o opatřeních k dalšímu zavádění a rozvoj moderních informačních a komunikačních technologií. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=1986827&search_text=

UZBEKISTÁN. Ústava Republiky Uzbekistán ze dne 15. prosince 1992. In lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=20596

UZBEKISTÁN. Zákon č. 8. / UP 1823 ze dne 23 července 1997 o opatřeních ke zlepšení řízení a reorganizaci v oblasti informačních systémů. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=227630&search_text=

UZBEKISTÁN. Zákon č. 52 ze dne 5. února 1999 o národních sítích přenosu dat a řádném přístupu k celosvětové informační síti. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/pages/ExtendedSearchResult.aspx?language=&query=UzPak&exact=on&act_number=52&exact2=on&accept_date_from=1999,1999&

UZBEKISTÁN. Zákon č. 439 ze dne 7. února 2003 o zásadách a zárukách svobody informací. In: lex.uz. Dostupný také z: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=52268&search_text=

Uznews.net. Karimov surreptitiously shortens presidential term of office. In: Uznews.net. *Uznews.net : nezavislaja informacionnaja služba Uzbekistana*. [online] : Uznews.net, 29. 3. 2012, [cit. 2012-06-25]. Dostupný z: http://www.uznews.net/news_single.php?lng=en&cid=30&nid=19440

VLASÁK, Rudolf. *Informační politika: minulost a současnost v Čechách a ve vyspělých demokraciích*. In: *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I*. 1. vyd. Praha : ÚISK FF UK, 2011, 92 s.

VLASÁK, Rudolf. *Knihovnictví, informační profese, informační politika a vzdělávání*. In: *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I*. 1. vyd. Praha : ÚISK FF UK, 2007, 15 s.

Základní informace o teritoriu. In: Velvyslanectví České republiky v Taškentu. *Velvyslanectví České republiky v Taškentu : o Uzbekistánu* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2012 [cit. 2012-10-08]. Dostupný z: http://www.mzv.cz/tashkent/cz/uz/zakladni_informace.html